

LUBUSKI BILANS TEATRALNY TRZYDZIESTOLECIA

(PRÓBA SYSTEMATYZACJI I OCENY)

Pisząc ten szkic, oparty w części na wrażeniach wieloletniego recenzenta lubuskich teatrów, jako że jest swoistym paradoksem, iż lubuska Melpomena mimo zaawansowanego wieku i dość bogatego życiorysu nie doczekała się jeszcze poza wycinkowymi próbami możliwie pełnej monografii, doszedłem do wniosku, że oprócz konieczności usystematyzowania historyczno-kronikarskich faktów nim zupełnie zaginą w niepamięci, zachodzi też potrzeba zwrócenia uwagi na sprawę, która gładka już dziś swą oczywistością musi często ustępować pod naporem ciągle nowych faktów, jakie niesie nam współczesność. Mam tu na myśli teatr jako odrębne zjawisko kulturowe, które w dziedzinie niezwykle ważnych procesów społecznego kształtowania, szczególnie istotnych na odzyskanych terenach, zyskało sobie osobne i własne miejsce, a które rozpatrywać trzeba nie tylko w kategoriach stopniowego kulturalnego awansu regionu.

Cofnijmy się pamięcią wstecz i przypomnijmy sobie lata, które można nazwać zielonogóorską „erą przedteatralną”, a przysłowiowa wówczas biała plama nabierze wyjątkowej jaskrawości. I nie chodzi tu o to, że z momentem powstania sceny zielonogóorskiej czy gorzowskiej przybył Ministerstwu Kultury i Sztuki do rejestru nowy teatr, a województwo wyrównało pod tym względem podstawowy brak w stosunku do innych regionów. Znacznie ważniejsze wydaje się, że trudna i tak w tych latach potrzebna na naszym terenie praca kulturalno-wychowawcza, posiadająca walor pracy ideowo-politycznej, otrzymała nowego realizatora-sprawcę, kształtującego najwyższe ludzkie wartości, bo — wrażliwość.

Poza tym teatr zielonogóorski to pierwsze na tym terenie zorganizowane środowisko twórcze. Po nim dopiero przyszły stopniowo następne, wypełniając przeznaczoną dla siebie część lubuskiej nadbudowy. W tym miejscu chciałbym mocno podkreślić duże znaczenie objazdowego charakteru zielonogóorskiej sceny. Uważam wbrew różnym opiniom (nie pozbawionym zresztą racji z teatralnego punktu widzenia), że sprawa ta posia-

da nie tylko kapitał odpowiednich zasług, ale i nadal aktualne cele. Jest to praca niełatwa, wiedzą o tym najlepiej aktorzy. W ciągu minionych lat tzw. objazd posiadał różne rozmiary (dziś już sprowadzone do niezbędnego minimum), przechodził swoje wzloty i upadki, w sumie spowodował jednak, że wypływające z tego faktu zasługi oraz wychowawcze profity trzeba mocno podkreślić.

Często pytamy siebie, powodowani też lokalnym patriotyzmem, jaki właściwie jest ten nasz teatr? Już to że sami stawiamy sobie takie pytanie mówi, że teatr nie jest nam obojętny. To chyba duża zasługa teatralnego środowiska. W równym stopniu dotyczy to tak Zielonej Góry, jak i Gorzowa. Teatr zrosł się mocno z naszym krajobrazem kulturalnym, stał się nieodzowną jego częścią, czymś co być musi i jest konieczne. Jest nam potrzebny. Sprawy artystyczne to rzeczy niewymierne, środki jakimi się posługują, różny często wywołują rezonans. I to chyba dobrze; nie ma nic gorszego dla sztuki jak obojętność. Zaryzykowałbym też twierdzenie, że nie premiery decydują, one tylko składają się na ogólny obraz. W naszym lubuskim przypadku przynosi on nam teatr zaangażowany, z wyraźnie określonym adresatem, teatr szukający dialogu z odbiorcą.

Mówiono kiedyś, szczególnie o teatrze zielonogórskim, a konkretniej o pewnym jego okresie, że jest sceną specjalizującą się w repertuarze polskim, że jest ciekawym laboratorium wzbogacającym polską dramaturgię scenicznymi odkryciami. I rzeczywiście patrząc na minione, historyczne już sezony, fakt ten mocno uderza. Jest to chyba kolejna cecha zielonogórskiej sceny, którą umieścić trzeba na miejscu poczesnym w jej dotychczasowym dorobku.

Wszystkie elementy starałem się zawrzeć w tym zbiorczym, dalekim od doskonałości przeglądzie dotychczasowych sezonów w obu lubuskich teatrach — w Zielonej Górze i Gorzowie, chcąc przy okazji unaocznić ogrom pracy dokonanej przez te kulturotwórcze placówki oraz ich miejsce na kulturalnej mapie regionu. Zamiar ten uzasadnia też obchodzone w roku 1974 trzydziestolecie PRL.

W przeglądzie tym oparłem się na schemacie chronologicznym. A że tu i ówdzie, szczególnie przy ocenach poszczególnych scenicznych realizacji czy całych sezonów lub dyrektorskich kadencji, dojdzie do głosu subiektywny punkt widzenia, proszę wybaczyć. Piszę ten w dużym stopniu impresyjny szkic jako współczesny opisywanym faktom recenzent, teatralny sprawozdawca, mający w bagażu wspomnień wszystkie wymienione w nim premiery. Dlatego też zakładając zawodność wszelkich ocen, mam jedynie w części informacyjno-statystycznej ambicje skorygowania i uporządkowania rozproszonych i nie zawsze zgodnych danych. Materiał jest przeogromny, stąd jego niewątpliwe braki. Teatr lubuski czeka na

swego monografistę. Niech ten materiał choć w części będzie skromnym przyczynkiem do podjętych w przyszłości bardziej naukowych badań i syntez. Temat wart jest tego trudu.

SCENA ZIELONOGÓRSKA W LATACH 1951—1974

Napisał ktoś kiedyś, że teatr zielonogórski powstał z niczego. Jest w tym powiedzeniu sporo racji, chociaż nie wiem, czy tak można nazwać zapał i entuzjazm ludzi, którzy w tych historycznych już czasach po wyzwoleniu dali początek tak ważnemu zjawisku kulturalnemu i tak dziś już zasłużonej w życiu województwa instytucji kulturalnej.

Najmłodsze w Polsce województwo, bo powstałe dopiero w roku 1950, rzeczywiście w chwili swego powstania nie posiadało zawodowego ośrodka kultury teatralnej i było w tym względzie zdane wyłącznie na działalność objazdową teatrów z województw sąsiednich. Przedtem jeszcze, w latach czterdziestych, pracowały w Zielonej Górze za jej powiatowego zyciorysu jedynie liczne ochotnicze zespoły amatorskie, przydając miastu sporo kolorytu w tej pożytecznej działalności kulturalnej.

Przypomnijmy najważniejsze z nich: Zespół Teatru Miejskiego kierowany przez Cezarego Julskiego, który pierwszy występ rozrywkowy dał 2 września 1945 r., a pierwszą premierę teatralną („Baron rekrutem”) dwa miesiące później — 3 listopada; Zespół „Pionier” (1946); Studium baletowe Anny Bekker (wrzesień 1946—1950); Zespół Kolejarzy (kwiecień 1946—1949); Zespół „Reduta” (1947—1951), którego pierwsza premiera sztuki Niewiarowicza „Gdzie diabeł nie może” miała miejsce 14 czerwca 1947 r.

Teatr zielonogórski posiadał od samego początku duże znaczenie i dużą rolę do spełnienia nie tylko w mieście, ale i na terenie całego województwa, stąd też trwający jeszcze do dziś jego status objazdowy. Konglomerat ludnościowy, typowy zresztą dla całych ziem zachodnich, określał palącą potrzebę powstania instytucji, która by łącząc w sobie elementy społeczno-ideowego oddziaływania robiła to w sposób planowy, systematyczny i skuteczny. Powstanie teatru, a przy nim załóżka pierwszego w województwie środowiska twórczego, łączy się też ze stopniowym awansem kulturalnym miasta, przekształconego przed rokiem 1950 w stolicę województwa, a które pod tym względem w swej niepolskiej przeszłości nie posiadało żadnych tradycji. Ten pierwszy okres inspirowany więc nie tylko społeczną potrzebą, ale i lokalnymi ambicjami, którego dodatkowym celem jest doprowadzenie w najbliższej przyszłości do przekształcenia sceny w placówkę zawodową i państwową, cechuje godna szacunku żarliwość całego zespołu, pracującego w pionierskich pod każdym względem warunkach.

Dnia 4 września 1951 roku, na posiedzeniu zielonogórskiej Wojewódzkiej Rady Narodowej, podjęto uchwałę o powołaniu w Zielonej Górze teatru zawodowego. W pierwszym etapie miał się on oprzeć na amatorskich siłach aktorskich działającego już przy Zakładach Przemysłu Wełnianego „Polska Wełna” zespołu „Reduta” oraz wybranych członków innych zespołów amatorskich z miasta („Pionier”, Zespół Kolejarzy).

W momencie powołania tej półzawodowej sceny, subwencjonowanej wpieryw przez miasto, a następnie przez zespół do spraw teatrów Ministerstwa Kultury i Sztuki, Zielona Góra nie przekroczyła jeszcze czterdziestu tysięcy mieszkańców, poza tym pozbawiona była również zorganizowanych środowisk twórczych. Pod tym więc względem teatr spełniał dodatkowo funkcje pionierskie. Pierwszy więc zespół powstał w myśl wspomnianej uchwały WRN z grupy amatorów, nad którymi objęła opiekę jedyna w owym czasie w mieście zawodowa aktorka starszego pokolenia Róża Giella-Czerska. Z zespołu tego wyszło po latach kilka ciekawych indywidualności aktorskich: Zofia Friedrich, Karol Hruby, Eugeniusz Szatkowski, Stanisław Cynarski.

Okres ten, będący w zasadzie jedynie końcówką roku 1951, nie przynosi w sensie ocen artystycznych zbyt wielu wartych odnotowania efektów, jest tylko przykładem świadomego usuwania białej plamy, jaką niewątpliwie był w tym czasie region zielonogórski na kulturalnej mapie Polski. Zespół żyje premierą, której oczekuje miasto dumne z powstania nowej placówki.

Pierwszym przedstawieniem, posiadającym już dzisiaj wymowę historycznego faktu, od którego zwykliśmy liczyć dzieje teatru zielonogórskiego (przeszło ono z repertuaru „Reduty”) była premiera „Zemsty” Aleksandra Fredry. Jak pamięć ludzka może być zawodna, dowodem trwające do dziś spory na temat daty tej premiery. Opierając się na zachowanych jeszcze programach oraz skromnej prasowej informacji, należy przyjąć dwie daty: 15 listopada 1951 oraz 24 listopada 1951, z tym że pierwsza data dotyczy przedstawienia zamkniętego, o charakterze nieoficjalnym; druga natomiast premiery oficjalnej dla publiczności, inaugurującej już w sposób ciągły pracę nowej placówki. Informuje o tym „Gazeta Zielonogórska” z dnia 24 listopada 1951 roku, zamieszczając o tym fakcie komunikat na stronie pierwszej.

Przedstawienie to przygotowała reżysersko Róża Giella-Czerska, pierwszy kierownik artystyczny oraz dyrektor nowego Teatru Miejskiego (pod taką właśnie nazwą teatr zielonogórski zaczynał swą działalność), dekoracje zaprojektował Antoni Marr jeden z nielicznych w owym czasie plastyków zielonogórskich. W przedstawieniu wzięli udział: Stanisław Cynarski, Karol Hruby, Halina Jarosz, Ada Kiss, Stanisław Martin, Józef Żmuda, Zofia Friedrich, Eugeniusz Szatkowski, Józef Michalcewicz

(pracuje do tej pory w teatrze), Waclaw Oźmiński oraz Izabella Stankiewicz, aktorka zawodowa teatrów wrocławskich.

Rzecz jasna, było to przedstawienie typowo amatorskie, artystycznie ubogie, cieszyło się jednak dużym powodzeniem, w którym dominował przede wszystkim element lokalnego patriotyzmu mieszkańców nowego miasta wojewódzkiego i nowego województwa. Sztuka miała w sumie 25 przedstawień, obejrzało ją 9560 widzów.

Jak już wspomniałem, zasadniczym celem tej prawie amatorskiej sceny, zgodnym z intencjami ówczesnych władz województwa i miasta, było doprowadzenie możliwie szybko do utworzenia teatru zawodowego. Zjawisko zresztą bardzo typowe dla Zielonej Góry, gdzie większość powstałych faktów kulturalnych, posiadających dzisiaj określone, sprawdzone i zasłużone miejsce w kulturze polskiej, miało podobne początki, oparte głównie na lokalnej społecznej inicjatywie i własnej kadrze, bez „przyspieszającego” importu.

Teatr w Zielonej Górze stał się więc faktem. Od tego czasu możemy mówić o systematycznej działalności teatralnej, zaczynając od pierwszego, normalnego już sezonu.

DYREKCJA STANISŁAWA CEGIELSKIEGO (1952—1954)

Z dniem 1 marca 1952 roku dyrektorem zielonogórskiej sceny zostaje Stanisław Cegielski i prowadzi ją do końca roku 1953. Był to okres niezwykle trudny ze względu na swój pionierski charakter, tym trudniejszy że teatr w owym czasie, przy braku odpowiednich środków technicznych, zaczyna już działalność objazdową traktowaną w sposób planowy. Mimo trudności stanowi on pod tym względem długo jeszcze niedościgły wzorzec dla następnych dyrekcji.

Okres ten przyniósł co prawda niezbyt wiele premierowych przedstawień (17), zanotować jednak należy przeciętnie 42 spektakle jednej sztuki, przy przeciętnej 350 widzów na każdym przedstawieniu.

Poniżej przedstawiam repertuar tego pioniersko-historycznego okresu, przypadkowy, doraźny, artystycznie nieporadny, w którego realizacji dyrektor często spełniał funkcje reżysera, scenografa, kierownika literackiego, choreografa, a nawet autora tekstów piosenek. Zespół rzecz jasna, poza małymi uzupełnieniami, pozostał ten sam co w roku 1951 w chwili powstania teatru, a więc w dalszym ciągu złożony przede wszystkim z amatorów. Jest to o tyle zrozumiałe, że trudno w tym czasie mówić o teatralnej stabilizacji zielonogórskiej sceny. Stojąca jeszcze na bocznym trakcie kulturalnym Zielona Góra, nie była również zbyt atrakcyjna dla ludzi teatru z zewnątrz. Pewne próby aklimatyzacji aktorskiej są tylko wyjątkiem w regule. Był to okres odkrywania miasta nawet w sensie geogra-

ficznym. W tym też należy upatrywać wspomnianego już „jedynowładztwa” kierownika artystycznego, przełamanego jedynie w dwu przypadkach na rzecz zaproszonych reżyserów. Najdotkliwszym brakiem był jednak poziom i kwalifikacje zespołu wykonawczego, w którym dopiero około roku 1954 zaczęto poważnie myśleć o kształceniu eksternistycznym.

Repertuar cytowany poniżej nie posiada niestety pełnej dokumentacji teatralnej, archiwum tego okresu jest ubogie. Pewną sumę informacji, aczkolwiek również niepełną, zawiera jedynie cenna monografia Michała Misiornego „Teatry dramatyczne ziem zachodnich 1945—1960”, wydana w Poznaniu w roku 1963. Próba uporządkowania zajmuje się wydany z okazji XX-lecia teatru okolicznościowy album. Repertuarowy zestaw tego okresu opieram na tych publikacjach oraz własnych notatkach, dane dotyczące ilości przedstawień oraz widzów zawdzięczam uprzejmości oraz archiwalnej żylce byłego dyrektora administracyjnego teatru, p. Jana Gajewskiego.

Rok 1952

WYSPA POKOJU — E. Pietrow
premiera: 6 stycznia 1952
reż. i scen. S. Cegielski
przedstawień: 22
widzów: 6.676

WESELE FIGARA — P. Beaumarchais
premiera: 16 kwietnia 1952
reż. i scen. S. Cegielski
przedstawień: 30
widzów: 15.178

DWA TYGODNIE W RAJU —
J. Słotwiński, Z. Skowroński
premiera: 6 czerwca 1952
reż. i scen. S. Cegielski
przedstawień: 30
widzów: 11.921

POWRÓT POSŁA — J. U. Niemcewicz
premiera: 18 września 1952
reż. i scen. S. Cegielski
przedstawień: 39
widzów: 11.383

RODZINKA — J. Jurandot
premiera: 10 października 1952
reż. S. Wroński
scen. S. Cegielski
przedstawień: 31
widzów: 13.042

ŚLUBY PANIENSKIE — A. Fredro
premiera: 15 grudnia 1952
reż. i scen. S. Cegielski
przedstawień: 75
widzów: 26.877

Rok 1953

HADRIAN Z GZYMSÓW —
W. K. Klicper
premiera: 12 stycznia 1953
reż. i scen. S. Cegielski
przedstawień: 48
widzów: 15.188

POEMAT PEDAGOGICZNY —
A. Makarenko
premiera: 6 lutego 1953
reż. R. Szerzeniewski
scen. A. Stańkowski
przedstawień: 28
widzów: 6.011

WCZORAJ I PRZEDWCZORAJ —
A. Maliszewski
premiera: 4 kwietnia 1953
reż. i scen. S. Cegielski
przedstawień: 40
widzów: 7.861

MAŻ I ŻONA — A. Fredro
premiera: 28 kwietnia 1953
reż. i scen. S. Cegielski
przedstawień: 58
widzów: 16.219

PRZYJACIELE — A. Uspiński
premiera: 30 maja 1953
reż. S. Cegielski
scen. A. Stańkowski
przedstawień: 31
widzów: 4.928

NOWA SZATA KRÓLA —
wg Andersena
premiera: 11 lipca 1953

reż. i scen. S. Cegielski
 przedstawień: 35
 widzów: 8.217

TOR PRZESZKÓD —

E. Szumańska, S. Łoś
 premiera: 18 września 1953
 reż. i scen. S. Cegielski
 przedstawień: 37
 widzów: 11.646

WIOSNA W NORWEGII —

L. Engstrand
 premiera: 26 października 1953
 reż. R. Szerzeniewski
 scen. S. Cegielski

przedstawień: 53
 widzów: 17.866

MORALNOŚĆ PANI DULSKIEJ —

G. Zapolska
 premiera: 12 grudnia 1953
 reż. i scen. S. Cegielski
 przedstawień: 48
 widzów: 20.100

OBERŻYSTKA — C. Goldoni

premiera: 28 grudnia 1953
 reż. i scen. S. Cegielski
 przedstawień: 32
 widzów: 10.438

Jak z tego widać, o wyróżniających się ambicjach repertuarowych lub jakimś profilu teatru w tym czasie trudno mówić. Repertuar należał z konieczności do łatwych, dominowała w nim przypadkowość. Nic zresztą dziwnego, jedynym adresatem były szkoły oraz widz wyjątkowo przypadkowy, szczególnie na terenie wojewódzkiego objazdu. Jego artystyczne efekty oceniać należy raczej przez pryzmat lokalnego patriotyzmu. Dominują w nim sztuki łatwe, przeznaczone dla widza zupełnie nieprzygotowanego, inscenizacje z konieczności liczące się z technicznymi możliwościami scenek terenowych, jak i aktorskimi własnego zespołu.

Szkoda jednak, że ten często dziewiczy teatralnie widz chłonał jak gąbka wyjątkowo nieudaną i zniekształconą inscenizację (również plastycznie) „Hadriana z Gzysów” (taka bowiem była polska prapremiera tej czeskiej sztuki), wątpliwą dykcyjnie polską klasykę czy współczesną komedię. W stosunku do nielicznych tylko inscenizacji tego okresu można użyć określenia: poprawne („Wiosna w Norwegii”, „Wczoraj i przedwczoraj”). Niestety wśród nich nie postawiłbym np. „Ślubów pańskich” A. Fredry, sztuki, która w roku 1952 miała rekordową nawet do dziś ilość 75 przedstawień. Zdecydował tu jednak przede wszystkim sam autor, najpopularniejszy polski komediopisarz minionego trzydziestolecia, nie tylko na terenie województwa zielonogórskiego.

Czy jakieś przedstawienie zachowało się w pamięci lubuskiego widza? W masie premier minionych lat ginie ich artystyczna wyrazistość, w moim przekonaniu są one tylko dokumentem trudnych pionierskich początków. Najważniejsze jednak, że powstało nowe zjawisko pod nazwą teatr, że rozbudzono zainteresowanie, przygotowano grunt pod dalszą pracę.

Przed powstaniem własnej samodzielnej sceny miasto i większe miejscowości województwa odwiedzane były od czasu do czasu przez zawodowe zespoły z innych ośrodków (Poznań, Gniezno, Kalisz, Jelenia Góra, Wrocław). Starsi zielonogórzanie pamiętają występ Ludwika Solskiego w „Grubych rybach” M. Bałuckiego w roku 1946. Ta niezbyt regularna

„obsługa teatralna” nie miała wielkiego wpływu na odbiorcę w zielonogórskim okresie „przedteatralnym”. Z chwilą powstania własnej sceny sytuacja zaczyna ulegać zmianie, pałeczkę przejmuje niejako z obowiązku własny już teatr. Nobilitacja administracyjna nie pozostaje również bez wpływu na miasto i województwo. Stopniowo powiększa się liczba inteligencji, zaczyna wychodzić własna gazeta codzienna (przed tym mutowana w Poznaniu), pojawiają się pierwsi plastycy, literaci.

Właściwie dopiero od tego czasu można mówić o teatrze zielonogórskim w kategoriach innych zupełnie ocen, również artystycznych. Jest to okres dyrekcji Zbigniewa Koczanowicza, który doprowadził scenę zielonogórską do upaństwowienia w roku 1955, stawiając teatr w rzędzie placówek jeśli nie wybitnych artystycznie, to społecznie zasłużonych i dających już znać o sobie poza granicami województwa.

DYREKCJA ZBIGNIEWA KOCZANOWICZA (1954—1957)

Konsultacja literacka Stanisław Hebanowski (1954), współpraca literacka Maria Serkowska (1956).

Repertuar dwu pierwszych sezonów nowej dyrekcji, którą z dniem 1 stycznia 1954 objął Zbigniew Koczanowicz, wyglądał następująco:

Sezon 1953/54

DAMY I HUZARY — A. Fredro
premiera: 5 lutego 1954
reż. Z. Koczanowicz
scen. A. Stańkowski
przedstawień: 64
widzów: 27.058

OKNO W LESIE —
L. Rachmanow, E. Ryss
premiera: 26 lutego 1954
reż. zespołowa
scen. K. Pręczkowski
przedstawień: 52
widzów: 16.547

PANNA MALICZEWSKA —
G. Zapolska
premiera: 26 marca 1954
reż. I. Ładosiówna
scen. A. Stańkowski
przedstawień: 42
widzów: 16.219

SZCZĘŚCIE FRANIA — W. Perzyński
premiera: 7 maja 1954
reż. Z. Koczanowicz
scen. K. Felchnerowski
przedstawień: 41
widzów: 12.701

TAKIE CZASY — J. Jurandot
premiera: 28 maja 1954
reż. D. Pietraszkiewicz
scen. A. Stańkowski
przedstawień: 34
widzów: 9.453

BOSMAN Z BAJKI — R. Długosz,
E. Maszewski
premiera: 1 lipca 1954
reż. A. Młodnicki
scen. A. Stańkowski
przedstawień: 51
widzów: 17.032

DOM NA TWARDEJ — K. Korcelli
premiera: 22 lipca 1954
reż. Z. Koczanowicz
scen. A. Stańkowski
przedstawień: 35
widzów: 13.286

Sezon 1954/55

KŁOPOT Z MEŻCZYZNAMI —
I. Jurgielewicz
premiera: 17 września 1954
reż. I. Ładosiówna
scen. W. Jodkowski
przedstawień: 53
widzów: 21.757

TRZYDZIEŚCI SREBRNIKÓW —

H. Fast
 premiera: 24 października 1954
 reż. S. Drewicz
 scen. K. Felchnerowski
 przedstawień: 36
 widzów: 12.701

CHIRURG — A. Korniejczuk

premiera: 7 listopada 1954
 reż. Z. Koczanowicz
 scen. A. Stańkowski
 przedstawień: 40
 widzów: 16.344

ŚWIĘTOSZEK — Molière

premiera: 11 grudnia 1954
 reż. S. Drewicz
 scen. K. Felchnerowski
 przedstawień: 43
 widzów: 16.300

ŚWIERSZCZ ZA KOMINEM —

K. Dickens
 premiera: 8 stycznia 1955
 reż. Z. Koczanowicz
 scen. A. Bystróż
 przedstawień: 44
 widzów: 16.514

ŻOŁNIERZ I BOHATER —

G. B. Shaw
 premiera: 4 lutego 1955

reż. S. Wroncki
 scen. A. Bystróż
 przedstawień: 72
 widzów: 25.117

GWALTU CO SIĘ DZIEJE —

A. Fredro
 premiera: 9 marca 1955
 reż. S. Miłski
 scen. A. Stańkowski
 przedstawień: 67
 widzów: 23.946

MŁODOŚĆ OJCÓW — B. Gorbатов

premiera: 5 maja 1955
 reż. S. Miłski
 scen. A. Bystróż
 przedstawień: 32
 widzów: 9.285

ŻEGLARZ — J. Szaniawski

premiera: 15 czerwca 1955
 reż. Z. Koczanowicz
 scen. A. Bystróż
 przedstawień: 51
 widzów: 12.412

POGOTOWIE SERCA — K. Barnaś

premiera: 22 lipca 1955
 reż. S. Jaśkiewicz
 scen. R. Krajewski
 przedstawień: 34
 widzów: 9.799

Pierwszy sezon nowej dyrekcji, nietypowy dla teatralnej tradycji, bo zaczęty od stycznia 1954 r., to pod względem repertuaru — w dużym stopniu z konieczności obsadowej — kontynuacja poprzednich lat, w sensie łatwości odbioru obliczona na najszersze kręgi publiczności. Dostrzec jednak można świadomą tendencję zgodną z celami teatru mającego za miarę wychowywać widza od podstaw. Zaczyna też ulegać stopniowym zmianom zespół aktorski. Teatr zielonogórski odwiedzają już znacznie częściej zapraszani z innych ośrodków reżyserzy, zwraca się większą dbałość na stronę plastyczną przedstawień.

Ze spraw organizacyjnych tego okresu, posiadających jednak znaczenie zasadnicze dla nowej placówki, najważniejsze wydaje się usystematyzowanie objazdu terenowego. Wzrasta ilość miejscowości na terenie województwa, do których teatr, mimo nadal bardzo trudnych warunków, zaczyna docierać w miarę systematycznie, przede wszystkim tam organizując niebagatelną ilość przedstawień oraz widzów. Teatr coraz silniej akcentuje swoje istnienie, stając się jedyną poważną instytucją kulturalną w mieście i województwie.

Repertuarowo pozostaje jednak nadal teatrem szkolnym, z tego właśnie środowiska czerpiąc podstawowe profity frekwencyjne i tam widząc

swego głównego odbiorcę oraz adresata. Rzecz jasna, że największą ilość przedstawień w takiej sytuacji uzyskuje nieśmiertelny Fredro. Artystycznie są to jednak sezony znacznie ciekawsze od poprzednich, aczkolwiek nadal bardzo tradycyjne w wyrazie, okres uporczywego przełamania nawyków i utrwalania własnej pozycji.

Ze sztuk, które w tym czasie zwróciły na siebie uwagę, to „Świętoszek” w reżyserii S. Drewicza (poza tym pierwsza realizacja scenograficzna zielonogórskiego plastyka K. Felchnerowskiego) oraz „Żeglarz” zrealizowany przez Z. Koczanowicza i A. Bystronia, pierwszego zawodowego scenografa pracującego w teatrze już etatowo.

Teatr zaczyna w coraz większym stopniu oddziaływać na społeczeństwo, wielu z członków zespołu angażuje się aktywnie w społecznym ruchu amatorskim (woj. zielonogórskie było w tym czasie wyjątkowo aktywne pod tym względem).

Rok 1955 przynosi znamienne datę w historii teatru, ze sceny subwencjonowanej staje się placówką państwową z wszelkimi konsekwencjami płynącymi z tego faktu. Znajduje to szybkie odbicie przede wszystkim w składzie zespołu aktorskiego oraz ustabilizowaniu wewnętrznych form samej instytucji. W ten sposób teatr po wstępnym okresie przygotowawczym rozpoczął drugi etap swej pracy. Został osiągnięty cel. Wyrazem tej „nobilizacji” staje się również kolejny, „państwowy” już sezon:

Sezon 1955/56

OŻENEK — M. Gogol
premiera: 5 października 1955
reż. Z. Koczanowicz
scen. A. Bystron
przedstawień: 46
widzów: 14.677

SZELMOSTWA SKAPENA — Molier
premiera: 20 października 1955
reż. J. Jabłonkówna
scen. A. Bystron
przedstawień: 39
widzów: 13.268

MATKA — K. Čapek
premiera: 10 grudnia 1955
reż. Z. Koczanowicz
scen. A. Bystron
przedstawień: 51
widzów: 17.709

OSTRY DYŻUR — J. Lutowski
premiera: 20 grudnia 1955
reż. A. Witkowski
scen. A. Stańkowski
przedstawień: 57
widzów: 20.682

PAN DAMAZY — J. Bliziński
premiera: 18 lutego 1956
reż. K. Czyński
scen. R. Krajewski
przedstawień: 53
widzów: 16.336

PROFESJA PANI WARREN —
G. B. Shaw
premiera: 9 marca 1956
reż. Z. Koczanowicz
scen. A. Bystron
przedstawień: 60
widzów: 19.162

WE DWOJE — wg Dychawicznego
premiera: 27 kwietnia 1956
reż. K. Czyński
scen. W. Jodkowski
przedstawień: 63
widzów: 16.736

HUZARZY — P. A. Breal
premiera: 25 maja 1956
reż. Z. Koczanowicz
scen. A. Bystron
przedstawień: 58
widzów: 13.860

INTRYGNA I MIŁOŚĆ — F. Schiller

premiera: 25 lipca 1956

reż. Z. Koczanowicz

scen. A. Bystron

przedstawień: 68

widzów: 26.161

SMAK ŻYCIA — T. Chrzanowski

premiera: 4 sierpnia 1956

reż. Z. Koczanowicz

scen. S. Cynarski

przedstawień: 31

widzów: 7.087

Jest to chyba najbardziej typowy dla tej dyrekcji sezon, poszukującej w sposób przemyślany właściwego modus vivendi między teatrem a publicznością, bardzo bogaty w sensie objazdu, gruntujący w stopniu jeszcze dobitniejszym społeczną pozycję placówki działającej już pod oficjalną nazwą Państwowego Teatru Ziemi Lubuskiej.

Repertuar w dalszym ciągu, zresztą zupełnie słusznie, uwzględnia szkoły, realizacyjnie jest już jednak ambitniejszy i znacznie ciekawszy. Przynosi trzy pozycje warte uwagi. Pierwsza to przede wszystkim polska prapremiera sztuki K. Čapka „Matka” oraz „Intryga i miłość” F. Schillera, którą teatr obchodził swój pierwszy jubileusz — pięciolecie (obie w co prawda tradycyjnej, lecz solidnej i rzeczowej reżyserii Z. Koczanowicza i ciekawej plastycznie scenografii A. Bystronia), następnie „Szelmstwa Skapena” niebanalnie zrealizowane przez Z. Jabłonkównę. Można zaryzykować twierdzenie, że są to zielonogórskie realizacje sceniczne, przekraczające nie tylko dotychczasowy poziom, ale godne już sceny państwowej. „Matkę” odnotował „Teatr” w nr 5/56, „Intrygę i miłość” z kolei „Tygodnik Zachodni” z dnia 17 listopada 1956 r.

Teatrem zaczyna się już więc interesować, na razie sporadycznie, krytyka krajowa, obserwujemy też pierwsze próby nawiązania współpracy z teatrem w Doebeln (NRD). Na zielonogórskim podwórku teatralnym zaczyna się coś dziać. Dyrekcja wprowadza oryginalny pomysł urządzania półrocznych przeglądów własnych realizacji, później przez następnych dyrektorów niestety nie kontynuowany. Działają już dwa zespoły aktorskie zapewniając tak potrzebną dla sceny objazdowej rytmiczność w pracy. Sezon ten szczególnie mocno gruntuje miejsce teatru jako placówki w kulturze wiodącej.

Nie zapominajmy, że jest to okres dość znamieny dla rozwoju kulturalnego województwa, poprzedza fakt organizacyjnego usankcjonowania lubuskiego ruchu regionalnego, który w lipcu 1957 roku sfederował się w Lubuskim Towarzystwie Kultury. W ogóle przy dalszej ocenie pracy zielonogórskiego teatru faktu tego pomijać nie można. Końcowe lata dyrekcji Z. Koczanowicza to co prawda pierwsze, nieśmiałe jeszcze początki tego spontanicznego ruchu inicjatywy oddolnej, skutki jego w działalności teatru są jednak już widoczne. Społeczne ożywienie, stopniowa stabilizacja środowisk wojewódzkich, a w przypadku środowisk twórczych dalsze ich krzepnięcie (szczególnie środowiska plastycznego), początki tzw. snobizmu na teatr, to wszystko momenty sprzyjające dalsze-

mu rozwojowi placówki, która w tym czasie zaczyna już czerpać określone profity ze swej krótkiej, kilkuletniej tradycji.

W sensie modelowym teatr nadal adresuje się do widza masowego, stąd jego artystyczna konwencjonalność i bazowanie na repertuarze łatwym. Uderza jednak troska o kształt przedstawień, ich stronę scenograficzną, muzyczną oraz wykonawczą. W sumie był to sezon, który konsekwentnie poprowadzony dalej powinien przynieść określone aktywa, procentujące w latach następnych. Zielonogórskie do tej pory teatralne przedszkole stało się już pierwszym oddziałem szkolnym, w którym można było stawiać stopnie i postulować żądania. Należy więc żałować, że następny, ostatni już sezon tej dyrekcji cechuje pewien niezrozumiały regres, jak gdyby rezygnacja z nakreślonych zadań i celów.

Sezon 1956/57

SZCZĘŚLIWE DNI — A. C. Puget

premiera: 17 października 1956
reż. S. Miłski
scen. R. Krajewski
przedstawień: 45
widzów: 11.777

CO BY BYŁO GDYBY —

V. Petroviciova
premiera: 30 listopada 1956
reż. I. Ładosiówna
scen. W. Jodkowski
przedstawień: 28
widzów: 8.030

ACHILLES I PANNY —

A. M. Swinarski
premiera: 29 grudnia 1956
reż. Z. Koczanowicz
scen. A. Bystron
przedstawień: 100 (!)
widzów: 38.710

GLUPI JAKUB — T. Rittner

premiera: 1 lutego 1957
reż. Z. Koczanowicz
scen. R. Krajewski
przedstawień: 33
widzów: 9.229

KAUCJA — H. Lucke

premiera: 1 marca 1957
reż. T. Mroczek
scen. Z. Klimczyk
przedstawień: 43
widzów: 10.158

SZKLANKA WODY — E. Scribe

premiera: 27 kwietnia 1957
reż. Z. Koczanowicz
scen. A. Bystron
przedstawień: 34
widzów: 8.709

CYRULIK SEWILSKI —

Beaumarchais
premiera: 25 maja 1957
reż. J. Maciejewski
scen. A. Bystron
przedstawień: 45
widzów: 11.596

SEANS — N. Coward

premiera: 8 czerwca 1957
reż. T. Mroczek
scen. A. Bystron
przedstawień: 54
widzów: 11.047

Jak widzimy, w odróżnieniu od poprzednich, sezon ten przynosi tylko osiem premier i choć znajdujemy w nim rekordową realizację komedii Swinarskiego „Achilles i panny” (jedyna sztuka w historii teatru do tej pory, posiadająca 100 przedstawień), zaobserwować możemy pewne obniżenie ambicji artystycznych, pójscie na repertuarową łatwiznę. Jedyną pozycją, która wychodziła w tym sezonie ponad przeciętność był „Głupi Jakub” T. Rittnera. „Cyrulik sewilski” nie wybiegał poza rysującą się

linię niespodziewanego artystycznego regresu. Był to ostatni sezon dyrekcji Zbigniewa Koczanowicza w Zielonej Górze.

Trzy- i półroczny okres tej dyrekcji przyniósł w sumie 34 premiery (w tym 3 pozycje prapremierowe) i prawie 570 tysięcy widzów. Patrząc na proponowany wówczas repertuar — poprzez pryzmat tych trzech sezonów, dostrzegamy idealną proporcję między pozycjami klasycznymi i współczesnymi (17 na 17) z przewagą jednak sztuk nie polskich (20). Repertuar ten należał do łatwych, teatr własnych oryginalnych propozycji twórczych jeszcze nie zgłaszał. Całość obliczona była na stopniowe wychowywanie widza, uwzględniała skład socjalny województwa i stopień przygotowania odbiorcy, przede wszystkim terenowego. Gdyby użyć określeń bardziej jednoznacznych, był to teatr głównie objazdowy występujący w Zielonej Górze tylko przy okazji, stąd i dobór sztuk spełniających warunki trudnego objazdu. Teatr swą pionierską rolę nadal w tym okresie jednak spełniał; rozbudził zainteresowanie teatrem tworząc nawyki i lokalną tradycję dusz na paradyzie.

Zaproponowana linia artystyczna i repertuarowa nie mogła być jednak nadal kontynuowana. Październikowe zmiany dotarły również do polskiego teatru. Teatr powielający, tradycyjny, miejsce produkowania przedstawień — przestał wystarczać. W jakimś sensie przygotowany już teatralnie widz, ciągle wzrastające ambicje lokalne, nacisk środowisk kulturalnych, zaczęły domagać się innych propozycji repertuarowych i artystycznych. Stąd przykre niepowodzenie następnej dyrekcji teatralnej, która w swej jednosezonowej działalności kontynuując organizacyjne plusy poprzednika (nadal bardzo duży objazd) w oparciu o dwa zespoły, repertuarowo sięgnęła zbyt pochopnie do „doświadczeń” okresu typowo pionierskiego.

DYREKCJA ZBIGNIEWA PRZERADZKIEGO (1957—1958)

Kierownik literacki Maria Serkowska

Sezon ten, stanowiący w historii zielonogórskiego teatru jak gdyby przedłużenie, a zarazem zakończenie etapu teatralnego dojrzewania, wyglądał następująco:

Sezon 1957/58

RADCY PANA RADCY —

M. Bałucki
premiery: 17 października 1957
reż. J. Skubniewska
scen. M. Stańczak
przedstawień: 43
widzów: 12.014

OBRONA KSANTYPY — H. Morstin
premiery: 8 listopada 1957
reż. Z. Przeradzki
scen. A. Bystron
przedstawień: 28
widzów: 10.498

KOWAL, PIENIĄDZE I GWIAZDY —
J. Szaniawski

premiera: 22 grudnia 1957
 reż. J. Skubniewska
 scen. R. Krajewski
 przedstawień: 35
 widzów: 10.539

ROMANS Z WODEWILU —

W. Krzemiński
 premiera: 5 stycznia 1958
 reż. Z. Przeradzki
 scen. R. Kuzyszyn
 przedstawień: 42
 widzów: 16.375

PÓZNO WRACAMY DO DOMU —

T. Karpowicz
 premiera: 9 marca 1958
 reż. J. Zegalski
 scen. R. Kuzyszyn
 przedstawień: 36
 widzów: 8.199

LATO W NOHANT —

J. Iwaszkiewicz
 premiera: 15 marca 1958
 reż. K. Borowski

scen. R. Kuzyszyn
 przedstawień: 36
 widzów: 9.525

WUJASZEK WANIA — A. Czechow

premiera: 17 kwietnia 1958
 reż. Z. Przeradzki
 scen. R. Krajewski
 przedstawień: 31
 widzów: 6.678

BOLERO — M. Bierzenin

premiera: 7 czerwca 1958
 reż. M. Straszewska
 scen. J. Torończyk
 przedstawień: 38
 widzów: 7.585

MECZ MAŁŻEŃSKI —

W. Lichtenberg
 premiera: 28 czerwca 1958
 reż. Z. Przeradzki
 scen. R. Kuzyszyn
 przedstawień: 47
 widzów: 9.917

Przedstawiony w tym sezonie repertuar nie tylko przypadkowy, ale i realizacyjnie banalny, nie uwzględniał zupełnie wszystkich tych momentów społecznych, o których już wspomniałem, a które w tym czasie posiadały już określone miejsce w ruchu regionalnym i wzrastających wymaganiach ze strony odbiorcy teatralnego. Teatr spotkał się więc z błyskawiczną społeczną repliką, a w konsekwencji nawet z dziwną izolacją. Oddając jednak sprawiedliwość trzeba przyznać, że obserwujemy w tym czasie początki „zielonogórskiej nowej fali”. Mam tu na myśli interesującą inscenizację sztuki T. Karpowicza „Późno wracamy do domu” (dramaturgiczny debiut znanego poety) przygotowaną gościnnie przez Jerzego Zegalskiego. Było to pierwsze przedstawienie w Zielonej Górze, które zaszokowało widza formalnie, pierwsza ambitna polska sztuka współczesna mówiąca innym językiem i używająca innych niż do tej pory, stosowanych na lokalnej scenie, środków scenicznych.

Przedstawienie to wywołało dyskusję i mimo różnych reakcji wprowadziło duże ożywienie w kręgach miejscowych odbiorców. Dyskutowano sceniczną propozycję reżysera i scenografa oraz ważką problematykę samego utworu, która w ciągu lat ubiegłych należała raczej do tematów „tabu”.

Tym jaskrawiej odbijała się banalność pozostałych realizacji tego sezonu, nie ratowana wcale przez sporą ilość zaproszonych do współpracy reżyserów. Ten epizodyczny sezon był przejściem do kolejnego etapu. Następna dyrekcja świadomie chyba zaczęła dokładnie w tym miejscu, w którym przerwał swą konsekwentną działalność Z. Koczanowicz,

uwzględniając wszystkie powstałe w międzyczasie przesłanki społeczno-kulturalnego rozwoju. I tak dochodzimy do pierwszej cezury w historii zielonogórskiej sceny.

DYREKCJA JERZEGO ZEGALSKIEGO (1958—1960)

Kierownik literacki Maria Serkowska, sekretarz literacki Zdzisław Giżejowski

Jest to kolejny i ważny etap w rozwoju teatru zielonogórskiego, etap teatru ambitnego, rezygnującego z kompleksów prowincji, co w pewnym sensie ciążyło na wszystkich poprzednich sezonach. Zespół wzbogaca się o szereg ciekawych indywidualności. Mimo różnych opinii pozostaje jednak nadal teatrem komunikatywnym. Od tego czasu można już mówić o własnym obliczu i stylu zielonogórskiej sceny, którą zaczyna się coraz poważniej interesować krajowa opinia teatralna.

Obserwujemy pierwsze wyróżnienia festiwalowe („Niemcy” 1960), większą wszechstronność repertuarową, a przede wszystkim konsekwentną dbałość o pełny kształt sceniczny wszystkich przedstawień (interesujące scenografie R. Kuzyszyna, Z. Bednarowicza, K. Wiśniaka). Scenografia staje się do pewnego stopnia specjalnością i silną stroną pracy teatralnej. Widzimy powstawanie dobrego teatru, nastawionego nie tylko na produkcję przedstawień. Zaczyna się edycja ciekawych zeszytów teatralnych w miejsce dotychczasowych jednokartkowych programów, zaczyna działać estetyczna i przemyślana propaganda wizualna (prowadzi ją scenograf teatru J. W. Brzoza), teatr wychodzi poza salę widowiskową. Od tego czasu mówi się o teatrze zielonogórskim nie tylko poważnie, ale i dobrze, często łącząc te oceny z głośnym w owym czasie w kraju „lubuskim eksperymentem kulturalnym”. Pod tym względem przykładowym i uderzeniowym był pierwszy sezon nowej dyrekcji.

Sezon 1958/59

MIŁOŚĆ — P. Kohout
premiera: 13 września 1958
reż. J. Zegalski
scen. Z. Bednarowicz
przedstawień: 43
widzów: 11.029

TO SAMO — L. Staff
premiera: 27 września 1958
reż. A. Brzeziński
scen. R. Kuzyszyn
przedstawień: 35
widzów: 7.649

JONASZ I BŁAZEN —
J. Broszkiewicz

premiera: 15 listopada 1958
reż. M. Straszewska
scen. J. Torończyk
przedstawień: 20
widzów: 7.558

EMILIA GALOTTI — G. E. Lessing
premiera: 28 listopada 1958
reż. J. Zegalski
scen. J. W. Brzoza
przedstawień: 35
widzów: 8.677

KRUK KRUKOWI — A. Ostrowski
premiera: 7 grudnia 1958
reż. A. Brzeziński
scen. Z. Bednarowicz
przedstawień: 24
widzów: 5.683

PORWANIE SABINEK —

F. P. Schoenthan
premiera: 20 grudnia 1958
reż. M. Straszewska
scen. J. W. Brzoza
przedstawień: 42
widzów: 12.948

PANNA MEŻATKA —

J. Korzeniowski
premiera: 31 stycznia 1959
reż. A. Aleksy
scen. J. Torończyk
przedstawień: 45
widzów: 11.912

BURZA — Szekspir

premiera: 8 lutego 1959
reż. J. Zegalski
scen. J. Kosiński
przedstawień: 14
widzów: 6.625

FANTAZY — J. Słowacki

premiera: 22 marca 1959
reż. J. Krassowski
scen. R. Kuzyszyn
przedstawień: 63
widzów: 15.820

RAMPSYNIT — B. Wojdowski

premiera: 25 kwietnia 1959
reż. J. Zegalski

scen. Z. Bednarowicz

przedstawień: 32
widzów: 7.503

LATO — T. Rittner

premiera: 14 czerwca 1959
reż. M. Straszewska
scen. R. Kuzyszyn
przedstawień: 36
widzów: 9.030

DO OSTATNIEGO CZŁOWIEKA —

R. Mollet
premiera: 18 czerwca 1959
reż. T. Mroczek
scen. J. W. Brzoza
przedstawień: 25
widzów: 6.360

JOHN GABRIEL BORKMAN —

H. Ibsen
premiera: 25 czerwca 1959
reż. J. Zegalski
scen. K. Wiśniak
przedstawień: 29
widzów: 6.892

PARYŻANKA — H. Becque

premiera: 23 września 1959
reż. J. Zegalski
scen. J. Torończyk
przedstawień: 36
widzów: 10.258

Pierwszy sezon nowej dyrekcji pod względem ilości przedstawień premierowych był zaskakujący. Ten zmasowany atak na widza miał na celu przede wszystkim ponowne zwrócenie uwagi na teatr po okresie niefortunnie wywołanej izolacji. Ten sam „chwyt” zauważymy za kilka lat, kiedy w teatrze będzie podobna sytuacja.

Rozpoczęto w sposób udany znakomitą inscenizacją „Miłości” Kohouta w odkrywczej inscenizacji J. Zegalskiego, korzystającego już z sympatii, przynajmniej części widzów, z czasów reżyserii sztuki T. Karpowicza. Spektakl ten w moim przekonaniu należy w ogóle do najlepszych w historii zielonogórskiej sceny. Spotkał się zresztą z dobrym przyjęciem nie tylko wojewódzkiej widowni, choć proponował środki formalne raczej na tej scenie nie znane (kotary, skrót, umowność miejsca, retrospekcja). Następna pozycja tego uderzeniowego sezonu to pierwszy w Zielonej Górze Szekspir. „Burza” jest kolejną, znakomitą inscenizacją Zegalskiego wspartą interesującą plastycznie scenografią J. Kosińskiego i ciekawą propozycją współczesnego odczytania utworu, mimo nieco nierównego poziomu aktorskiego. Przedstawień, które w sezonie zwróciły na siebie uwagę, było więcej. Wymienię jeszcze „Emilię Galotti” oraz „Fantazego” (pierwsza w Zielonej Górze pozycja polskiego wielkiego repertuaru). Se-

zon ten miał też swe odbicie w krytyce krajowej. „Miłość” Kohouta recenzowała „Trybuna Ludu” (9.X.1959 r.), „Burzę” Szekspira „Tygodnik Zachodni” (luty 1959 r.), a „Fantazego” Słowackiego „Odra” (16/59).

Biorąc dodatkowo pod uwagę całość osiągnięć „frekwencyjnych” tego sezonu można przyjąć, że propozycja repertuarowa była trafna i chyba najważniejsza w tym czasie dużego ożywienia kulturalnego na Ziemi Lubuskiej. Miasto przekracza 50 tysięcy mieszkańców, zwiększa się odsetek inteligencji, powiększają się ilościowo środowiska twórcze, zaczyna ukazywać się periodyk społeczno-kulturalny „Nadodrze” (1959) obejmując nad teatrem stałą opiekę recenzencką. Rozgłośnia radiowa wprowadza stały felieton teatralny, systematyczniej i rzeczowiej odnotowuje premiery miejscowa gazeta codzienna. Są to czynniki dalszego awansu kulturalnego regionu, jednak ich znaczenie dla teatru trzeba uwzględnić. Poprzednie dyrekcje były ich w takim stopniu pozbawione.

Następny sezon, choć już mniej imponujący pod względem ilości przedstawień premierowych, jest przykładem idealnie wyważonych możliwości i potrzeb oraz korzystania z dotychczasowych doświadczeń szczególnie we współpracy ze szkołami. W stopniu bardzo widocznym odrabia on też „klasyczne zaległości” poprzednich sezonów, co jest zresztą cechą zasadniczą tej dyrekcji uciekającej nieco od repertuaru współczesnego.

Sezon 1959/60

PARADY — J. Potocki
premiery: 11 października 1959
reż. M. Straszewska
scen. Z. Bednarowicz
przedstawień: 38
widzów: 10.854

NA DNIE — M. Gorki
premiery: 5 grudnia 1959
reż. J. Zegalski
scen. R. Kuzyszyn
przedstawień: 17
widzów: 4.745

OSTROŻNIE Z MAŁŻEŃSTWEM —
D. Roksandic
premiery: 17 stycznia 1960
reż. J. Zegalski
scen. R. Kuzyszyn
przedstawień: 55
widzów: 13.765

FIESCO — F. Schiller
premiery: 6 lutego 1960
reż. M. Straszewska
scen. K. Wiśniak
przedstawień: 22
widzów: 7.229

SLUBY PANIENSKIE — A. Fredro
premiery: 17 marca 1960
reż. S. Domańska
scen. J. W. Brzoza
przedstawień: 31
widzów: 9.829

NIEMCY — L. Kruczkowski
premiery: 2 kwietnia 1960
reż. J. Zegalski
scen. R. Kuzyszyn
przedstawień: 37
widzów: 12.381

ELEKTRA — Sofokles
premiery: 4 czerwca 1960
reż. J. Zegalski
scen. R. Kuzyszyn
przedstawień: 14
widzów: 3.700

WIECZÓR TRZECH KRÓLI —
Szekspir
premiery: 18 czerwca 1960
reż. M. Straszewska
scen. Z. Bednarowicz
przedstawień: 28
widzów: 10.690

SZKOŁA ŻON — Molier
premiery: 18 września 1960
reż. J. Zegalski

scen. K. Wiśniak
przedstawień: 44
widzów: 13.903

premiera: 2 października 1960
reż. T. Mroczek
scen. J. W. Brzoza
przedstawień: 46
widzów: 11.398

OFIARA WSKAŻE MORDERCĘ —
Z. Bystrzycka

Z wyjątkiem dwu sztuk słabych repertuarowo i realizacyjnie, i przygotowanych raczej na marginesie podstawowej działalności („Ostrożnie z małżeństwem”, „Ofiara wskaże mordercę” — ta ostatnia miała nietypową premierę, bo pod koniec eksploatacji), o pozostałych pozycjach tego sezonu należy się wyrazić z największym uznaniem. Szczególnie zwróciły na siebie uwagę inscenizacje „Parad” Potockiego i „Niemców” Kruczkowskiego. Ta ostatnia na festiwalu teatralnym we Wrocławiu w roku 1960 otrzymała dwa wyróżnienia aktorskie (K. Waśkiewicz za rolę Ruth i Henryk Machalica za rolę Petersa).

Osobno należy wymienić wystawienie „Elektry” inaugurujące w roku 1960 tzw. scenę prób i propozycji, ciekawą i potrzebną teatralną inicjatywę, kontynuowaną przez następców, niestety w sposób niezbyt konsekwentny. Był to poza tym pierwszy w ogóle w naszym teatrze „antyk”.

O sezonie tym, kończącym owocny teatralnie okres dyrekcji J. Zegalskiego, należy się wyrazić z najwyższą pochwałą. Tak jak i poprzednie, uwzględniając stopień percepcji widza, nie atakował go nowinką formalną, raczej oryginalną i twórczą inscenizacją, przemyślanym repertuarem, stąd uzasadnione powodzenie tego teatru i ustabilizowane efekty pozaartystyczne. Był to przykład idealnie trafiający w aktualne możliwości zespołu i potrzeby widza — czujnie reagujący na zmiany zachodzące na lubuskim rynku kulturalnym. Nie wiem, czy i dzisiaj, kiedy ciągle jeszcze dyskutujemy nad modelem naszego teatru, i co nowa dyrekcja to nowa koncepcja, nie tkwi w propozycji Zegalskiego, mimo odległości w czasie, sporo wzorców do przyjęcia.

DYREKCJA MARKA OKOPIŃSKIEGO (1960—1963)

Kierownik literacki Stanisław Hebanowski

Jest to okres, w którym teatr zielonogórski osiągnął swe „apogeum”, przede wszystkim na teatralnej giełdzie krajowej, a przy okazji bardzo interesujący przykład jak trudno nawet wybitnym jednostkom przyspieszać procesy społecznego rozwoju. W zasadzie była to początkowo kontynuacja tendencji reprezentowanych przez poprzednie kierownictwo artystyczne, w regularnym podziale na dziesięć premier rocznie, z wyraźnym jednak uprzywilejowaniem sztuk polskich, ale i z większym akcentem na współczesność. Ta preferencja cechuje i wyróżnia cały okres

dyrekcji Okopińskiego. Pod tym względem odrobione zostały wszystkie zaległości poprzednich sezonów, ale przy okazji okazało się, że sztuka współczesna nie jest wcale receptą na braki frekwencyjne.

Teatr za tej dyrekcji otrzymał słusznie miano sceny specjalizującej się w polskim repertuarze współczesnym, nie obawiającej się ryzyka przy debiutach. O ambicjach w tym kierunku świadczy chociażby rekordowa w tym czasie ilość prapremier (7 polskich, 4 obce). Zespół aktorski został gruntownie zmieniony, odmłodzony, z przewagą aktorskich debutantów. Powstaje wreszcie przy teatrze scena lalkowa dla dzieci (kier. Halina Lubicz), o którą od dłuższego czasu dopominał się miejscowy widz. Objazd ulega jednak pewnym ograniczeniom, zmusza do tego rozmach inscenizacji wielu przedstawień. Rzecz jasna ma to swoje momentalne odbicie w bilansach frekwencyjnych i wprowadza szereg niepotrzebnych nieporozumień, nazbyt szermujących kryteriami artystycznych ocen.

Teatr tego okresu był sceną artystycznie ambitną, twórczą i nowatorską, niekiedy nawet z pogranicza eksperymentu, o zdecydowanej indywidualności. Ocenione to zostało przede wszystkim poza województwem na festiwalach wrocławskim i kaliskim. Dyrekcja wykorzystując doświadczenia swych poprzedników przeszła do dalszych stopni teatralnego wtajemniczenia widza. Obawiam się jednak, że pod tym względem zbyt ryzykownie przeskoczono kilka stopni, powodując dziwną sytuację: wysoko i słusznie ceniony, dawany za przykład w kraju teatr, zaczął tracić kontakt w dialogu z miejscowym odbiorcą. Nastawienie się prawie wyłącznie na inteligencję było nawet w tych latach zbyt ryzykowne.

Abstrahując od wszystkich przesłanek, które należy jednak brać pod uwagę przy ocenie tego teatralnego okresu, bez względu na subiektywną ocenę samego zjawiska jakim był teatr Okopińskiego, trzeba przyznać, że była to scena niezwykle interesująca, a ze względu na dyskusyjność przedstawianych przez siebie propozycji potrzebna i pożyteczna. Jej podstawowa zasługa to wprowadzenie do zielonogórskiego środowiska intelektualnego ożywienia.

Pierwszy sezon Marka Okopińskiego w Zielonej Górze wyglądał następująco:

Sezon 1960/61

NAJAZD — L. Leonow
premiera: 6 listopada 1960
reż. M. Okopiński
scen. R. Kuzyszyn
przedstawień: 21
widzów: 9.294

MAJĄTEK ALBO IMIĘ —
J. Korzeniowski
premiera: 17 grudnia 1960

reż. S. Domańska
scen. R. Kuzyszyn
przedstawień: 46
widzów: 11.477

KOCHANKOWIE Z WERONY —
J. Iwaszkiewicz
premiera: 18 grudnia 1960
reż. M. Okopiński
scen. J. W. Brzoza
przedstawień: 19
widzów: 6.918

TOMCIO PALUSZEK —

J. Zaborowski
premiera: 18 grudnia 1960
reż. A. Rettinger
scen. R. Kuzyszyn
przedstawień: 12
widzów: 8.600

CZŁOWIEK Z BUDKI SUFLERA —

T. Rittner
premiera: 14 stycznia 1961
reż. M. Straszewska
scen. Z. Bednarowicz
przedstawień: 22
widzów: 6.538

OCALENIE — I. Kubicka,

A. Zatorybówna
premiera: 18 lutego 1961
reż. M. Okopiński
scen. J. Warpachowski
przedstawień: 38
widzów: 9.999

DOŻYWCIE — A. Fredro

premiera: 5 marca 1961
reż. A. Nowak
scen. J. W. Brzoza
przedstawień: 57
widzów: 15.353

BARBARA JESZCZE GASZTOŁDO-

WA ŻONA — W. Magnuszewski
premiera: 13 maja 1961
reż. M. Okopiński
scen. R. Kuzyszyn
przedstawień: 20
widzów: 7.575

POWRÓT ADAMA — L. Prorok

premiera: 24 czerwca 1961
reż. M. Straszewska
scen. K. Wiśniak
przedstawień: 32
widzów: 6.065

POŻĄDANIE W CIENIU WIĄZÓW —

E. O'Neill
premiera: 7 lipca 1961
reż. J. Hoffmann
scen. Z. Bednarowicz
przedstawień: 27
widzów: 7.320

KOBIETA W TRUDNEJ SYTUACJI —

M. Domański
premiera: 28 września 1961
reż. T. Mroczek
scen. R. Kuzyszyn
przedstawień: 36
widzów: 9.260

Wśród przypomnianych powyżej dziesięciu premier wyróżnić należy przede wszystkim piękny spektakl „Kochanków z Werony”, a następnie ciekawą prapremierową inscenizację „Najazdu”, będącą dla M. Okopińskiego niejako kartą wizytową reżyserskiej indywidualności na „zielonogórskie wejście”. W sumie jednak repertuar tego pierwszego sezonu ocenić trzeba jako ostrożny, niczym specjalnym nie szokował, jak gdyby kontynuował linię sezonu poprzedniego, uzupełniając jedynie braki w części repertuaru dotyczącej pozycji współczesnych. Zaskoczył jednak wszystkich ilością prapremier, określając dobitnie odmienny charakter teatru. Cztery prapremiery, w tym pierwsza sztuka miejscowych autorów, było czymś do tej pory nie znanym. Efekty artystyczne (i nie tylko) tych przedstawień były oczywiście różne i teatrowi polskiemu poza Leonowem niewiele w zasadzie przybyło, niemniej scena udowodniła, że jest instytucją, która nie tylko „przeżuwa”, ale i szuka nie obawiając się ryzyka.

Frekwencyjnie był to sezon raczej udany, choć festiwalowych laurów jeszcze nie przyniósł. Pod względem zarysowującej się już specyfiki znacznie wyrazistszy był sezon kolejny.

Sezon 1961/62

ZYWOT JÓZEFA — M. Rej
premiera: 7 października 1961

reż. M. Straszewska
scen. Z. Strzelecki
przedstawień: 32
widzów: 11.194

ŁAŹNIA — W. Majakowski
premiera: 9 listopada 1961
reż. A. Tośta
scen. A. Tośta
przedstawień: 18
widzów: 6.427

GRZECH — S. Żeromski
premiera: 18 listopada 1961
reż. T. Mroczek
scen. Cz. Kowalski
przedstawień: 65
widzów: 17.148

KONDUKT — B. Drozdowski
premiera: 25 listopada 1961
scen. M. Kucharski
przedstawień: 14
widzów: 3.210

PRZEDZIWNY KOCHANEK —
P. Corneille
premiera: 6 stycznia 1962
reż. M. Straszewska
scen. S. Bąkowski
przedstawień: 48
widzów: 14.066

PORTRET — J. P. Gawlik
premiera: 29 stycznia 1962
reż. J. Hoffmann

scen. Z. Bednarowicz
przedstawień: 23
widzów: 6.260

FIRCZYK W ZALOTACH —
F. Zabłocki
premiera: 25 lutego 1962
reż. M. Okopiński
scen. Z. Góralczyk
przedstawień: 63
widzów: 18.165

PODRÓŻ — G. Schehade
premiera: 10 marca 1962
reż. K. Braun
scen. Cz. Kowalski
przedstawień: 21
widzów: 5.283

KRÓL RYSZARD II — Szekspir
premiera: 12 maja 1962
reż. M. Okopiński
scen. J. Warpechowski
przedstawień: 24
widzów: 7.537

JUTRO WYROK — M. Patkowski
premiera: 25 sierpnia 1962
reż. M. Straszewska
scen. Cz. Kowalski
przedstawień: 45
widzów: 12.148

Wzorem poprzedniego sezonu i tym razem przygotowano dziesięć premier, przy czym — co warte podkreślenia — znowu cztery przedstawienia prapremierowe. W tej odkrywczej pracy teatru na szczególne uznanie zasługuje wystawienie „Przedziwnego kochanka” w znakomitym tłumaczeniu i adaptacji Stanisława Hebanowskiego (zaakceptowane również frekwencją przez publiczność) oraz wprowadzenie na deski sceniczne debiutującego dramaturgicznie J. P. Gawlika („Portret”). Z pozostałych przedstawień zdecydowanie na plan pierwszy wybija się odkrywcza i twórcza inscenizacja „Ryszarda II” (nagroda ministra kultury na festiwalu wrocławskim — 1962) w nowym zupełnie tłumaczeniu zielonogórzanina Jerzego Łowińskiego. Przedstawienie to oglądałem jako członek jury na wrocławskim przeglądzie, stwierdzając naocznie wyjątkowość zielonogórskiej sceny na tle pozostałych teatrów Polski zachodniej.

Po wrocławskim festiwalu Józef Kelera napisał w „Teatrze” (16.VII. 1962) m. in.: „Prawdziwym clou festiwalu okazał się jednak zielonogórski „Ryszard II”... Oglądaliśmy spektakl szekspirowski jakiego nie spotyka się nie tylko na tak zwanych scenach prowincjonalnych. Sukces inscenizacji Okopińskiego... podbudowany został piękną pracą całego zespołu młodych, wrażliwych, inteligentnych aktorów...”.

W dalszej kolejności wymienilibym zwracającą na siebie uwagę żywością wykonania inscenizację „Żywota Józefa”. Były to moim zda-

niem „wystrzały” artystyczne tego sezonu, precyzujące już oblicze sceny zielonogórskiej i określające jej miejsce wśród najlepszych teatrów polskiej prowincji nie tylko zachodniej.

Najbardziej jednak typowym sezonem dla zarysowanego przez Okopińskiego profilu, ale równocześnie chyba najbardziej kontrowersyjnym w sensie szerokiego odbioru, okazał się sezon następny.

Sezon 1962/63

IFIGENIA W TAURYDZIE —

J. W. Goethe
premiera: 21 września 1962
reż. M. Okopiński
scen. S. Bąkowski
przedstawień: 55
widzów: 15.212

WESOŁY WSPÓLNIK — W. Rapacki

premiera: 29 września 1962
reż. M. Straszewska
scen. B. Cz. Kowalscy
przedstawień: 57
widzów: 16.529

POŁOWCZAŃSKIE SADY —

L. Leonow
premiera: 3 listopada 1962
reż. M. Okopiński
scen. T. Ponińska
przedstawień: 21
widzów: 9.530

GWIAZDA SEWILLI — Lope de Vega

premiera: 14 grudnia 1962
reż. J. Hoffmann
scen. Z. Bednarowicz
przedstawień: 62
widzów: 18.931

ZEJŚCIE AKTORA —

M. Ghelderode
premiera: 19 grudnia 1962
reż. M. Okopiński
scen. M. Kowalski
przedstawień: 8
widzów: 1.439

NIEPOKÓJ PRZED PODRÓŻĄ —

J. Broszkiewicz

premiera: 12 stycznia 1963

reż. M. Straszewska
scen. S. Bąkowski
przedstawień: 20
widzów: 5.539

WYZWOLENIE — S. Wyspiański

premiera: 23 lutego 1963
reż. M. Okopiński
scen. J. Warpechowski
przedstawień: 30
widzów: 8.272

SWIT, DZIEŃ, NOC — D. Niccodemi

premiera: 5 marca 1963
reż. M. Straszewska
scen. K. Wiśniak
przedstawień: 52
widzów: 10.922

DNI KOMUNY — B. Brecht

premiera: 4 maja 1963
reż. M. Okopiński
scen. J. Warpechowski
przedstawień: 9
widzów: 1.909

ANANAS DOJRZEWA POWOLI —

J. Lukierski
premiera: 25 maja 1963
reż. B. Litwiniec
scen. P. Wieczorek
przedstawień: 13
widzów: 3.867

POKUSA — J. P. Gawlik

premiera: 15 czerwca 1963
reż. M. Straszewska
scen. K. Wiśniak
przedstawień: 36
widzów: 9.684

Wśród jedenastu premier, jakie przyniósł ten sezon, było tym razem aż pięć prezentacji prapremierowych. Przyniósł on też kolejne laury festiwalowe (Kalisz: „Wyzwolenie” i „Zejście aktora”, Wrocław: „Niepokój przed podróżą”). Obok inscenizacji znakomitych i ambitnych, repertuar zawierał również takie, które w pewnym stopniu wyrównując braki frekwencyjne pracowały na dobre imię teatru. W sumie był to najlepszy ar-

tystycznie sezon Marka Okopińskiego w Zielonej Górze, utrwalony w teatralnych annałach takimi przede wszystkim pozycjami jak: „Ifigenia w Taurydzie”, „Połowczańskie sady”, „Wyzwolenie” oraz prapremierowe „Dni komuny”. Sezon nie tylko wartościowy ideowo i twórczy artystycznie, ale i konkretnie precyzujący profil sceny, o której zaczyna się mówić w kraju jako o „zielonogórskiej szkole teatralnej Okopińskiego”. Wart wbrew oporom kontynuacji.

Zbyt pochopnie zrezygnowano z tych doświadczeń już w sezonie następnym, zapominając przysłowia o kropli drażącej skałę. Sezonem tym Marek Okopiński pożegnał się z Zieloną Górą obejmując dyrekturę teatru w Poznaniu. Jego pobyt w Zielonej Górze dał w sumie 32 premiery na scenie dramatycznej. Większość z nich do dziś jeszcze określa rangę teatru, a występujący w nich aktorzy są ozdobą wielu polskich zespołów teatralnych.

DYREKCJA BOHDANA CZECHAKA (1963—1964)

Kierownik literacki Bożena Winnicka

Jest to krótki, bo tylko jednosezonowy okres nowego kierownictwa artystycznego. Jak gdyby prawem reakcji obserwujemy nagłe obniżenie poziomu (część zespołu wyjechała z M. Okopińskim) oraz sporą dezorientację co do wymagań miejscowych środowisk mających już za sobą kilka lat teatru o sprecyzowanym i twórczym profilu. Następuje dziwna rozbieżność między głoszoną tezą o teatrze masowym jako lekarstwie na rzekomą elitarność poprzednich sezonów a składanymi na scenie dowodami. Sezon pozbawiony repertuarowo wyrazu i artystycznie bardzo przeciętny ilustruje sobą kolejny regres sceny zielonogórskiej, podobny w szczegółach do zaobserwowanego już w latach 1957/58.

Nowe kierownictwo, mając co prawda utrudniony start, rezygnuje z dorobku poprzednich dyrekcji i powraca w swych tendencjach artystyczno-repertuarowych jak gdyby do lat pięćdziesiątych, kiedy to pracę z widzem należało zaczynać rzeczywiście od podstaw. Nie uwzględniono zupełnie zmian kulturalnych, jakie zaszły w skomplikowanym modelu socjologicznym miasta i województwa. Nastąpiło zderzenie między ambicjami a złożoną propozycją. Należy pamiętać, że od kilku lat wychodzi w Zielonej Górze pismo społeczno-kulturalne, działa już samodzielny oddział ZLP, uzyskują nie tylko krajowy rozgłos zielonogórscy plastycy, wzrasta poważnie procent inteligencji, a nade wszystko dają znać o sobie praca poprzednich dwu dyrekcji. Coraz bardziej wymagający i rozdyktowany widz znalazł się nagle w teatrze bez oblicza, nieporadnym, podob-

nym do tego z lat upaństwowienia. Repertuarowo sezon ten wyglądał następująco:

Sezon 1963/64

SZCZYGLI ZAULEK — G. B. Shaw
premiera: 3 października 1963
reż. Z. Mak
scen. K. Wejman
przedstawień: 49
widzów: 14.788

BALLADYNA — J. Słowacki
premiera: 10 października 1963
reż. B. Czechak
scen. A. Muszyński
przedstawień: 80
widzów: 41.414

INTRATNA POSADA — A. Ostrowski
premiera: 30 listopada 1963
reż. B. Czechak
scen. R. Kuzyszyn
przedstawień: 23
widzów: 6.059

MOTYL — M. Tonecki
premiera: 20 grudnia 1963
reż. A. Madej
scen. D. Szabanowa
przedstawień: 15
widzów: 4.819

ZAWSZE NIEZNANY ŁĄD —
M. Domański
premiera: 7 lutego 1964
reż. B. Czechak
scen. K. Wejman
przedstawień: 55
widzów: 13.571

DWAJ PANOWIE Z WERONY —
Szekspir
premiera: 21 lutego 1964
reż. Z. Mak
scen. W. Kuczyńska
przedstawień: 46
widzów: 1.158

ŚWIADKOWIE — T. Różewicz
premiera: 23 kwietnia 1964
reż. Z. Mak
scen. W. Kuczyńska
przedstawień: 6
widzów: 1.158

TLEN — A. Szypulski
premiera: 30 kwietnia 1964
reż. B. Czechak
scen. A. Kurkowski
przedstawień: 13
widzów: 5.331

PRAWO MEŻA — G. de Maupassant
KAPRYS — A. Musset
premiera: 14 czerwca 1964
reż. B. Czechak
scen. K. Gajewski
przedstawień: 46
widzów: 11.883

PIERWSZY DZIEŃ WOLNOŚCI —
L. Kruczkowski
premiera: 17 lipca 1964
reż. A. Słociński
scen. K. Wejman
przedstawień: 4
widzów: 1.280

Sezon ilościowo normalny, frekwencyjnie nawet jeden z lepszych dzięki współpracy ze szkołami (rekordowa „Balladyna”, szkoda tylko, że artystycznie tak nieporadna i po prostu kiczowata). Jedyne przedstawienie, które zwróciło na siebie uwagę to prapremierowy „Tlen”, głównie jednak ze względu na utwór, interesujący literacko i społecznie prowokujący do dyskusji. Realizacyjnie sztuka ta nie odbiegała jednak od ogólnych tendencji artystycznego niedowładu. Teatr zdecydowanie obniżył loty, widz niewiele zyskał, a lansowana teza o teatrze popularnym dała w efekcie teatr przeciętny, powielany i bez własnego oblicza.

Sezon rozpoczęto wspomnianą „Balladyną”; już nieco ciekawszy był „Szczygli zaulek”. Monotonia i niekonsekwencja znalazła ponownie odbicie w wyjątkowo anemicznej „Intratnej posiadzie”. Współczesna, ciekawa w pomysłach farso-komedia „Motyl” nie miała również szczęścia do reżysera. Zrobiono z niej sztukę bez mała o walorach filozoficznej dys-

puty, chociaż satyryczne tworzywo typowej farsy broniło się z całych sił przed takimi zabiegami „upoważniającymi” dowcipną konstrukcję. Ten debiut zawdzięcza swe niepowodzenie nie tylko sobie. „Zawsze nieznany łąd” Domańskiego potwierdził raczej popularność samego autora. Szekspirowscy „Dwaj panowie” byli jedynie dowodem, że zielonogórski teatr nie zapomniał o przypadającej w tym roku rocznicy wielkiego dramaturga. Nieporozumieniem i przykrą pomyłką była też inscenizacja „Świadków” T. Różewicza. Dopiero koniec sezonu mógł nieco zaciekawić, przynosząc wspomniany już „Tlen” i „Pierwszy dzień wolności” (składanka Musset-Maupassant była typowym i nota bene dość kiczowatym przerywnikiem). Spektakle te przyszły jednak zbyt późno, aby w czymkolwiek zmienić ogólne wrażenie tego sezonu. Były co prawda ostatnim słowem, ale oblicza czy profilu teatru już nie uratowały, potwierdziły tylko jego brak.

Zbyt szybka zmiana dyrekcji, której nie pozwolono dokonać w następnym sezonie nieodzownych korekt oraz wyciągnąć wniosków z wszystkich tych niepowodzeń, sytuacji nie zmieniła. Stan chorobowy przeszedł w zdecydowanie zapalny.

DYREKCJA WIESŁAWA MIRECKIEGO (1964—1965)

Kierownik literacki Anna Filerowa

Patrząc z perspektywy czasu, również i ten okres nie należy do wzbogacających zielonogórski teatr, jest anemiczny i pozbawiony indywidualności. Poza tym mocno skrócony długo trwającym remontem gmachu teatralnego. W zasadzie właściwą pracę teatru liczyć możemy od stycznia 1965, a ściślej od daty premiery „Pierwszego dnia wolności”, sztuki niepotrzebnie wznowionej w nowej „wersji” z poprzedniego sezonu. W tym czasie teatr zmienił swoją dotychczasową nazwę, z dniem 18 grudnia 1964 roku nazywając się Lubuskim Teatrem im. Leona Kruczkowskiego. Obserwujemy w poczynaniach tej dyrekcji dziwną i niepotrzebną zupełnie próbę ponownego zaczynania wszystkiego od nowa. Zapomniano, że istniejąca od lat kilkunastu scena, bez względu na okresy wzlotów i upadków, potrafiła już wśród swych odbiorców wytworzyć pewne nawyki, upodobania, a nawet zdrowy społecznie krytycyzm. Złożona przez nową dyrekcję i poparta dowodami na scenie, propozycja nawiązywania do tradycyjnego i konwencjonalnego teatru, nie mogła spotkać się z ogólną aprobatą. Zachwiany w swej pozycji w poprzednim sezonie teatr wymagał się lekkomyślnie spośród scen mających nie tylko coś do powiedzenia, ale i do pokazania.

Sezon 1964/65

MIESOPUST — montaż winobraniowy
premiera: 3 października 1964

reż. E. Aniszczenko
scen. R. Nowicki
przedstawień: 11
widzów: 5.377

PECHOWE DNI — A. Ostrowski

premiera: 15 listopada 1964
reż. E. Aniszczenko
scen. W. Fik
przedstawień: 34
widzów: 12.349

SŁONECZNIKI — T. Lisiewicz

premiera: 20 listopada 1964
reż. K. Meissner
scen. K. Gajewski
przedstawień: 13
widzów: 4.060

PIERWSZY DZIEŃ WOLNOŚCI —

L. Kruczkowski
premiera: 18 grudnia 1964
reż. K. Meissner
scen. R. Nowicki
przedstawień: 34
widzów: 12.398

MAZEPA — J. Słowacki

premiera: 30 stycznia 1965

reż. W. Mirecki
scen. R. Nowicki
przedstawień: 76
widzów: 32.546

HERBACIARNIA POD SIERPNIOWYM KSIĘŻYCEM — J. Patrick

premiera: 14 marca 1965
reż. W. Mirecki
scen. Z. Nowicka
przedstawień: 26
widzów: 9.518

GRUBE RYBY — M. Bałucki

premiera: 11 kwietnia 1965
reż. M. Wyrzykowski
scen. Ł. Kossakowska
przedstawień: 75
widzów: 24.003

KTOŚ NOWY — M. Domański

premiera: 12 czerwca 1965
reż. Z. Stok
scen. W. Fik
przedstawień: 41
widzów: 11.106

LEKKOMYŚLNA SIOSTRA —

W. Perzyński
premiera: 26 czerwca 1965
reż. W. Mirecki
scen. W. Fik
przedstawień: 17
widzów: 4.585

Repertuarowa przypadkowość i duża dezorientacja to cechy podstawowe tego sezonu, nie ratowane wcale gościnną współpracą scenografa R. Nowickiego i reżysera M. Wyrzykowskiego. Jediną pozycją wprowadzającą pewne ożywienie, ale tylko ze względu na ważką społecznie problematykę, była realizacja sztuki Domańskiego „Ktoś nowy”. Gdyby nie ta premiera, można by mówić o zupełnie straconym sezonie, mimo znaczących przecież tytułów jakie znalazły się w repertuarze. Widz przyzwyczaił się już do odwagi czasem kontrowersyjnej, ale zawsze wnoszącej coś nowego, trudno mu więc było przyjąć propozycję zmiany sceny na „teatralne muzeum”. I tu również na spore wyniki frekwencyjne miały swój wpływ szkoły.

Następny sezon rozpoczął w teatrze zielonogórskim ponowną próbę odnowy i naprawienia błędów poprzednich dwu lat.

DYREKCJA ZBIGNIEWA STOKA (1965—1967)

Kierownik literacki Stanisław Grochowiak (1965),
kierownik literacki Celestyn Skořuda (1966)

Nowy dyrektor, łącząc równocześnie funkcję dyrektora zielonogórskiej Estrady, znalazł się w sytuacji podobnej do tej, w jakiej zaczynali jego dwaj poprzednicy, przede wszystkim bez pełnego zespołu aktorskiego, mocno zdezorientowanego zbyt częstymi zmianami personalnymi na funkcji dyrektorów. Zaproponowany teraz repertuar przynosił szereg pozycji nie tylko interesujących, ale i zupełnie nowych dla zielonogórskiego widza. Zaobserwować można świadome chyba nawiązywanie do tradycji teatru z okresu Okopińskiego, próbę odrobienia zaprzepaszczonych szans i nadgonienia czasu, tylko że nie zawsze z pełnym pokryciem w konkretnych realizacjach scenicznych.

Po raz pierwszy zielonogórski widz zetknął się w tym czasie na własnej scenie z twórczością Mrożka, Jonesco, Witkacego. Okres ten cechuje wyjątkowy i niespotykany do tej pory rozmach organizacyjny. Do pomocy w tej teatralnej ofensywie, traktowanej z konieczności na zasadzie „silnego uderzenia” w osowiałego już mocno widza, wprowadzono tzw. lubuskie spotkania teatralne. Inicjatywa warta nie tylko pochwały, ale i szerszego spopularyzowania. Ta szeroko pojęta wymiana międzyteatralna przyniosła w efekcie kilkanaście dodatkowych przedstawień (Gorzów, Poznań, Wrocław, Opole, Częstochowa) doskonale uzupełniających podstawowy repertuar własny. Robiło to co prawda wrażenie, że teatr został przekształcony w agencyjny impresariat (szczególnie, że własne premiery „kapwały” w pierwszym sezonie dość niemrawo), lecz w sumie inicjatywę tę trzeba ocenić dobrze, wnikając jednak w obiektywne przyuczyny leżące u podstaw tego pomysłu.

Widoczny w poprzednim okresie regres został wreszcie przełamany. Teatr zaproponowany w tym czasie to teatr nieco rozwichrzony i artystycznie nierówny, ale niewątpliwie ciekawy, poszukujący, a przede wszystkim inny od dotychczasowego. Pierwszy sezon nowej dyrekcji przyniósł następujące realizacje:

Sezon 1965/66

POLICJA — S. Mrozek
premiera: 19 września 1965
reż. A. Makarewicz
scen. E. Wojtasiewicz
przedstawień: 22
widzów: 5.690

ZEMSTA — A. Fredro
premiera: 29 września 1965

reż. E. Aniszczenko
scen. J. Pożakowska
przedstawień: 86
widzów: 29.330

ZŁOTE CIEŁE — I. Iif, J. P. Pietrow
premiera: 18 listopada 1965
reż. Z. Kopalko
scen. M. Nitecki
przedstawień: 10
widzów: 4.120

CZARUJĄCA SZEWCOWA —

F. G. Lorca
 premiera: 5 grudnia 1965
 reż. Z. Stok
 scen. W. Fik
 przedstawień: 34
 widzów: 12.380

FIZYCY — F. Dürrenmatt

premiera: 23 stycznia 1966
 reż. A. Makarewicz
 scen. W. Fik
 przedstawień: 26
 widzów: 8.478

NOCNA OPOWIEŚĆ — K. Choiński

premiera: 6 lutego 1966
 reż. Z. Stok
 scen. E. Wojtasiewicz
 przedstawień: 22
 widzów: 6.214

ŁYSA SPIEWACZKA

LEKCJA — E. Jonesco
 premiera: 20 lutego 1966
 reż. A. Makarewicz
 scen. M. Nitecki
 przedstawień: 5
 widzów: 802

SKIZ — G. Zapolska

premiera: 25 marca 1966
 reż. J. Śliwa
 scen. K. Gajewski
 przedstawień: 78
 widzów: 23.534

OTELLO — Szekspir

premiera: 23 kwietnia 1966
 reż. A. Makarewicz
 scen. M. Nitecki
 przedstawień: 31
 widzów: 10.052

EGZAMIN — J. P. Gawlik

premiera: 26 czerwca 1966
 reż. Z. Stok
 scen. W. Fik
 przedstawień: 6
 widzów: 1.511

W MAŁYM DWORKU —

S. Witkiewicz
 premiera: 8 lipca 1966
 reż. A. Makarewicz
 scen. J. Kowalski
 przedstawień: 1
 widzów: 36

Do wymienionych pozycji własnych dodać jeszcze należy w tym sezonie przedstawienia gościnne „lubuskich spotkań teatralnych”, traktowanych jako świadome uzupełnienie repertuaru podstawowego. Zielonogórska publiczność obejrzała więc jeszcze dodatkowo: „Klub kawalerów” — M. Bałucki (Gorzów), „Kto się boi Wirginii Woolf” — E. F. Albee (Poznań), „Uciekła mi przepióreczka” — S. Żeromski (Wrocław), „Szewcy” — S. Witkiewicz (Wrocław), „Romulus Wielki” — F. Dürrenmatt (Opole), „Noc listopadowa” — S. Wyspiański (Opole), „Psalmy” — M. Bordowicz (Częstochowa), „Ogniem i mieczem” — adap. H. Sienkiewicz (Częstochowa), „Tango” — S. Mrozek (Poznań), „Montaż poetycki” (teatr z Frankfurtu n. Odry).

Bez uwzględnienia wymienionych wyżej przedstawień „importowanych”, 11 premier własnych to bilans tego uderzeniowego sezonu. Sezon więc ilościowo znacznie powyżej normy, chociaż pierwotnie plan zapowiadał odważnie aż... 16 premier. Biorąc pod uwagę kryteria ocen artystycznych, idących również w parze z reakcją publiczności, najwyżej w tym sezonie stawiać należy inscenizację „Czarującej szewcowej” oraz diametralnie inną w wyrazie i lepiej osadzoną w uwidoczniowanych już tendencjach zielonogórskiej sceny, realizację „Policji”. Są to dwie inscenizacje zdecydowanie wybijające się spośród reszty raczej przeciętnych lub nawet chybionych (np. „Nocna opowieść”).

Sezon, choć pod względem realizacji własnych przebiegał nieco nerwowo, był jednak przykładem dobrych chęci, a nade wszystko realnych możliwości. Używając skrótu: okres pomysłów, ale nie spełnionych jeszcze nadziei. W sumie zapowiedź nowego chyba etapu w rozwoju zielonogórskiego teatru.

Sezon 1966/67**W PUSTYNI I W PUSZCZY —**

H. Sienkiewicz
premiera: 24 września 1966
reż. Z. Stok
scen. I. Kuske
przedstawień: 75
widzów: 33.321

PANI DALLY — W. Hanley

premiera: 25 września 1966
reż. Z. Stok
scen. M. Nitecki
przedstawień: 77
widzów: 18.937

TRZY SIOSTRY — A. Czechow

premiera: 21 października 1966
reż. A. Makarewicz
scen. M. Nitecki
przedstawień: 39
widzów: 11.228

Z PIEKŁA UCZCIWYCH —

L. Kruczkowski
premiera: 20 listopada 1966
reż. M. Okopiński
scen. Z. Bednarowicz
przedstawień: 17
widzów: 5.432

BOLESŁAW ŚMIAŁY — S. Wyspiański

premiera: 9 grudnia 1966
reż. Z. Stok
scen. J. Pożakowska
przedstawień: 23
widzów: 8.690

SZKLANA MENAŻERIA —

T. Williams
premiera: 4 lutego 1967
reż. A. Makarewicz
scen. J. Kowalski
przedstawień: 24
widzów: 8.142

SKALMIERZANKI — J. N. Kamiński

premiera: 19 lutego 1967
reż. Z. Stok
scen. M. Nitecki
przedstawień: 29
widzów: 11.209

IGRASZKI TRAFU I MIŁOŚCI —

P. Marivaux
premiera: 4 marca 1967
reż. J. Sliwa
scen. K. Gajewski
przedstawień: 56
widzów: 15.890

ŚMIESZNY STARUSZEK —

T. Różewicz
premiera: 15 marca 1967
reż. Z. Giżejowski
scen. A. Zacharska
przedstawień: 2
widzów: 156

PRZY DRZWIACH ZAMKNIĘTYCH —

J. P. Sartre
premiera: 28 kwietnia 1967
reż. M. Wawrzyniak
scen. M. Nitecki
przedstawień: 7
widzów: 475

ORESTEJA — Aischylos

premiera: 14 maja 1967
reż. Z. Stok
scen. M. Nitecki
przedstawień: 12
widzów: 3.185

CZARNY ŁABĘDŹ — M. Walser

premiera: 28 maja 1967
reż. K. Tyszarska
scen. A. Szeliga
przedstawień: 10
widzów: 1.762

**PULAPKA NA SAMOTNEGO
MĘŻCZYZNĘ — R. Thomas**

premiera: 8 czerwca 1967
reż. M. Wawrzyniak
scen. A. Szeliga
przedstawień: 63
widzów: 19.539

PRAGMATYSCY — S. Witkiewicz

premiera: 8 lipca 1967
reż. A. Makarewicz
scen. W. Krakowski
przedstawień: 3
widzów: 279

Patrząc na ten sezon z perspektywy czasu uderza przede wszystkim wyjątkowo duża ilość premier, największa w całej dotychczasowej historii zielonogórskiej sceny. Nigdy jeszcze nie zdołano przygotować w jednym sezonie aż 15 przedstawień premierowych. Potwierdziła się jednak przy okazji stara prawda, że nie zawsze ilość musi przechodzić w jakość. To ostatnie zostało niestety podporządkowane chęci bicia ilościowego rekordu.

Teatr pracował w trzech kierunkach: scena podstawowa, scena kamealna oraz zainicjowane w poprzednim sezonie spotkania. Z wyjątkiem spotkań, które miały nabrać dalszego rozmachu, z pozostałych zobowiązań repertuarowych wywiązano się z nawiązką, choć nadal niestety z różnym skutkiem artystycznym.

Najbardziej interesującymi pozycjami wydają się być przede wszystkim kapitalne scenicznie „Szkice z piekła ucziwych” przypominające najlepsze czasy M. Okopińskiego (zresztą w jego reżyserii), następnie ciekawie zainscenizowane „Trzy siostry”. Odstawał nieco od tego zbyt milejnie potraktowany „Bolesław Śmiały”, którym teatr uczcił swe piętnastolecie, ale i ta inscenizacja dała kilka ciekawych propozycji aktorskich.

Po tym zapowiadającym się ciekawie początku zaczął dominować nieuzasadniony pośpiech i następuje przedziwna, masowa składanka. Pod względem ocen indywidualnych było w tej masie tylko kilka interesujących, ale i one nie tłumaczyły przyjętej w tym sezonie formuły teatru. Mam na myśli przede wszystkim „Czarnego łabędzia” w ambitnej i odkrywczej reżyserii K. Tyszarskiej, ciekawe „Przy drzwiach zamkniętych” oraz ludową zabawę zaproponowaną w „Skalmierzankach”, wystawionych zgodnie z prawami rządzącymi zminiaturyzowanym widowiskiem.

Repertuar uzupełniały spektakle gościnne. Zielonogórzanie obejrzeni więc jeszcze dodatkowo: w wykonaniu teatru z Opola „Konrada Wallenroda” Mickiewicza (styczeń 1967), z Poznania „Namiestnika” Hochhutha (luty 1967), z Jeleniej Góry „Późną miłość” A. Ostrowskiego (kwiecień 1967).

Sprowadzonych w tym czasie przez zielonogórską Estradę na teren województwa „Hipnozy” A. Cwojdzńskiego oraz powielanego w całym kraju przedstawienia „Drzewa umierają stojąc”, nie zaliczam na listę lubuskich spotkań teatralnych, własna praca teatru sezon ten wypełniła po brzegi.

Pisał o nim J. P. Gawlik w okolicznościowym albumie wydanym z okazji XX-lecia teatru: „Kolejny dyrektor Zbigniew Stok, przemyślał widać dokładnie doświadczenia poprzedników, skoro nastroił wyżej ambicje i próbował windować repertuar... Taka jest rola i takie prawo scen terenowych, zmuszonych przez okoliczności do programu i linii repertu-

arowej zaspokajającej różne gusta. Chodzi jedynie o gatunek kompromisu... Istniejąca unia personalna z Estradą bynajmniej zielonogórskiej scenie nie pomogła, chociaż mimo wszystko był to wcale interesujący, nie pozbawiony pomysłowości i odwagi rozdział zielonogórskiego teatru”.

Ze swojej strony pozwolę sobie sezon ten, ostatni w pełnej rozma-
chu dyrekcji Zbigniewa Stoka, nazwać sezonem nie spełnionych ambicji,
ale nie nadziei.

DYREKCJA JERZEGO HOFFMANNA (1967—1972)

Kierownik literacki Jerzy Ziomek (1967), kierownik literacki Milada Zapolnik (1972)

Od sezonu 1967/68 dyrekcję oraz kierownictwo artystyczne teatru zielonogórskiego obejmuje przybyły z Poznania Jerzy Hoffmann, kierujący tą sceną najdłużej ze wszystkich dotychczasowych dyrektorów. Kierownikiem literackim zostaje Jerzy Ziomek, profesor Uniwersytetu Poznańskiego, znakomity teatrolog. Było to w tym czasie jedyne w Polsce kierownictwo literackie spoczywające w tak kompetentnych rękach.

Zaproponowany repertuar pierwszego sezonu wyglądał następująco:

Sezon 1967/68

DYPLOMAT — S. Aloszyn
premiera: 14 października 1967
reż. M. Wilewski
scen. M. Nitecki
przedstawień: 22
widzów: 8.525

MINDOWE — J. Słowacki
premiera: 21 października 1967
reż. J. Hoffmann
scen. T. Ponińska
przedstawień: 38
widzów: 11.257

BABA-DZIWO — M. Pawlikowska-
Jasnorzewska
premiera: 5 grudnia 1967
reż. M. Straszewska
scen. Z. Bednarowicz
przedstawień: 30
widzów: 8.350

PAN JOWIALSKI — A. Fredro
premiera: 6 stycznia 1968
reż. S. Domańska
scen. B. Wolniewicz
przedstawień: 63
widzów: 23.206

TAJEMNICA STAREJ WIERZBY —
I. Sikirycki, R. Sykała

premiera: 20 stycznia 1968
reż. H. Lubicz
scen. M. Nitecki
przedstawień: 42
widzów: 12.794

KOLEKCJA — H. Pinter
KOCHANEK — H. Pinter
premiera: 11 lutego 1968
reż. J. Hoffmann
scen. T. Darocha
przedstawień: 19
widzów: 3.478

SIE KOCHAMY — M. Schisgal
premiera: 16 marca 1968
reż. E. Pietryk
scen. M. Nitecki
przedstawień: 18
widzów: 3.065

METEOR — F. Dürrenmatt
premiera: 29 marca 1968
reż. J. Hoffmann
scen. S. Bąkowski
przedstawień: 9
widzów: 2.555

JACUŚ — E. Lubowski
premiera: 18 maja 1968
reż. M. Straszewska
scen. B. Wolniewicz
przedstawień: 31
widzów: 11.638

NIESPODZIANKA —

K. H. Rostworowski
 premiera: 25 maja 1968
 reż. E. Kołogórska
 scen. M. Nitecki
 przedstawień: 26
 widzów: 6.196

ALICJA PROWADZI ŚLEDZTWO —

R. Thomas
 premiera: 18 lipca 1968
 reż. E. Pietryk
 scen. Z. Więckowski
 przedstawień: 66
 widzów: 23.223

Sezon rozpoczęto pod kątem zasadniczych zmian i nowych koncepcji artystycznych. Zaproponowany repertuar był ambitny i ciekawy, zbyt jednak pochopnie, jak się okazało, proponował inscenizację czterestu utworów w trzynastu wieczorach premierowych. Zwykle możliwości skorygowały jednak w trakcie sezonu te plany i w rezultacie wystawiono jedenaście premier, co zresztą jest też ilością niebagatelną, nawet jeśli odliczymy wprowadzoną na scenę dramatyczną bajkę dla dzieci.

Jakie pozycje z planowanego repertuaru tego pierwszego sezonu odpadły, aby posłużyć się wydanym z tej okazji prospektem? Nie zdołano zrealizować „Lizystraty” Arystofanesa, „Celestyny” Rojasa, „Aktów” M. Bordowicza oraz „Poczwórki” S. Mrożka. Wymieniam te pozycje jedynie dlatego, aby mieć pełny obraz propozycji repertuarowej nowego kierownictwa.

Sezon był ciekawy, teatr zielonogórski przerwał wreszcie złą passę artystycznej przeciętności. Podstawowa cecha wyróżniająca go korzystnie na tle wielu poprzednich sezonów to repertuarowe poszukiwania w kierunku przypomnienia autorów i pozycji rzadko grywanych lub zgoła nieśłusznie zapomnianych. Widać w tym widoczny wpływ kierownictwa literackiego. Mam tu na myśli przede wszystkim inaugurującą sezon, nieczęsto wystawianą sztukę J. Słowackiego „Mindowe”, sztukę Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej „Baba-dziwo”, ciekawą choćby ze względu na pokusę konfrontacji prezentowanych w niej racji z lekcją historii, następnie uroczę znaleźnisko jakim niewątpliwie był „Jacuś” Lubowskiego, którego teatralna „ekshumacja” może być przykładem, jak umiejętna inscenizacja potrafi obronić wartości pozornie martwe, oraz wreszcie „Niespodzianka” Rostworowskiego, próba przypomnienia repertuaru międzywojennego dwudziestolecia.

Osobne miejsce w repertuarze tego sezonu zajmuje wieczór jednoaktówek Pintera, które razem ze sztuką Schisgala i Dürrenmatta reprezentowały nurt dramaturgii zachodniej. Inszenizacja sztuk Pintera została zresztą wyróżniona na przeglądzie sztuk w Kaliszu. Było to z całą pewnością najciekawsze przedstawienie w całym sezonie. Pozostałych pozycji nie wymieniam, nie wychodziły one poza przyjęte w teatrze normy.

Sezon ten rysuje dość wyraźnie przyjęty przez nowe kierownictwo kierunek. Jest nim propozycja teatru w zasadzie literackiego, wykorzystującego w miarę najlepsze tradycje okresu Zegalskiego i Okopińskiego

go. W przekonaniu tym utwierdza jeszcze bardziej sezon następny, będący dalszym rozwinięciem tych koncepcji.

Sezon 1968/69

DAMY I HUZARY — A. Fredro
premiera: 17 października 1968
reż. S. Burczyk
scen. T. Ponińska
przedstawień: 71
widzów: 28.144

POWRÓT ODYSA — S. Wyspiański
premiera: 26 października 1968
reż. J. Hoffmann
scen. A. Sadowski
przedstawień: 32
widzów: 11.254

PRAGNĘ ZAWRÓCIĆ CZAS —
T. Jasiński
premiera: 20 grudnia 1968
reż. J. Hoffmann
scen. T. Darocha
przedstawień: 21
widzów: 3.568

JAK OBRABOWAĆ BANK — S. Fayad
premiera: 21 grudnia 1968
reż. Z. Stok
scen. B. Wolniewicz
przedstawień: 36
widzów: 11.559

RZECZ LISTOPADOWA — E. Bryll
premiera: 7 lutego 1969
reż. J. Hoffmann
scen. Z. Wierchowicz
przedstawień: 21
widzów: 6.262

WIŚNIOWY SAD — A. Czechow
premiera: 26 marca 1969
reż. M. Straszewska
scen. Z. Bednarowicz
przedstawień: 34
widzów: 11.125

**INEZ ALBO PRZESAD
ZWYCIĘŻONY** — P. Merimée
premiera: 19 kwietnia 1969
reż. E. Kołogórska
scen. T. Darocha
przedstawień: 35
widzów: 10.845

JASŃNIE PAN NIKT — Lope de Vega
premiera: 21 czerwca 1969
reż. M. Straszewska
scen. B. Wolniewicz
przedstawień: 52
widzów: 22.371

ELIO, CZYLI WESOŁA KOMPANIA —
O. F. Walter
premiera: 28 czerwca 1969
reż. J. Hoffmann
scen. B. Wolniewicz
przedstawień: 9
widzów: 2.159

PULAPKA NA MYSZY — A. Christe
premiera: 26 lipca 1969
reż. J. Hoffmann
scen. T. Ponińska
przedstawień: 60
widzów: 20.663

Sezon ten, bardzo bogaty ilościowo, dał okazję do obejrzenia aż czternastu przedstawień premierowych. Był też interesujący artystycznie, aż z trzema pozycjami prapremierowymi, co przypominało nieco ten okres teatru, kiedy mówiono o nim jako o scenie nie obawiającej się ryzyka. Sezon niewątpliwie ciekawy i stabilizujący profil oraz artystyczny poziom. W tym względzie, poza poszczególnymi realizacjami scenicznymi, utwierdza również kolejny sukces na festiwalu kaliskim, gdzie w silnej teatralnej konkurencji scena zielonogórska otrzymała cenne wyróżnienie za realizację sztuki Wyspiańskiego.

Ciekawie też zaprezentowano scenę kameralną, pierwszą jej pozycją był monodram zielonogórskiego pisarza T. Jasińskiego (druga do tej pory pozycja miejscowego autora w teatrze zielonogórskim), który spotkał się z dobrym przyjęciem publiczności, jak sędzę nie tylko ze względu na lokalny patriotyzm. Kolejną pozycją (traktowaną również prapremiero-

wo) była interesująca treściowo i formalnie psychologiczna sztuka szwajcarskiego autora „Elio, czyli wesoła kompania”, którą — patrząc na nią z perspektywy czasu — należy zdecydowanie zapisać po stronie teatralnych aktywów nie tylko tego sezonu. Szkoda tylko, że utwór ten wystawiono pod koniec sezonu, bez specjalnych możliwości na jego pełne wygranie. Repertuar sceny kameralnej zapowiadał jeszcze prapremierowe wystawienie dwu jednoaktówek H. Pintera, jednak z przyczyn obiektywnych zostały one przesunięte na sezon następny.

Repertuar podstawowy przyniósł zgodnie z zapowiedziami osiem przedstawię premierowych. Sezon zainaugurowano „Powrotem Odysa”, czcąc w ten sposób również setną rocznicę urodzin Wyspiańskiego. Przedstawienie przygotowane z rozmachem i aktorskim pokryciem, aczkolwiek w sensie próby współczesnego odczytania dramatu nieco dyskusyjne. Kalendarzowo tę inauguracyjną premierę poprzedziły „Damy i huzary” nieśmiertelnego Fredry, który tą premierą obchodził swój mały lubuski jubileusz jako autor wystawiany już po raz dziesiąty. Niestety ta „jubileuszowa” inscenizacja nie należała do udanych, pokazała raczej, że wbrew pozorom komedie Fredry wcale nie należą do łatwych. Wesoła, ze społecznym kluczem włoska komedia „Jak obrabować bank” dała pole do popisu wielu aktorom, a widzom dwie godziny zabawy.

Pierwszą pozycją zrealizowaną już w roku 1969 był utwór E. Brylla „Rzecz listopadowa”, sztuka, która w tym czasie stała się w Polsce wydarzeniem teatralnym. Również realizacja zielonogórska potwierdziła jej duże wartości. Przedstawienie „Rzeczy” trzeba uznać za najciekawsze w całym tym sezonie tak od strony reżyserskiej, jak i aktorskiej. Niewątpliwie wzbogaciło ono polską bibliografię sceniczną tej sztuki. Pozostałe pozycje repertuaru raczej uzupełniały niż nadawały kierunek wiodący, tego w sumie interesującego i niebanalnego sezonu.

Sezon 1969/70

SMIERĆ GUBERNATORA —
L. Kruczkowski
premiera: 30 października 1969
reż. J. Hoffmann
scen. S. Bąkowski
przedstawię: 28
widzów: 10.787

NADAWCA 2114 — E. Labiche
premiera: 18 grudnia 1969
reż. W. Laskowska
scen. Z. Pietrusińska
przedstawię: 74
widzów: 23.332

KRÓL LEAR — Szekspir
premiera: 17 stycznia 1970

reż. J. Hoffmann
scen. W. Wigura
przedstawię: 34
widzów: 12.437

**NIECH NO TYLKO ZAKWITNĄ
JABŁONIE** — A. Osiecka
premiera: 7 marca 1970
reż. M. Straszewska
scen. Z. Kaja
przedstawię: 46
widzów: 19.213

ZAMIEĆ — L. Leonow
premiera: 23 kwietnia 1970
reż. T. Żukowska
scen. T. Ponińska
przedstawię: 13
widzów: 4.474

KRAJOBRAZ — H. Pinter
 LEKKI BÓL — H. Pinter
 premiera: 12 czerwca 1970
 reż. J. Hoffmann
 scen. E. Czuba
 przedstawień: 4
 widzów: 375

PLAY-BOY — R. Pavelkic
 premiera: 15 lipca 1970
 reż. M. Gajic
 scen. V. Lalicki
 przedstawień: 34
 widzów: 8.921

Wbrew oczekiwaniom, co uzasadniały dwa poprzednie sezony, ten nie należał do zbyt udanych. Spadła bardzo wyraźnie ilość premier, scena kameralna dała jedną tylko prezentację (Pinter). Festiwal kaliski po raz pierwszy od lat nie dopisał do osiągnięć teatru żadnych nowych wyróżnień. Mieliśmy jednak w tym sezonie przynajmniej trzy realizacje, które były nie tylko interesujące, ale i stanowiły kontynuację ideowo-artystycznej linii podjętej przez aktualną dyrekcję.

Sezon rozpoczęło dość późno inauguracyjnym przedstawieniem „Śmierci gubernatora”. Przedstawienie ciekawe w pomysle, szukające w sztuce Kruczkowskiego jak najbardziej współczesnych odniesień, było kontynuacją programowej linii teatru angażującego się w problematykę i konflikty współczesności. Sztuka miała również swą emisję telewizyjną. Głosy recenzentów oceniających ten występ są raczej zgodne: to co stanowiło o jej wartości, a więc rozmach, monumentalizm, zostało zabite przez szklany ekranik. „Śmierć gubernatora” stanowi jednak w tym sezonie pozycję trwałą i wartościową.

Stary klasyk francuskiej farsy Labiche, sprawdzony specjalista w rozśmieszaniu publiczności, i tym razem nie zawiódł zielonogórskiej widowni, pod względem frekwencji ustępując jedynie „Jabłoniom” Osieckiej, jednak w całym repertuarze specjalnego piętna nie pozostawił.

W styczniu 1970 roku oglądaliśmy „Króla Leara”, drugą z kolei znaczącą premierę w sezonie. Całość była wielkim sukcesem aktorskim niezującego już Stanisława Cynarskiego w roli tytułowej. Premierę tę w sensie realizacyjnym pozwoliłbym sobie umieścić obok takich pamiętnych inscenizacji jak „Burza” (reż. J. Zegalski — 1959) i „Ryszard II” (reż. M. Okopiński — 1961).

Premiera „Zamieci” nie należała na tle całego sezonu do najlepszych realizacji. Jugosłowiańskiego „Play-boya” pozwolę sobie nazwać delikatnie: repertuarowym nieporozumieniem.

Cały ten repertuar uzupełnia jeszcze wieczór jednoaktówek H. Pintera, wystawionych zgodnie z życzeniem autora prapremierowo w Zielonej Górze. Była to trzecia z kolei pozycja wyróżniająca się w tym sezonie. Kolejny wyglądał następująco:

Sezon 1970/71

TURON — S. Zeromski
 premiera: 24 października 1970

reż. J. Hoffmann
 scen. W. Wigura
 przedstawień: 48
 widzów: 18.599

TRUTNIE I KOBIETY — M. Domański
 premiera: 30 października 1970
 reż. M. Straszewska
 scen. Z. Bednarowicz
 przedstawień: 28
 widzów: 9.465

DON JUAN — Molier
 premiera: 19 grudnia 1970
 reż. K. Pankiewicz
 scen. K. Pankiewicz
 przedstawień: 27
 widzów: 8.895

KARTOFEL — M. Achard
 premiera: 17 stycznia 1971
 reż. J. Hoffmann
 scen. B. Wolniewicz
 przedstawień: 58
 widzów: 16.993

MNISZKI — E. Manet
 premiera: 6 marca 1971
 reż. J. Hoffmann
 scen. B. Wolniewicz
 przedstawień: 30
 widzów: 4.363

KLUB KAWALERÓW — M. Bałucki
 premiera: 13 marca 1971
 reż. A. Obidniak

scen. B. Wolniewicz
 przedstawień: 40
 widzów: 14.783

ZADANIE — H. Krendlesberger
 premiera: 15 maja 1971
 reż. R. Próchnicka
 scen. T. Ponińska
 przedstawień: 3
 widzów: 110

KRÓL EDYP — Sofokles
 premiera: 22 maja 1971
 reż. J. Hoffmann
 scen. W. Wigura
 przedstawień: 19
 widzów: 6.154

LAS — A. Ostrowski
 premiera: 3 lipca 1971
 reż. W. Laskowska
 scen. Z. Pietrusińska
 przedstawień: 51
 widzów: 18.990

NIEZWYKŁA GRA — R. Thomas
 premiera: 10 lipca 1971
 reż. J. Hoffmann
 scen. W. Wigura
 przedstawień: 71
 widzów: 24.136

W układzie repertuarowym tego sezonu uderza pewien świadomy chyba eksperyment: spora ilość komedii reprezentujących prawie wszystkie rodzaje tego scenicznego gatunku. Mieliśmy więc w kolejności: polską komedię współczesną („Trutnie”), francuską komedię bulwarową („Kartofel”), komedię z gatunku czarnych („Mniszki”), komedię muzyczną („Klub kawalerów”), wreszcie kryminalną („Niezwykła gra”). Gdyby do tego dodać „Las”, traktowany przecież przez Ostrowskiego jako komedia, następnie Molierowskiego „Don Juana” (też chyba w zamiśle komedia) mielibyśmy sezon typowo komediowy. Nie mógł się więc zielonogórski widz uskarżać na brak urozmaicenia. Nie te jednak pozycje, choć stanowią przewagę, świadczą o randze artystycznej tego sezonu.

Najpełniej wypowiedział się teatr w dwu prezentacjach scenicznych. Mam tu na myśli „Turonia” oraz „Króla Edypa”. Były to przedstawienia znaczące nie tylko w skali tego sezonu, wyznaczające poza tym bardzo dobitnie ten nurt dyskusji z widzom jaki teatr starał się prowadzić od początku nowej dyrekcji przy pomocy takich inscenizacji jak „Mindowe”, „Powrót Odysa”, „Śmierć gubernatora”. Dalsze realizacje, które należy traktować jako bezsprzeczne aktywa, to również świetna „globalna” propozycja K. Pankiewicza złożona publiczności Molierowskim „Don Juanem”. Dawno nie oglądaliśmy takiego przedstawienia na zielonogórskiej scenie, szokującego w formie zrywającej z tym wszystkim,

co zwykliśmy do tej pory wiązać z przedstawieniami sztuk Moliera jako nietykalną tradycją.

Uważam, że wśród aktywów tego sezonu powinien znaleźć się również „Las” A. Ostrowskiego, inscenizacja pełna umiaru i scenicznej kultury. Wymienione już komedie wyłamują się niestety z tego zestawu sztuk, będących dla teatru trwałym dorobkiem. „Zadanie”, sztuka sciszona i kameralna, analizująca skomplikowane wnętrze współczesnego człowieka, to przede wszystkim popis występujących w niej dwu aktorek: Janiny Jankowskiej i Danuty Ambroż.

Ten nieco eksperymentalny i bardzo urozmaicony sezon, najciekawszy chyba w całym okresie aktualnej dyrekcji, poprzedzał dwudziestolecie teatru zielonogórskiego. Kolejny, jubileuszowy, przyniósł następujące realizacje:

Sezon 1971/72

WESELE — S. Wyspiański
premiera: 27 listopada 1971
reż. J. Hoffmann
scen. S. Wigura
przedstawień: 62
widzów: 24.831

APETYT NA CZEREŚNIE —
A. Osiecka
premiera: 18 grudnia 1971
reż. J. Hoffmann
scen. Z. Kaja
przedstawień: 28
widzów: 9.686

ANIA Z ZIEŁONEGO WZGÓRZA —
L. M. Montgomery
premiera: 13 lutego 1972
reż. H. Lubicz
scen. B. Wolniewicz

przedstawień: 80
widzów: 32.572

OSKARŻYCIEL PUBLICZNY —
F. Hochwalder
premiera: 25 marca 1972
reż. J. Hoffmann
scen. W. Wigura
przedstawień: 11
widzów: 1.391

BLIŹNIAKI — C. Goldoni
premiera: 19 maja 1972
reż. J. Hoffmann
scen. S. Bąkowski
przedstawień: 37
widzów: 14.144

OŻENEK — M. Gogol
premiera: 28 maja 1972
reż. L. Komarnicki
scen. J. Napiórkowski
przedstawień: 52
widzów: 18.815

Sezon ten, którym scena zielonogórska wkroczyła w swe dwudziestolecie, zapowiadał się w sensie repertuarowym dość obiecująco. Efekt okazał się niestety znacznie uboższy. Rozpoczęto go inscenizacją „Wesela”. Wybór godny jubileuszowych okoliczności, wkład pracy ogromny, skutek artystyczny niestety słabszy. Sztuka do dziś posiada wiele drapieżnej aktualności, może być nadal kanwą dla bardziej współczesnych przemyśleń, niż to w przedstawieniu pokazano, największy akcent kładąc na warstwę poetycką.

Muzyczny skecz Osieckiej potraktował teatr zbyt szybko jako repertuarowy przerywnik. O „Ani” można mówić z kolei jako o repertuarowej konieczności, co znalazło zresztą potwierdzenie w frekwencji. Klasyczne

„Bliźniaki” na tym tle niczym specjalnym się nie wyróżniały. Jaśniej-
szym punktem był jedynie kapitalny „Ożenek” Gogola.

Na koniec zostawiam przedstawienie, które ten sezon obniżonych lo-
tów w pewnym sensie ratowało: „Oskarżyciela publicznego”. Artystyczno-
-ideowa wartość tej pozycji jest szczególnie wyrazista na tle innych
przedstawień.

Szkoda, że ten ostatni sezon dyrekcji Jerzego Hoffmanna był po prostu
słaby i nieudany. Nie zamazuje to jednak ogólnego obrazu całego dłu-
giego okresu tej dyrekcji, która swą indywidualnością stanęła obok ta-
kich kierowników artystycznych jak Okopiński i Zegalski, przywracając
teatrowi utraconą rangę.

DYREKCJA STANISŁAWA BIELIŃSKIEGO (1972—1974)

Kierownik literacki Marta Fik

Sumując trwającą tylko dwa sezony pracę tej dyrekcji, ostatniej już
w tym retrospektywnym przeglądzie, znajdujemy się w aktualnym „dziś”
zielonogórskiej sceny. Po latach teatralnie ciekawych jakby na zasadzie
reakcji następuje spokojniejsza i mniej ciekawa cezura. Wydaje mi się,
że obojętnie czy z „historycznej perspektywy”, czy też „na gorąco”, tak
właśnie wypadnie ocenić teatralne lata 1972—1974 w Zielonej Górze. U-
szeregujemy jednak premierowe fakty.

Sezon 1972/73

TEN MIŁY, STARY DOM —

A. Arbuzow
premiera: 29 października 1972
reż. D. Jagła
scen. B. Jankowska
przedstawień: 36
widzów: 14.133

KLIK-KLAK — J. Abramow

premiera: 5 listopada 1972
reż. S. Bieliński
scen. M. Nitecki
przedstawień: 39
widzów: 13.528

KARTOTEKA — T. Różewicz

premiera: 13 stycznia 1973
reż. J. Kuszewski
scen. J. Tartyło
przedstawień: 30
widzów: 9.322

PAN GELDHAB — A. Fredro

premiera: 27 stycznia 1973
reż. B. Augustyniak
scen. Ł. Kossakowska

przedstawień: 48
widzów: 17.779

MANDRAGONA — N. Machiavelli

premiera: 24 marca 1973
reż. K. Rotnicki
scen. W. Sieciński
przedstawień: 51
widzów: 15.024

HENRYK IV — L. Pirandello

premiera: 14 kwietnia 1973
reż. S. Bieliński
scen. Ł. Kossakowska
przedstawień: 28
widzów: 7.586

ADAM I EWA — R. Strahl

premiera: 28 czerwca 1973
reż. K. Ziemiński
scen. W. Fik-Palkowa
przedstawień: 53
widzów: 16.298

BEZSENNOŚĆ — L. Fletcher

premiera: 7 lipca 1973
reż. S. Bieliński
scen. B. Wolniewicz
przedstawień: 42
widzów: 12.524

Scena zielonogórska wystawiła w tym pierwszym sezonie swej nowej dyrekcji osiem premier. Pozycji dziewiątej, jaką był monodram wg „Siedmiu grzechów głównych” Z. Załuskiego, nie wliczam świadomie do repertuaru podstawowego. Była to pozycja na tle całego sezonu zupełnie przypadkowa — wprowadzona doraźnie dzięki inicjatywie wykonawcy — i nadziei, że zdoła podtrzymać tradycję sceny kameralnej, zupełnie nie spełniła, nie mając repertuarowej kontynuacji. Świadoma rezygnacja w pierwszym sezonie z tej sceny, posiadającej już wieloletnie tradycje, bo aż od dyrekcji Zegalskiego, wydaje mi się dużym błędem. Zrezygnowanie ze sprawdzonych już form dodatkowego upowszechnienia ma wówczas sens, jeśli daje się coś w zamian.

Sezon rozpoczęto pod koniec października 1972 sympatyczną i pełną liryzmu sztuką Arbuzowa, niezbyt jednak reprezentatywną dla sprawdzonej już dramaturgii tego autora, w dość banalnej reżyserii i bez aktorskich zaskoczeń. Była to inauguracja raczej nietypowa dla zielonogórskiej sceny. Polska komedia współczesna „Klik-klak”, której teatr dodał mocno podkreślany farsowy sztafaż, na tle całego sezonu mogła się podobać, choć zachodzi tu pytanie, czy największej zasługi nie ma w tym autor, jego umiejętność podpatrywania ludzkich zachowań, aktualizm i precyzyjny warsztat. W dalszej kolejności wystąpiono z premierę sztuki T. Różewicza „Kartoteka”. Utwór bez mała już klasyczny, z bogatą teatralnie tradycją, lektura szkolna, znalazł na zielonogórskiej scenie kolejną propozycję inscenizacyjną. Była to jedyna znacząca realizacja tego sezonu, nawet jeśli się weźmie pod uwagę, że została w części przeniesiona z teatru w Rzeszowie, którym kierował poprzednio aktualny dyrektor teatru zielonogórskiego. Szkoda, że tego przedstawienia nie pokazano na kaliskim przeglądzie, na który teatr pojechał z mniej udanym „Henrykiem IV”, wracając bez tarczy.

Kolejna premiera, aczkolwiek mogło by się wydawać, że Fredro jest zawsze teatralnym „pewniakiem”, mogła już rozczarować. „Pan Geldhab” choć oparty na ciekawym pomysle inscenizacyjnym świadomej umowności, zaskoczył niekonsekwencją w wyborze formy i stylu. Wykonawcy nie wiedzieli czy mają występować w komedii typowo fredrowskiej, francuskiej farsie, czy wreszcie w sztuce z filozoficznym morałem.

Międzynarodowy Dzień Teatru scena zielonogórska uczciła wystawieniem frywolnej „Mandragory”. Typowo dekameronowa opowiadka mogła się podobać, choć została ze szkodą dla swej zawartości niepotrzebnie rozdęta do wymiarów pełnospektaklowej sztuki, czym z całą pewnością nie jest. W całym repertuarze nie stanowiła jednak pozycji na tyle znaczącej, aby mogła wprowadzić retusz do raczej minorowych odczuć.

„Henryk IV”, wystawiony bez reżyserskiej koncepcji i aktorskiego pokrycia, wbrew oczekiwaniom rozczarował i repertuaru w niczym nie

wzbogacił. Nie najlepiej należy też ocenić dość bląhą komedię współczesną „Adam i Ewa”, mimo wysiłków reżysera inkrustującego papierową całość sytuacyjnymi pomysłami.

Sezon zakończyła sensacyjna „Bezsenność”. Wpływ na widownię miała raczej treść tego utworu niż jego teatralna forma. Jak z tego widać, sezon nie należał więc do ciekawych. Swą przypadkowością dezorientował tylko co do celów, jakie teatr sobie w tej dyrektorskiej kadencji obrał. Był też przykładem nie najlepiej podjętej i nie posiadającej pokrycia formuły o potrzebie modus vivendi między teatrem a publicznością. Unaozornił to w stopniu jeszcze ostrzejszym sezon następny.

Sezon 1973/74

OPERA ZA TRZY GROSZE —

B. Brecht
premiera: 3 listopada 1973
reż. S. Bieliński
scen. W. Sieciński
przedstawień: 37
widzów: 13.808

RYWALE — W. Rozow
premiera: 24 listopada 1973
reż. K. Ziemiński
scen. T. Darocha
przedstawień: 41
widzów: 12.604

ŚLUBY PANIENSKIE — A. Fredro

premiera: 2 lutego 1974
reż. S. Bieliński
scen. W. Fik-Pałkowa
przedstawień: 69
widzów: 23.724

NIEMCY — L. Kruczkowski

premiera: 9 lutego 1974
reż. A. Baniukiewicz
scen. I. Zaborowska
przedstawień: 38
widzów: 12.132

ZBRODNIA NA WYSPIE KÓZ —

U. Betti
premiera: 27 kwietnia 1974
reż. A. Baniukiewicz
scen. I. Zaborowska
przedstawień: 32
widzów: 6.204

TECHNIK KSIĘSTWA DONDERÓW —

Z. Morawski
premiera: 11 maja 1974
reż. S. Bieliński
scen. I. Zaborowska
przedstawień: 24
widzów: 3.538

JAN MACIEJ KAROL WŚCIEKLICA

— S. Witkiewicz
premiera: 6 lipca 1974
reż. K. Ziemiński
scen. T. Darocha
przedstawień: 6
widzów: 815

KOCHANY PANIE JONESCO —

S. Tym
premiera: 13 lipca 1974
reż. S. Bieliński
scen. W. Fik-Pałkowa
przedstawień: 6
widzów: 528

Był to niestety kolejny sezon nie spełnionych nadziei, ilustracja jak najlepszy nawet plan repertuarowy, ale bez scenicznego pokrycia, może przynieść tylko rozczarowanie. A rozczarowań tych w tym wyjątkowo przypadkowym i nerwowym sezonie było sporo. Teatr tylko do połowy sezonu pozostawał w zgodzie z tym co na jego początku zapowiadał, doprowadził też skutecznie do zupełnego „uśmiercenia” sceny kameralnej, w sensie uzupełniającego repertuaru.

Mieliśmy przedstawienia w miarę poprawne, mieliśmy też takie, bez których można by się z powodzeniem obejść, nawet szargając klasyczne świętości.

Nie kierując się kolejnością zacznę od tych premier, które wydają mi się najciekawsze. Za takie uważam trzy. A więc przede wszystkim udaną inscenizację ciekawego utworu włoskiego dramaturga „Zbrodnia na wyspie kóz” popartą niezłym aktorstwem, następnie Witkacowskiego „Wścieklicę” w reżyserii przekornej swym realizmem wobec „obowiązującej mody” oraz prapremierę pożytecznie wesołej komedii Z. Morawskiego (trzeci utwór lubuskiego autora w zielonogórskim teatrze). W moim przekonaniu tylko te trzy przedstawienia, aczkolwiek artystycznie różnej rangi, wyróżniają się korzystnie na tle całego sezonu, wnoszą one do dość banalnej całości coś nowego.

Niestety nie można tego samego powiedzieć o następnych premierach, z którymi — jak sądzę — teatr wiązał znacznie większe nadzieje. „Opera za trzy grosze”, zainscenizowana pracowicie na olbrzymie widowisko inaugurujące sezon, rozczarowała nieadekwatnością formy, środków i możliwości, „Rywale” byli na miarę swej kameralności, „Niemcy” nie wyszły poza utarty szablon, choć miały być próbą świadomej konfrontacji problemu z aktualną rzeczywistością. Nieśmiertelne „Śluby panińskie”, zrobione jak sądzę na zamówienie szkolnego odbiorcy, realizacją zdawały się to potwierdzać. O ostatniej sztuce sezonu „Kochany panie Jonesco”, biorąc pod uwagę jej wykonanie, wypada wspomnieć jedynie z obowiązku.

Jak widać z tego przeglądu, dwa omówione sezony kolejnej dyrekcji nie wprowadziły żadnych istotnych korekt do pracy teatru, tak w sensie nowych propozycji, jak i realizacji. Ich cechą generalną była tendencja do powielania i brak własnego głosu.

Tabela 1

IŁOŚĆ PREMIER, PRZEDSTAWIEŃ ORAZ WIDZÓW
W LATACH 1951—1974 W PODZIALE NA SEZONY

Sezon	Ilość premier	Przedstawień	Widzów
1	2	3	4
r. 1951	1	25	9.560
r. 1952	6	252	85.077
r. 1953	10	410	118.474
1953/54	7	319	112.296
1954/55	10	472	164.173
1955/56	10	526	165.678
1956/57	8	402	109.356
1957/58	9	336	91.830
1958/59	14	479	128.144
1959/60	10	332	98.494
1960/61	11	330	98.399
1961/62	10	353	99.438
1962/63	11	363	101.834
1963/64	10	337	118.067

1	2	3	4
1964/65	9	327	115.442
1965/66	11	321	102.147
1966/67	14	437	138.235
1967/68	11	364	114.287
1968/69	10	371	127.950
1969/70	7	223	79.539
1970/71	10	375	122.488
1971/72	6	270	101.439
1972/73	8	327	106.194
1973/74	8	253	73.353

Co przyniesie przyszłość, co teatr zielonogórski teraz zaproponuje swej publiczności, zobaczymy. Z sezonem 1974/75 nastąpiła kolejna zmiana dyrekcji i kierownictwa artystycznego.

Całość obliczeń szczegółowych zawartych w tej tabeli oraz w całym opracowaniu oparto na materiałach archiwalnych teatru, dane te nie były jeszcze do tej pory publikowane.

Tabela 2

PODZIAŁ SZTUK WYSTAWIANYCH NA ZIELONOGÓRSKIEJ SCENIE
W LATACH 1951—1974

Sezon	Polskie		Obce	
	klasyczne	współczesne	klasyczne	współczesne
r. 1951	1	—	—	—
r. 1952	2	2	1	1
r. 1953	2	2	3	3
1953/54	3	3	—	1
1954/55	1	3	3	3
1955/56	1	2	3	4
1956/57	1	1	2	4
1957/58	2	4	1	2
1958/59	4	2	6	2
1959/60	2	2	5	1
1960/61	4	5	—	2
1961/62	3	3	2	2
1962/63	2	3	3	3
1963/64	1	5	4	—
1964/65	4	3	1	1
1965/66	2	4	1	5
1966/67	2	4	3	5
1967/68	3	3	—	6
1968/69	2	2	3	3
1969/70	—	2	1	5
1970/71	2	1	3	4
1971/72	1	1	3	1
1972/73	1	2	1	4
1973/74	2	3	1	2

PRAPREMIERY NA SCENIE ZIELONOGÓRSKIEJ W LATACH 1951—1974

1. Hadrian z Gzymsów — W. K. Klicpera (1953)
2. Pogotowie serca — K. Barnaś (1955)
3. Matka — K. Čapek (1955)
4. Smak życia — T. Chrzanowski (1956)
5. Kaucja — H. Lucke (1957)
6. Miłość — P. Kohout (1958)
7. Rampsynit — B. Wojdowski (1959)
8. Najazd — L. Leonow (1960)
9. Barbara jeszcze Gasztołdowa żona — W. Magnuszewski (1961)
10. Powrót Adama — L. Prorok (1961)
11. Przedziwny kochanek — Corneille (1962)
12. Portret — J. P. Gawlik (1962)
13. Podróż — G. Schegade (1962)
14. Jutro wyrok — M. Patkowski (1962)
15. Połowczańskie sady — L. Leonow (1962)
16. Gwiazda Sewilli — Lope de Vega (1962)
17. Zejście aktora — M. de Ghelderode (1962)
18. Dni komuny — B. Brecht (1963)
19. Pokusa — J. P. Gawlik (1963)
20. Motyl — M. Tonecki (1963)
21. Zawsze nieznaną łąd — M. Domański (1964)
22. Świadkowie — T. Różewicz (1964)
23. Tlen — A. Szypulski (1964)
24. Szkice z piekła uczciwych — L. Kruczkowski (1966)
25. Czarny łabędź — M. Walser (1967)
26. Dyplomata — S. Aloszyn (1967)
27. Kolekcja — H. Pinter (1968)
28. Kochanek — H. Pinter (1968)
29. Pragnę zawrócić czas — T. Jasiński (1968)
30. Inez albo przesąd zwyciężony — P. Merimée (1969)
31. Elio, czyli wesoła kompania — O. F. Walter (1969)
32. Krajobraz — H. Pinter (1970)
33. Lekki ból — H. Pinter (1970)
34. Play-boy — R. Pavelkic (1970)
35. Ten miły, stary dom — A. Arbuzow (1972)
36. Technik księstwa Donderów — Z. Morawski (1974)

NAGRODY I WYRÓŻNIENIA NA FESTIWALACH TEATRALNYCH

Sezon 1959/60

Wrocław:

Karina Waśkiewicz — wyróżnienie za rolę Ruth oraz

Henryk Machalica — wyróżnienie za rolę Petersa w „Niemcach” L. Kruczkowskiego

Sezon 1960/61

Kalisz:

Cały zespół — nagroda Kuriera Polskiego za najlepsze przedstawienie kaliskiego przeglądu „Człowiek z budki suflera” T. Rittnera

Maria Straszewska — nagroda za reżyserię sztuki T. Rittnera

Zbigniew Bednarowicz — nagroda za scenografię do sztuki T. Rittnera

Halina Winiarska — nagroda za rolę Eweliny w sztuce T. Rittnera i rolę Róży w sztuce „Ocalenie” I. Kubickiej i A. Zatorybówny

Henryk Machalica — wyróżnienie za rolę Dyrektora w sztuce Rittnera

Janusz Warpechowski — wyróżnienie za scenografię do sztuki „Ocalenie”

Wrocław:

Marek Okopiński — nagroda na reżyserię sztuki J. Iwaszkiewicza „Kochankowie z Werony”

Irena Grzonka — wyróżnienie za rolę Julii w sztuce Iwaszkiewicza

Sezon 1961/62

Kalisz:

Cały zespół — nagroda za sztukę B. Drozdowskiego „Kondukt” jako najlepszy spektakl polskiej sztuki współczesnej w przeglądzie kaliskim

Bolesław Idziak — nagroda za rolę Szofera w „Kondukcie”

Tadeusz Kuduk — nagroda za rolę Kazka w „Kondukcie”

Antonina Girycz — wyróżnienie za rolę Magdy w „Kondukcie”

Halina Winiarska — wyróżnienie za rolę Angeliki w „Przedziwnym kochanku” P. Corneille’a

Józef Fryźlewicz — wyróżnienie za rolę Alidora w „Przedziwnym kochanku”

Stanisław Bąkowski — wyróżnienie za scenografię do sztuki Corneille’a

Wrocław:

Cały zespół — nagroda Ministra Kultury i Sztuki za najlepsze przedstawienia przeglądu „Ryszard II” Szekspira i „Portret” J. P. Gawlika

Marek Okopiński — nagroda za reżyserię „Ryszarda II”

Zdzisław Wardejn — nagroda SPATiF-u za rolę tytułową w sztuce Szekspira

Józef Fryźlewicz — wyróżnienie za rolę Aktora w „Portrecie”
Janusz Warpechowski — wyróżnienie za scenografię do sztuki Szekspira

Sezon 1962/63

Kalisz:

Cały zespół — nagroda Ministra Kultury i Sztuki za najlepsze przedstawienia przeglądu „Wyzwolenie” S. Wyspiańskiego i „Zejsście aktora” M. de Ghelderode’a

Marek Okopiński — nagroda za inscenizację i reżyserię „Wyzwolenia” oraz „Zejsście aktora”

Janusz Warpechowski — nagroda za scenografię do „Wyzwolenia”

Anna Wróblówna — nagroda SPATiF-u za rolę Muzy w „Wyzwoleniu”

Józef Fryźlewicz — nagroda za rolę Konrada w „Wyzwoleniu”

Zdzisław Wardejn — nagroda za rolę Renatusa w „Zejszcium aktora”

Mariusz Kowalski — nagroda za scenografię do „Zejszcium aktora”

Stanisław Hebanowski — nagroda za twórczą współpracę z teatrem

Wrocław:

Cały zespół — nagroda za przedstawienie sztuki J. Broszkiewicza „Niepokój przed podróżą”

Maria Straszewska — nagroda za reżyserię sztuki J. Broszkiewicza

Stanisława Kwaśniewska — nagroda za rolę Marii w sztuce J. Broszkiewicza

Halina Winiarska — wyróżnienie za rolę Joanny w sztuce J. Broszkiewicza

Sezon 1963/64

Kalisz:

Cały zespół — nagroda za przedstawienie sztuki A. Szypulskiego „Tlen”

Sezon 1967/68

Kalisz:

Jerzy Hoffmann — wyróżnienie za reżyserię jednoaktówek H. Pintera „Kolekcja” i „Kochanek”

Hilary Kurpanik — wyróżnienie za rolę Ryszarda w „Kochanku”

Sezon 1968/69

Kalisz:

Jerzy Hoffmann (reżyseria), Andrzej Sadowski (scenografia), Jerzy Ziomek (kierownictwo literackie) — wyróżnienie za realizację sztuki S. Wyspiańskiego „Powrót Odysa”.

(Całość zebrana według danych kronikarskich posiadanych przez zielonogórski Teatr im. L. Kruczkowskiego).

SCENA GORZOWSKA W LATACH 1945—1949, 1960—1974

Teatr ten, mający swe początki już w roku 1945, działający jednak nieprzerwanie dopiero od roku 1960, należy traktować na innych zasadach niż zielonogórski. Składa się na to inna niż w Zielonej Górze powojenna „teatralna przeszłość” miasta oraz odmienne warunki pracy. Teatr gorzowski jest przede wszystkim sceną miejską, działającą prawie wyłącznie w warunkach jednego miasta. Jego przemysłowy charakter, duży procent inteligencji technicznej, przewaga ludzi młodych i szkolnej młodzieży, posiadają spory wpływ na pracę tego rodzaju placówki kulturalnej. Określają też jej ważne miejsce w życiu kulturalnym miasta.

Ośrodek ten, aczkolwiek o statusie miasta powiatowego, posiadał już własną scenę zawodową (pierwszą w ogóle na terenie obecnego województwa) w latach czterdziestych, a dopiero w roku 1960 doprowadził do jej ponownego otwarcia.

Już we wrześniu 1945 r. nastąpiło w Gorzowie otwarcie Teatru Miejskiego (równocześnie otwarto też muzeum). Pierwsze przedstawienia miały charakter doraźnie organizowanych składanek.

W styczniu 1946 r. dyrekcję obejmują Leonia i Henryk Barwińscy i teatr pod nazwą Teatru Miejskiego im. J. Korzeniowskiego zaczyna 5 stycznia premierą „Starego kawalera” J. Korzeniowskiego normalną pracą. W repertuarze znalazły się takie m. in. sztuki: „Ciotunia” i „Śluby panięńskie” A. Fredry, „Betlejem polskie” L. Rydla, „Moralność pani Dulskiej” G. Zapolskiej, „Grube ryby” i „Radca pana radcy” M. Bałuckiego, „Papa się żeni” W. Rapackiego, „Sobowtór” M. Hennequina, „Gagatek” D. Niccodemiego, „Karykatury” J. A. Kisielewskiego, „Małżeństwo Loli” H. Zbierzchowskiego, „Mysz kościelna” L. Fodora. Teatr Barwińskich wystawił w ciągu 1946 roku 14 sztuk, dając w sumie 163 przedstawienia, z tego 89 w objęździe. Bliższych danych archiwalnych dotyczących tych przedstawień niestety brak.

Następuje teraz krótka przerwa i na sezon 1947/48 dyrekcję obejmuje Aleksander Gąssowski, a teatr zmienia nazwę na Teatr Ziemi Lubuskiej im. J. Osterwy. Sezon otwiera się w październiku 1947 r. premierą „Dam i huzarów” A. Fredry.

Sezon 1947/48

DAMY I HUZARY — A. Fredro
reż. K. Brodzikowski
scen. R. Feniuk

STRZAŁY NA ULICY DŁUGIEJ —
A. Świrszczyńska
reż. M. Szewczyńska
scen. R. Feniuk

SZKARŁATNE RÓŻE —

A. de Benedetti
reż. A. Gąssowski
scen. R. Feniuk

ŚWIĘTY PŁOMIEN —

W. S. Maugham
reż. A. Gąssowski
scen. R. Feniuk

- PANI PREZESOWA —
M. Hennequin
reż. A. Gąssowski
scen. R. Feniuk
- POWRÓT MAMY —
M. Pawlikowska-Jasnorzewska
reż. M. Szewczyńska
scen. R. Feniuk
- CZŁOWIEK ZA BURTA —
A. Cwojdziniński
reż. W. Scibor
scen. R. Feniuk
- ROZDROŻE MIŁOŚCI —
J. Zawiejski
reż. A. Gąssowski
scen. R. Feniuk
- ZOŁNIERZ KRÓLOWEJ MADAGASKARU — S. Dobrzański, J. Tuwim
reż. A. Gąssowski
scen. R. Feniuk
- DAR PORANKA — G. Forzano
reż. W. Scibor
scen. R. Feniuk
- SEANS — N. Coward
reż. A. Gąssowski
scen. R. Feniuk
- CZERWONY KAPTUREK —
adapt. B. Hertza
reż. A. Gąssowski
scen. R. Feniuk
- KOPCIUSZEK — S. Płonka-Fischer
reż. A. Gąssowski
scen. R. Feniuk

W okresie tej dyrekcji przygotowano w sumie 13 premier dając 167 przedstawień dla 41.712 widzów. Teatr w tym czasie dokonywał również objazdu (np. Skwierzyna, Międzyrzecz, Świebodzin, Zielona Góra), a ze sztuką J. Zawiejskiego „Rozdroże miłości” gościł przez kilkanaście dni w Poznaniu w czasie Międzynarodowych Targów w roku 1948. Ze względu na trudności finansowe teatr zostaje jednak decyzją Ministerstwa Kultury zamknięty z końcem sezonu.

Następuje teraz kolejna przerwa, której nie ratuje nawet w roku 1948 próba utworzenia w Gorzowie stałej filii Teatru Polskiego z Poznania kierowanego przez Wilama Horzycę. Tę eksperymentalną filię prowadzi od września 1948 do maja 1949 Bolesław Rosiński wystawiając w tym czasie 5 premier i dając w sumie 36 przedstawień w Gorzowie oraz 153 w objeździe.

Sezon 1948/49

- KONIEC I POCZĄTEK —
M. Maszyński
reż. H. Małkowska
scen. A. Jasielski
premiera: 19 września 1948
- SZKOŁA ŻON — Molier
reż. H. Małkowska
scen. A. Jasielski
premiera: 9 października 1948
- PANNA MEŻATKA — J. Korzeniowski
reż. F. Rychłowski
- scen. A. Jasielski
premiera: 25 listopada 1948
- GOSPODARZ TO JA — W. Lachowicz
MARCOWY KAWALER —
J. Bliziński
reż. F. Rychłowski
scen. A. Jasielski
premiera: 18 kwietnia 1949
- SZCZĘŚCIE FRANIA — W. Perzyński
reż. H. Małkowska
scen. J. Kowalski
premiera: 8 maja 1949

Jest to ostatni sezon i ostatnie przedstawienie własne w gorzowskim teatrze. Miasto nie jest w stanie utrzymać własnej, stałej sceny nawet w wersji filialnej. Następuje teraz długa przerwa do roku 1960, kiedy to

dzięki naciskowi społecznemu oraz innym warunkom niż te bezpośrednio powojenne, teatr został reaktywowany jako scena państwowa, druga już w województwie.

DYREKCJA ZBIGNIEWA SZCZERBOWSKIEGO (1960—1962)

Kierownik literacki Jan Danowicz

Sezon 1960/61

BALLADYNA — J. Słowacki
premiera: 4 listopada 1960
reż. Z. Szczerbowski
scen. S. Jarocki
przedstawień: 33
widzów: 15.846

POPAS KRÓLA JEGOMOŚCI —
A. Grzymała-Siedlecki
premiera: 10 listopada 1960
reż. W. Biegański
scen. K. Frycz
przedstawień: 16
widzów: 6.596

PORWANIE SABINEK —
J. P. Schoentan
premiera: 8 grudnia 1960
reż. A. Gajdecki
scen. B. Lisowska
przedstawień: 15
widzów: 5.059

ZEMSTA — A. Fredro
premiera: 8 stycznia 1961
reż. K. Morawski
scen. S. Jarocki
przedstawień: 25
widzów: 11.833

KOPCIUSZEK — wg Andersena
premiera: 1 stycznia 1961

reż. T. Kosudarski
scen. M. Puklicz
przedstawień: 21
widzów: 10.236

ŚWIĘTOSZEK — Molier
premiera: 18 lutego 1961
reż. J. Obidowicz
scen. S. Jarocki
przedstawień: 29
widzów: 11.483

KRÓLEWNA ŚNIEŻKA —
J. Płostawski
premiera: 26 lutego 1961
reż. M. Kiernikówna
scen. M. Puklicz
przedstawień: 13
widzów: 6.112

KUGLARZE — S. Skowroński
premiera: 8 kwietnia 1961
reż. J. Obidowicz
scen. Z. Węgierkówna
przedstawień: 20
widzów: 6.546

PASZTET JAKICH MAŁO —
R. Vincy
premiera: 13 maja 1961
reż. A. Kwiatkowski
scen. Cz. Szpakowicz
przedstawień: 20
widzów: 6.074

Pierwszy po tak długiej przerwie sezon przyniósł w sumie 9 premier, w tym dwie inscenizacje dla dzieci. Był jednak sezonem bardzo słabym mimo znanych nazwisk realizatorów zdobiących teatralny afisz. Tajemnica tego faktu jest prosta. Teatr w tym czasie, organizowany w dużym pośpiechu, nie posiadał jeszcze stałego zespołu aktorskiego, działał na zasadzie doraźnego werbunku. W takiej sytuacji repertuar dyktował nie przemyślany plan i potrzeby społeczne środowiska określające w jakiś sposób profil nowej sceny, a raczej aktualnie możliwy do zwerbowania zespół, mający opanowane do danej sztuki role. Dotyczy to również scenografii wypożyczanej najczęściej z innych teatrów.

Najlepszym przykładem inwencji dyrektora może być inauguracyjna „Balladyna”, do której dekorację wypożyczono z kilku teatrów, w tym jeden akt z poznańskiej operowej inscenizacji „Goplany” (rzeczywiście w projekcie S. Jarockiego, ale jeszcze z lat czterdziestych). Przedstawienie należało do wyjątkowo nieudanych i przejdzie do historii gorzowskiej sceny jako przykład złego smaku z pogranicza lekceważenia sztuki i widza. Podobne elementy dostrzec można było również w przeważającej części pozostałych realizacji (np. irydująco amatorski „Popas króla jegomości” i pamiętny zaiste „Paszet jakich mało”).

Nowy sezon, który do końca roku 1962 prowadził dotychczasowy dyrektor, przyniósł pewną minimalną poprawę spowodowaną naciskami samej publiczności. Dużą rolę w tym nacisku spełniły szkoły, główny odbiorca produkcji gorzowskiego teatru, mający zasadniczy wpływ na spore efekty frekwencyjne, jeśli się weźmie pod uwagę, że teatr w tym czasie występował głównie w samym Gorzowie.

Sezon 1961/62

MARIA STUART — J. Słowacki

premiera: 1 września 1961

reż. R. Zawistowski

scen. O. Axer

przedstawień: 51

widzów: 22.771

ANTYGONA — J. Anouilh

premiera: 3 września 1961

reż. R. Zawistowski

scen. O. Axer

przedstawień: 20

widzów: 6.483

CYD — Corneille

premiera: 11 września 1961

reż. B. Kassowski

scen. O. Axer

przedstawień: 24

widzów: 9.801

SYRENA — S. Płonka-Fischer

premiera: 3 grudnia 1961

reż. B. Zieliński

scen. M. Puklicz

przedstawień: 20

widzów: 8.354

JADZIA WDOWA — R. Ruskowski

premiera: 30 grudnia 1961

reż. B. Kassowski

scen. M. Puklicz

przedstawień: 28

widzów: 10.574

Te kilka miesięcy kończących pracę dotychczasowej dyrekcji, przyniosły tylko dwie ciekawe inscenizacje R. Zawistowskiego („Maria Stuart” i „Antygona”), pozostałe nie wykroczyły poza przeciętność, choć w porównaniu z pierwszym sezonem zapowiadały poprawę. W tym czasie zespół zaczął ulegać pewnej stabilizacji, chociaż w dalszym ciągu bazowano na aktorach występujących doraźnie, głównie warszawskich, nadal też korzystając z wypożyczonej scenografii.

Od stycznia 1962 kierownictwo sceny obejmuje aktor, członek zespołu, kontynuując rozpoczęty już sezon następującymi realizacjami:

DYREKCJA ZBIGNIEWA SMOLARKA (1962—1963)

Kierownik literacki Jan Danowicz

c.d. sezonu 1961/62

SLUBY PANIENSKIE — A. Fredro
 premiera: 8 lutego 1962
 reż. B. Kassowski
 scen. T. Urbańska
 przedstawień: 26
 widzów: 9.814

UCIEKŁA MI PRZEPIÓRECZKA —
 S. Żeromski
 premiera: 19 marca 1962
 reż. I. Byrska
 scen. I. Burke
 przedstawień: 34
 widzów: 7.555

UCZEŃ CZARNOKSIEŻNIKA —
 T. Bugajski
 premiera: 27 kwietnia 1962
 reż. B. Kassowski
 scen. M. Puklicz
 przedstawień: 24
 widzów: 10.702

MAZEPA — J. Słowacki
 premiera: 29 kwietnia 1962
 reż. I. Byrska
 scen. M. Gostyński
 przedstawień: 26
 widzów: 8.887

HUZARZY — A. A. Breal
 premiera: 10 czerwca 1962
 reż. E. Kołogórska
 scen. I. Burke
 przedstawień: 15
 widzów: 3.855

NIEZWYKŁA PRZYGODA —
 J. Odrowąż
 premiera: 25 czerwca 1962
 reż. B. Kassowski
 scen. M. Puklicz
 przedstawień: 17
 widzów: 5.382

W MAŁYM DOMKU — T. Rittner
 premiera: 14 lipca 1962
 reż. T. Byrski
 scen. I. Burke
 przedstawień: 16
 widzów: 4.474

Sezon 1962/63

ZYGMUNT AUGUST — S. Wyspiański
 premiera: 6 października 1962
 reż. T. Byrski
 scen. S. Bednarowicz
 przedstawień: 24
 widzów: 8.449

UCIECZKA — M. Bułhakow
 premiera: 10 listopada 1962
 reż. Z. Smolarek, J. Danowicz
 przedstawień: 19
 widzów: 5.288

BASŃ O ZAKŁĘTYM JAWORZE —
 M. Karen
 premiera: 8 grudnia 1962
 reż. M. Bebak
 scen. M. Puklicz
 przedstawień: 28
 widzów: 10.710

„Baśń o zaklętym jaworze” kończy trwającą rok dyрекcję Zbigniewa Smolarka. Okres pracy tej dyrekcji jest świadomą próbą wyprowadzenia sceny gorzowskiej z poprzedniego impasu. Repertuar opiera się w swych propozycjach na aktualnym rozeznaniu, uwzględnia konsultację z odbiorcą szkolnym, a przede wszystkim stara się poprawić artystyczny poziom przedstawień. W tym czasie możemy już mówić o stałym zespole aktorskim, ilościowo bardzo skromnym, ale posiadającym w swym gronie kilka ciekawych indywidualności. Przygotowuje się „Przepióreczkę” i „Mazepę”, przedstawienia wyróżnione za reżyserię na festiwalu wrocławskim w roku 1962 obok teatru zielonogórskiego. Zwraca na siebie uwagę również interesująca inscenizacja „Zygmunta Augusta” oraz zbyt ekspresyjna i momentami dyskusyjna, ale inscenizacyjnie odważna „Ucieczka”. W sumie repertuar jest może niezbyt odkrywczy, niczym spec-

jalnie nie zaskakujący, ale stawia teatr na poziomie, który każe zwrócić już uwagę na tę scenę.

W takim stanie przejmuje dyrekcję z początkiem roku 1963 kolejny kierownik artystyczny, współpracujący do tej pory z teatrem jako reżyser. Z tą chwilą zaczyna się etap tak potrzebnej artystycznej stabilizacji i konsekwentnie pomyślanej pracy z widzem. Druga połowa sezonu 1962/63 wyglądała następująco:

DYREKCJA IRENY BYRSKIEJ (1963—1966)

Kierownik literacki Zbigniew Herbert

c.d. sezonu 1962/63

INTRYGNA I MIŁOŚĆ — F. Schiller

premiera: 1 stycznia 1963

reż. B. Kassowski
scen. M. Gostyński
przedstawień: 29
widzów: 5.828

IGRASZKI TRAFU I MIŁOŚCI —

P. Marivaux

premiera: 9 lutego 1963

reż. I. Byrska
scen. I. Burke
przedstawień: 38
widzów: 10.779

CZARODZIEJSKA RZEPKA —

P. Malarewski

premiera: 1 marca 1963

reż. I. Byrska, Z. Bebak

scen. M. Puklicz

przedstawień: 22

widzów: 8.242

KLUCZ DO PRZEPAŚCI —

K. Gruszczyński

premiera: 5 marca 1963

reż. M. Straszewska

scen. S. Bąkowski

przedstawień: 16

widzów: 3.742

CZŁOWIEK Z GŁOWĄ —

J. Warmiński

premiera: 7 maja 1963

reż. I. Byrska

scen. I. Burke

przedstawień: 16

widzów: 3.826

Inscenizacją, która ten okres kolejnej dyrekcji zanotowała w pamięci, jest przede wszystkim znakomite wystawienie „Igraszek” (jedna z najlepszych prezentacji gorzowskich w ogóle). Zwracała również uwagę na siebie sztuka Gruszczyńskiego, rzecz dziwna — nie posiadająca zbyt wielkiego rezonansu wśród publiczności. Zapoczątkowano też systematyczną pracę z dziećmi, która do dziś jest już tradycją sceny gorzowskiej. Dzięki indywidualności i dużemu doświadczeniu kierownictwa artystycznego zapowiada się w Gorzowie po prostu interesujący teatr.

Sezon 1963/64

PAN DAMAZY — J. Bliziński

premiera: 7 września 1963

reż. I. Byrska
scen. M. Sianogórska
przedstawień: 45
widzów: 12.765

CZERWONE PANTOFELKI —

wg Andersena

premiera: 5 października 1963

reż. I. Byrska

scen. M. Puklicz

przedstawień: 25

widzów: 9.135

WYSPA POKOJU — E. Pietrow

premiera: 6 listopada 1963

reż. T. Byrski

scen. M. Puklicz

przedstawień: 19

widzów: 6.112

GRUPA LAOKOONA — T. Różewicz
 premiera: 21 listopada 1963
 reż. O. Koszutska
 scen. Z. Walaszek
 przedstawień: 12
 widzów: 1.816

SWIERSZCZ ZA KOMINEM —
 K. Dickens
 premiera: 4 stycznia 1964
 reż. I. Byrska
 scen. T. Janasik
 przedstawień: 32
 widzów: 8.202

PANOPTICUM TRANSCENDENTAL-
 NE — T. Czyżewski
 premiera: 18 lutego 1964
 reż. I. Byrska
 scen. M. Puklicz
 przedstawień: 2
 widzów: 58 (kameralna scenka ekspery-
 mentalna)

KRÓL EDYP — Sofokles
 premiera: 14 marca 1964
 reż. I. T. Byrscy

scen. I. Burke
 przedstawień: 28
 widzów: 7.370

DON ALVAREZ — H. Lubomirski
 premiera: 30 kwietnia 1964
 reż. I. Byrska
 scen. A. Uniechowski
 przedstawień: 37
 widzów: 14.500

PAMIĘTNIK ANTYBOHATERA —
 K. Filipowicz
 premiera: 13 czerwca 1964
 reż. T. Byrski
 scen. Z. Lengren
 przedstawień: 23
 widzów: 6.954

ANIA Z ZIELONEGO WZGÓRZA —
 M. Z. Montgomery
 premiera: 2 czerwca 1964
 reż. B. Kassowski
 scen. M. Puklicz
 przedstawień: 44
 widzów: 19.500

Z wielu względów, nie tylko ilościowych, jest to sezon dla tej dyrekcji typowy, a w historii sceny gorzowskiej jeden z najciekawszych, najlepiej pokazujący artystyczne tendencje teatru wychowującego. Jest to również w moim przekonaniu sezon wydarzeń nie tylko na skalę Gorzowa. Za takie uznać trzeba monumentalną inscenizację „Króla Edypa”, prapremierowy „Pamiętnik antybohatera” oraz „Don Alvareza”. Sztuki te, o bardzo szerokim adresie, spotkały się zresztą z dobrym przyjęciem. Dzięki nim teatr wyszedł również poza opłotki województwa. Ze sztuką Lubomirskiego teatr występował gościnnie w Warszawie, emitowała ją również telewizja. Na tę małą scenę zaczyna zwracać poważniejszą uwagę krytyka krajowa. Teatr w kulturalnym życiu województwa zaczyna przemawiać własnym głosem, a biorąc pod uwagę równoległe do tego perturbacje sceny zielonogórskiej, spełnia nawet rolę wiodącą.

Zresztą nie tylko te przedstawienia, ale i kilka pozostałych (np. znakomita „Grupa Laokoona” — niestety dla gorzowskiego widza jeszcze za trudna) pokazują, że powstaje w Gorzowie ciekawe zjawisko teatralne o dużych ambicjach i własnym obliczu.

Na marginesie pracy podstawowej inauguruje się próbną działalność scenki eksperymentalnej. Pierwsze i jedyne przedstawienie („Panopticum”) jest może zbyt szokujące i nieco przesadnie ocenia możliwości odbiorcze miejscowego widza, wskazuje jednak na maksimum dobrej woli ze strony kierownictwa artystycznego, które obok popularnych „Pana Damazego” czy „Swierszcza za kominem” oraz bezpudłowej „Ani” próbuje też w tym sezonie eksperymentować.

Sezon 1964/65

PEJZAŻ OTWARTY — montaż poezji
lubuskiej, opr. Z. Morawski

premiera: 5 września 1964

reż. T. Byrski
scen. H. Lis
przedstawień: 2
widzów: 464

DALEKIE — A. Afinogenow

premiera: 6 listopada 1964

reż. I. Byrska
scen. I. Burke
przedstawień: 4
widzów: 1.494

JĄS I MAŁGOSIA — A. Międzyrzecki

premiera: 7 listopada 1964

reż. B. Kassowski
scen. M. Puklicz
przedstawień: 32
widzów: 16.489

DRUGI POKÓJ — Z. Herbert

JASKINIA FILOZOFÓW — Z. Herbert

premiera: 3 grudnia 1964

reż. I. T. Byrski
scen. M. Puklicz
przedstawień: 11
widzów: 1.545

NOWY DON KISZOT — A. Fredro,
S. Moniuszko

premiera: 30 stycznia 1965

reż. I. Byrska
scen. I. Burke
przedstawień: 22
widzów: 7.169

SŁOWIK — wg Andersena

premiera: 14 marca 1965

reż. B. Idziak
scen. M. Puklicz
przedstawień: 13
widzów: 4.562

ROSMERSHOLM — H. Ibsen

premiera: 3 kwietnia 1965

reż. I. Byrska
scen. M. Puklicz
przedstawień: 9
widzów: 371

KLUB KAWALERÓW — M. Bałucki

premiera: 1 maja 1965

reż. Z. Stok
scen. B. Lisowska
przedstawień: 33
widzów: 12.221

CEZAR I KLEOPATRA — G. B. Shaw

premiera: 13 czerwca 1965

reż. T. Byrski
scen. I. Burke
przedstawień: 7
widzów: 2.490

W sensie reprezentowanego profilu sezon ten jest kontynuacją poprzedniego, dlatego dziwi, że mimo szerokiego wyboru dobrych sztuk i starannych inscenizacji, na linii teatr — widz zaczynają się zarysowywać trudności. W porównaniu z poprzednim jest to jednak mimo wszystko sezon artystycznie nieco słabszy. Odnosi się wrażenie, że teatr wypalił już swe siły, zrezygnował z inwencji i realizuje tylko podjęty na początku sezonu plan repertuarowy. Uderza monotonia reżyserska, praktyka w małym mieście trudna do utrzymania na dłuższą metę.

Artystycznie niewątpliwie zwracały na siebie uwagę jednoaktówki Z. Herberta, następnie wystawiony żywiolowo w stylu kabaretowo-rewiowym „Klub kawalerów”. Obie te inscenizacje miały też dobry odbiór u publiczności jak na możliwości miejskiej sceny. Niezrozumiałą rzeczą jest jednak kompletne fiasko doskonale przygotowanej i niezłe zagranej sztuki Afinogenowa. Dotyczy to też ambitnej inscenizacji „Cezara i Kleopatry”. Znacznie słabsze przedstawienia cieszyły się w ubiegłych sezonach o wiele większym powodzeniem. Próbą renesansu był sezon kolejny, kończący już pracę dotychczasowej dyrekcji.

Sezon 1965/66

LEKARZ MIMO WOLI — Molier
premiera: 11 września 1965

reż. I. T. Byrscy
scen. M. Puklicz
przedstawień: 27
widzów: 9.860

DWA TEATRY — J. Szaniawski
premiera: 12 października 1965

reż. W. Krasnowiecki
scen. I. Burke
przedstawień: 10
widzów: 3.852

DZIADY (fragmenty) — A. Mickiewicz

WARSZAWIANKA — S. Wyspiański
premiera: 19 listopada 1965

reż. T. Byrski
scen. M. Gostyński
przedstawień: 21
widzów: 8.254

PO PÓLNOCY NIE PŁACZĘ —

E. Pietryk
premiera: 15 marca 1966

reż. I. Byrska
scen. T. H. Lisowie
przedstawień: 8
widzów: 2.212

ANIOŁ NA DWORCU — J. Abramow

premiera: 15 stycznia 1966

reż. K. Tyszarska
scen. R. Rzeszewski
przedstawień: 14
widzów: 3.354

AMERYKANIN — H. Fast

premiera: 2 kwietnia 1966
reż. T. Byrski
scen. I. Burke
przedstawień: 13
widzów: 2.990

LORD Z WALIZKI — wg O. Wilde

premiera: 3 maja 1966
reż. I. Górski
scen. I. Burke
przedstawień: 20
widzów: 6.009

MAŻ I ŻONA — A. Fredro

premiera: 28 maja 1966
reż. J. Obidowicz
scen. M. Puklicz
przedstawień: 11
widzów: 3.253

JUTRO — J. Conrad

premiera: 8 czerwca 1966
reż. I. Byrska
scen. M. Puklicz
przedstawień: 4
widzów: 242

Sezon ten przyniósł dwie prapremiery („Po północy nie płaczę”, „Anioł na dworcu”) i kilka premier o wartości trwałej. Był również świadomą syntezą wszystkich dotychczasowych doświadczeń biorących pod uwagę własne ambicje, możliwości oraz (mimo wszystko i wbrew opinii) potrzeby. Pamiętny będzie przede wszystkim znakomicie przygotowaną premierą fragmentów „Dziadów” i „Warszawianki”, nieco trudną w odbiorze sztuką „Po północy nie płaczę” oraz niepowtarzalnym przedstawieniem „Jutra” Conrada, którym Irena Byrska pożegnała Gorzów.

Proponowany przez nią repertuar trudno nazwać nowatorskim — był ambitną i artystycznie ciekawą propozycją uwzględniającą potrzeby wszystkich środowisk. Miał też pokrycie na scenie. Poza tym podparty został konsekwentną i szeroką pracą pozaartystyczną mającą na celu stworzenie odpowiedniego klimatu dla teatru i jego poczynań (koło przyjaciół teatru, regularne spotkania popremierowe, zapraszanie do teatru widzów wiejskich oraz wojska, próby powiatowego objazdu). Jest więc sprawą niezrozumiałą nawet dla pilnego obserwatora, że teatr ten pod koniec sezonu 1965/66 popadł w przedziwny kryzys, stał się teatrem bez publiczności. Była to interesująca i ambitna scena, na której przydawano szlifów społecznego powołania wielu młodym adeptom sztuki teatralnej,

prowadzona na wzór ostatniego chyba w Rzeczypospolitej salonu teatralnego, gdzie teatr i widownia stanowić miały integralną całość.

Następny sezon przyniósł nowe w tym względzie propozycje.

DYREKCJA JANA BŁESZYŃSKIEGO (1966—1969)

Kierownik literacki Bożena Winnicka

Sezon 1966/67

LADACZNICA Z ZASADAMI —

J. P. Sartre
premiera: 1 października 1966
reż. T. Ponińska
scen. M. Fuklicz
przedstawień: 20
widzów: 4.581

DRUGI STRZAŁ — R. Thomas

premiera: 19 października 1966
reż. T. Żukowska
scen. R. Kuzyszyn
przedstawień: 42
widzów: 15.946

MORALNOŚĆ PANI DULSKIEJ —

G. Zapolska
premiera: 3 grudnia 1966
reż. S. Domańska
scen. T. Targońska
przedstawień: 42
widzów: 16.061

TRZY BIAŁE STRZAŁY — bajka

premiera: 2 stycznia 1967
reż. E. Kołogórska
scen. J. Krasowski
przedstawień: 54
widzów: 23.949

KAROL — S. Mrozek

STRIP-TEASE — S. Mrozek
NA PEŁNYM MORZU — S. Mrozek
premiera: 4 marca 1967
reż. L. E. Stefański
scen. T. Targońska
przedstawień: 17
widzów: 5.511

SZKOŁA ŻON — Moliere

premiera: 1 kwietnia 1967
reż. S. Domańska
scen. T. Targońska
przedstawień: 32
widzów: 11.061

Był to sezon dla małej sceny gorzowskiej z wielu względów niełatwy. Uwzględniał to przygotowany na jego początku plan zmniejszający ilość premier do realnego minimum. Sezon był jak gdyby przygotowaniem przedpola do bardziej konsekwentnego przynajmniej repertuaru w sezonie następnym. Potrafiono jednak zwiększyć ilość widzów, m. in. przez objazd, np. powiaty: gorzowski, strzelecki, sulęciński (w siedzibie tego ostatniego zakładając tzw. stałą scenę powiatową). Niewielki ilościowo z konieczności repertuar był jednak nie tylko przypadkowy, ale i realizacyjnie nierówny.

Nowa dyrekcja rozpoczęła swą pracę niezbyt udaną aktorsko „Ladacznicą z zasadami”, wystawiając w dalszej kolejności kryminalną komedię „Drugi strzał”. Obie te sztuki nie mogły być ilustracją aktualnych ambicji, szczególnie na tle bardzo ambitnych sezonów poprzednich, a jedynie posiadanych możliwości. Znacznie ciekawsze było już wystawienie „Moralności pani Dulskiej”. Przedstawienie co prawda do rewelacji nie należało, jednak w swej bezpretensjonalnej poprawności było ciekawe.

O jednoaktówkach S. Mrożka można już mówić inaczej, w kategoriach oceny posiadającej pełne pokrycie artystyczne. Spektakl zwarty, wyrazisty i konsekwentnie przemyślany. Odmienny w swym charakterze Molier mógł się również podobać. Oprócz wymienionych już pozycji teatr przygotował jeszcze, cieszące się dużym powodzeniem frekwencyjnym, przedstawienie dla młodzieży „Trzy strzały”.

Na zakończenie sezonu, w czerwcu, zapoczątkowano ciekawą i na gruncie gorzowskim nową inicjatywą pn. „Konfrontacje teatralne” (przeгляд własnych sztuk, występy gościnne zaproszonych teatrów), które odpowiednio poszerzone przekształciły się już w coroczną imprezę wzbogacającą życie teatralne miasta.

Sezon 1967/68

PRZEDWIOSNIE — S. Żeromski

premiera: 17 września 1967

reż. J. Bieżyński

scen. M. Puklicz

przedstawień: 32

widzów: 14.400

SZCZĘŚCIE FRANIA — W. Perzyński

premiera: 30 września 1967

reż. L. Tychora

scen. T. Targońska

przedstawień: 24

widzów: 8.740

TREBACZE — (montaż poetycki)

W. Woroszyński

premiera: 4 listopada 1967

reż. J. Bieżyński

scen. T. Targońska

przedstawień: 21

widzów: 8.707

KŁOPOTY ZBÓJA MADEJA — bajka

premiera: 30 grudnia 1967

reż. J. Bieżyński

scen. M. Puklicz

przedstawień: 65

widzów: 24.457

RADCY PANA RADCY — M. Bałucki

premiera: 14 stycznia 1968

reż. J. Obidowicz

scen. W. Zieleziński

przedstawień: 41

widzów: 15.377

ZAWISZA CZARNY — J. Słowacki

premiera: 24 lutego 1968

reż. L. E. Stefański

scen. W. Zieleziński

przedstawień: 19

widzów: 7.733

ROMEO I JULIA — Szekspir

premiera: 6 kwietnia 1968

reż. L. E. Stefański

scen. T. Targońska

przedstawień: 15

widzów: 5.544

WILCZE DOŁY — Z. Morawski

premiera: 18 maja 1968

reż. J. Bieżyński

scen. M. Puklicz

przedstawień: 5

widzów: 1.813

FIRCYK W ZALOTACH — F. Zabłocki

premiera: 30 czerwca 1968

reż. M. Wiercińska

scen. T. Targońska

przedstawień: 59

widzów: 20.726

Po okresie obiektywnych trudności teatr zaczął w tym sezonie powracać do „normy”. Sezon można uznać nie tylko za udany, ale i interesujący z wielu punktów widzenia. Zacieśnił się tak potrzebny każdej scenie dialog z odbiorcą. Wydaje mi się, że tradycja rozpoczęta za dyrekcji Ireny Byrskiej nabrała teraz jeszcze dobitniejszego wyrazu. Poprawiła się też znacznie frekwencja, uzyskano przeciętnie dwadzieścia przedstawień każdej sztuki, co na warunki sceny pracującej dla widowni jednego miasta

jest sporym osiągnięciem. Zrealizowano dziewięć premier, w zasadzie zgodnie z deklarowanym planem repertuarowym uwzględniającym w dużej mierze odbiorcę młodzieżowego. Rzecz charakterystyczna, że przy tego rodzaju świadomych założeniach nie był to wcale repertuar szkolny. O jego randze w wielu przypadkach decydował artystyczny poziom, wkraczający niekiedy w sferę twórczego eksperymentu. Wszystkie prezentowane premiery cechowała większa niż w poprzednim sezonie dbałość o kształt artystyczny.

Nie chciałbym specjalnie wyróżniać żadnego z przedstawień. W moim jednak przekonaniu szczególnie interesująca teatralnie była próba pokazania na scenie „Przedwiośnia”, a następnie montaż poezji rosyjskiej i radzieckiej „Trębacz”. Była to duża odwaga, aby spektakl z natury kameralny zaproponować jako normalne przedstawienie teatralne. Było ono ciekawym i udanym przykładem, jak zastosowanie posiadanych przez teatr środków może wzmocnić i ożywić słowo, a widzom dostarczyć pełnej satysfakcji.

W dalszej kolejności zwróciły na siebie uwagę dwie premiery prezentowane przez L. E. Stefańskiego. Mam tu na myśli kontrowersyjną inscenizację „Zawiszy Czarnego”, gdzie przerost eksperymentu formalnego nie dopuścił do głosu samego autora oraz pełne werwy i młodzieżowego polotu wystawienie sztuki Szekspira „Romeo i Julia”. Chociaż inscenizację „Zawiszy” uważać należy raczej za chybioną w warunkach gorzowskich i znacznie wyżej stawiać w ocenie dramat Szekspira, trzeba jednak te poszukiwania odnotować z uznaniem. W tym zestawie sztuka lubuskiego autora Z. Morawskiego „Wilcze doły” zajmuje miejsce odrębne. Jest to przede wszystkim jedyna w minionym sezonie pozycja o tematyce współczesnej, a przy tym obiecujący debiut, który w następnych latach i na innych scenach potwierdził dramaturgiczne predyspozycje autora. Pozostałe trzy sztuki W. Perzyńskiego, M. Bałuckiego i F. Zabłockiego spełniały w repertuarze świadomy margines. Sprawne reżysersko, w niektórych przypadkach („Radcy pana radcy”, „Fircyk w zalotach”) zaskakiwały nawet aktorską inwencją.

Wspominając o tym sezonie nie można pominąć udziału teatru w kaliskim przeglądzie. Był to jego pierwszy występ na tej imprezie teatralnej. Wyróżniona została scenografia do „Zawiszy Czarnego” Wojciecha Zielezińskiego współpracującego z gorzowskim teatrem.

Sezon 1968/69

WARTOGŁÓW — Molier
premiery: 12 października 1968
reż. J. Bleszyński
scen. T. Targońska
przedstawień: 24
widzów: 7.937

PROCES — B. Winnicka
premiery: 23 listopada 1968
reż. J. Bleszyński
scen. M. Puklicz
przedstawień: 32
widzów: 14.800

CZERWONY KAPTUREK — bajka

premiera: 31 grudnia 1968

reż. K. Gawęda

scen. M. Puklicz

przedstawień: 70

widzów: 27.314

IFIGENIA W AULIDZIE — Eurypides

SĘDZIOWIE — S. Wyspiański

premiera: 25 stycznia 1969

reż. W. Jesionka

scen. A. Sadowski

przedstawień: 18

widzów: 6.285

ŻYCIE JEST SNEM — P. Calderon

premiera: 15 marca 1969

reż. S. Bugajski

scen. T. Targońska

przedstawień: 14

widzów: 5.052

DRUGA TWARZ — J. Fricke

premiera: 12 kwietnia 1969

reż. J. Obidowicz

scen. T. Targońska

przedstawień: 25

widzów: 8.960

ŚLUBY PANIENSKIE — A. Fredro

premiera: 25 czerwca 1969

reż. K. Rościszewski

scen. T. Targońska

przedstawień: 41

widzów: 13.862

Sezon ten jeszcze bardziej sprecyzował profil gorzowskiej sceny. Wiele z przedstawień było próbą nowego i oryginalnego spojrzenia na utwór, co prawda nie zawsze z artystycznym skutkiem, budziło jednak szacunek pasją ciągłego szukania nowych rozwiązań i koncepcji. Sezon rozpoczęto bardzo oryginalnie potraktowaną inscenizacją rzadko wznawianej komedii Moliera „Wartogłów”. Przedstawienie to szokowało, prowokując do dyskusji swą nieco przesadną dellartowsko formułą. Zaczęto więc nie tradycyjną inauguracyjną celebrawą, ale prowokującym zaproszeniem do dyskusji.

Kolejnym przedstawieniem była sceniczna adaptacja materiałów procesu świętojurskiego pod tytułem „Proces”, próba teatru politycznego. Przedstawienie to zostało zrealizowane własnymi siłami również od strony dramaturgicznej. Wzbudziło duże zainteresowanie, choć oceny sprzeczne. Na przeglądzie kaliskim otrzymało nagrodę specjalną za twórcze poszukiwania nowego modelu teatru.

Interesujący teatralnie był również sceniczny dwugłos w zestawie: „Ifigenia w Aulidzie” — „Sędziowie”, pierwsza próba tego typu konfrontacji i pokazania tych samych problemów przy pomocy dwu różnych wypowiedzi. „Życie jest snem” Calderona to udana prapremiera nowego uwspółcześnionego przekładu J. M. Rymkiewicza z najciekawszą w sezonie scenografią T. Targońskiej. Sztukę kryminalną autora z NRD „Druga twarz” przygotowano dla relaksowego odprężenia. Fredrowskie „Śluby panienskie” zakończyły sezon, nie należały one jednak do mocnych stron repertuaru.

Sezon był ostatnim dla dotychczasowej dyrekcji. Jan Bleszyński objął kierownictwo artystyczne i dyrekcję teatru w Olsztynie. W następnym sezonie teatr gorzowski pracował bez dyrektora, pracą kierował kolektywnie zespół prowadzony przez aktora Marka Kępińskiego.

Sezon 1969/70

ICH CZWORO — G. Zapolska
 premiera: 27 września 1969
 reż. L. Komarnicki
 scen. L. Jankowska
 przedstawień: 28
 widzów: 8.488

MASKARADA — M. Lermontow
 premiera: 7 listopada 1969
 reż. N. Korsan
 scen. T. Targońska
 przedstawień: 12
 widzów: 4.553

**BAŚN O ZACZAROWANYM
 CHLEBIE** — Z. Morawski
 premiera: 2 stycznia 1970
 reż. zbiorowa
 scen. M. Puklicz
 przedstawień: 27
 widzów: 10.732

GWALTU CO SIĘ DZIEJE — A. Fredro
 premiera: 1 lutego 1970
 reż. L. Komarnicki
 scen. L. Jankowska
 przedstawień: 48
 widzów: 14.489

**DZIŚ DO CIEBIE PRZYJŚĆ
 NIE MOGĘ** — montaż piosenek
 partyzanckich
 premiera: 4 kwietnia 1970
 reż. H. Cywińska
 scen. M. Puklicz
 przedstawień: 48
 widzów: 19.899

POWRÓT POSŁA — J. U. Niemcewicz
 premiera: 20 czerwca 1970
 reż. S. Bugajski
 scen. T. Targońska
 przedstawień: 38
 widzów: 13.457

Sześć premier, w tym jedna sceniczna bajka dla dzieci to skromny bilans repertuarowy sezonu, który przebiegł w zasadzie bez faktycznej dyrekcji. Nie był to więc dla teatru okres łatwy, a organizacyjne nieustabilizowanie posiadało swój widoczny wpływ na artystyczne rezultaty. Że nie był to sezon stracony, wielka w tym zasługa ambitnego zespołu. W sumie jednosezonowa cezura w dotychczasowym dorobku.

Mimo tych wszystkich kłopotów organizacyjnych sezon rozpoczęto, co było zaskoczeniem, już we wrześniu przedstawieniem komedii G. Zapolskiej. Było ono raczej tylko sygnałem, że teatr postanowił się nie poddać. Ciekawszą była już następna premiera Lermontowskiej „Maskarady”, aczkolwiek adresowana przede wszystkim do odbiorcy szkolnego. Pierwsze półrocze zakończyła bajka sceniczna Z. Morawskiego, druga już pozycja tego autora w tym teatrze. Po dwumiesięcznej przerwie pokazano publiczności big-beatową przeróbkę „Gwałtu co się dzieje”, a w dalszym również dwumiesięcznym odstępie czasu — popularny montaż piosenek partyzanckich „Dziś do ciebie przyjść nie mogę”. Obie te pozycje, bardziej o charakterze muzycznym niż dramatycznym, cieszyły się największym powodzeniem, ratując cały sezon przede wszystkim pod względem finansowym. Sezon zamknął „Powrót posła” wystawiony głównie z myślą o młodzieży szkolnej.

W takiej sytuacji z nowym sezonem dyrekcję obejmuje Krystyna Ty-szarska, a kierownictwo artystyczne Celestyn Skołuda, dotychczasowi dyrektorzy teatru w Wałbrzychu.

DYREKCJA KRYSYNY TYSZARSKIEJ (1970—1971)

Kierownik artystyczny Celestyn Skoługa

Sezon 1970/71

Z ILJICZEM BEZ ILJICZA —
(monodram) B. Kurowski
premiera: 6 listopada 1970
reż. Z. Dąbrowski
scen. M. Puklicz
przedstawień: 14
widzów: 6.091

KORDIAN — J. Słowacki
premiera: 28 listopada 1970
reż. K. Tyszarska
scen. J. Bersz
przedstawień: 25
widzów: 8.453

HISTORIA O SOSNOWYM PIEŃKU —
(bajka) J. Hornowski
premiera: 6 stycznia 1971
reż. Z. Dąbrowski
scen. S. Bąkowski
przedstawień: 20
widzów: 20.828

NIEWIDZIALNA KOCHANKA —
P. Calderon

premiera: 16 stycznia 1971
reż. I. Byrska
scen. I. Burke
przedstawień: 31
widzów: 10.376

HENRYK IV — W. Szekspir
premiera: 27 marca 1971
reż. C. Skoługa
scen. M. Durczewski
przedstawień: 17
widzów: 5.414

SZELMOSTWA SKAPENA — Molier
premiera: 28 kwietnia 1971
reż. Z. Dąbrowski
scen. Z. Pietrusińska
przedstawień: 26
widzów: 10.041

ŻARTY MOICH DNI — Z. Morawski
premiera: 16 maja 1971
reż. C. Skoługa
scen. D. Pogorzelska
przedstawień: 2
widzów: 783

Pierwszy sezon nowej dyrekcji można uznać za udany z widoczną jednak w repertuarze preferencją klasyki, co dominować będzie również w dalszych sezonach prowadzonych przez K. Tyszarską i C. Skołudę. Na siedem premier (w tym jeden monodram i bajka dla dzieci) cztery utwory to pozycje klasyczne.

Sezon otwarto nietypowo — nie sztuką, lecz montażem. Był to montaż tekstów o Leninie, potraktowany jednak przez reżysera na zasadzie teatru jednego aktora. Pozycją oficjalnie inaugurującą sezon był „Kordian” J. Słowackiego. Interesująca i ambitna inscenizacja, jedna z najciekawszych w całym okresie tej dyrekcji. W dalszej kolejności przygotowano bajkę dla dzieci oraz „Niewidzialną kochankę” Calderona w gościnniej reżyserii byłego dyrektora teatru Ireny Byrskiej, spektakl zrobiony z właściwą dla tego reżysera starannością oraz dbałością o historyczny szczegół i wszystko, co przynosi tradycja związana z hiszpańskim teatrem. „Henryk IV” Szekspira w eksperymentalnym, ale udanym zestawie dwóch tłumaczeń K. I. Gałczyńskiego i L. Ulricha, to kolejna premiera jeszcze bardziej precyzyjną przyjęty przez nowe kierownictwo kierunek. Przedstawienie ciekawe i pomysłowe ze znakomitą scenografią. Ten klasyczny zestaw kończą wystawione w stylu komedii dell' arte „Szelmostwa Skapena”. Repertuar zapowiadał jeszcze „Wiśniowy sad” A. Czechowa, sztuka

została jednak przesunięta na sezon następny, w którym zaszła zmiana dyrekcji.

DYREKCJA CELESTYNA SKOŁUDY (1971—1974)

Kierownik artystyczny Krystyna Tyszarska

Sezon 1971/72

WIŚNIOWY SAD — A. Czechow
premiera: 11 września 1971
reż. K. Tyszarska, C. Skołuda
scen. J. Bersz
przedstawień: 35
widzów: 13.187

RODEO — A. Ścibor-Rylski
premiera: 9 października 1971
reż. C. Skołuda
scen. M. Puklicz
przedstawień: 20
widzów: 6.529

WYZWOLENIE — S. Wyspiański
premiera: 20 listopada 1971
reż. K. Tyszarska
scen. J. Bersz
przedstawień: 16
widzów: 6.403

KOT W BUTACH — (bajka)
M. Borzykowski

premiera: 7 stycznia 1972
reż. K. Tyszarska
scen. M. Puklicz
przedstawień: 71
widzów: 29.882

ZEMSTA — A. Fredro
premiera: 22 stycznia 1971
reż. I. Byrska
scen. M. Durczewski
przedstawień: 44
widzów: 18.037

ŚWIĘTA JOANNA — G. B. Shaw
premiera: 25 marca 1971
reż. C. Skołuda
scen. M. Durczewski
przedstawień: 17
widzów: 5.985

NAUCZYCIEL TAŃCA — L. de Vega
premiera: 24 czerwca 1971
reż. Z. Dąbrowski
scen. Z. Pietrusińska
przedstawień: 21
widzów: 8.130

Nie był to sezon imponujący ilościowo, zaprezentowano zestaw premier już typowy dla tej sceny, tzn. wysuwający na plan pierwszy klasykę. Nie był również, poza jednym wyjątkiem, zbyt ciekawy artystycznie. Dały się już zaobserwować pierwsze trudności wykonawcze, co w następnych sezonach będzie ciążyć nad tą sceną. Poza „Wyzwoleniem”, sztuką zagrana bardzo współcześnie i prowokująco, z pozostałych pozycji repertuaru nie potrafiono wykrzesać wiele więcej poza tym, co stanowi już teatralną tradycję.

Najlepszym tego przykładem może być „Zemsta”. Była to niestety jedna z wielu „Zemst” powielanych od dziesięcioleci, z tym tylko, że gorzej zagrana, choć w bardzo nowoczesnej scenografii. Przedstawienie to potwierdziło starą prawdę, że klęską tradycjonalistów jest powtarzanie tego, co było wczoraj, nowatorów natomiast wynajdywanie tego, co będzie wynalezione jutro. Z pasywów wymienić trzeba jeszcze inaugurujący sezon „Wiśniowy sad”. Próba zastosowania do tego przedstawienia egzystencjalnego klucza, uczynienia z niego filozoficznego dyskursu o pro-

blemach bytu, może i oryginalna w koncepcji, spaliła jednak na panewce ze względów wykonawczych. Przedstawienie było nieciekawe, nużące i nie potrafiło wydobyć z Czechowa nic nowego.

Znacznie lepiej ocenić trzeba przedstawienia „Świętej Joanny”, „Rodeo” oraz „Nauczyciela tańca”, one też wyznaczają tzw. przeciętną całego sezonu. Sztuką wiodącą było jednak niewątpliwie „Wyzwolenie” S. Wyspiańskiego, znacząca inscenizacja nie tylko w tym sezonie (teatr występował z nią również gościnnie w Warszawie). Na tle innych pozycji repertuaru inscenizacja raczej odosobniona, jednorazowy zryw ambicji i możliwości.

Sezon 1972/73

ANTYGONA — Sofokles
premiera: 30 września 1972
reż. K. Tyszarska
scen. M. Durczewski
przedstawień: 17
widzów: 6.842

CZAPAJEW — D. A. Furmanow
premiera: 29 października 1972
reż. K. Tyszarska
scen. Z. Więckowski
przedstawień: 57
widzów: 24.461

PARYŻANKA — H. Becque
premiera: 26 listopada 1972
reż. W. Czajkowska
scen. D. Pogorzelska
przedstawień: 7
widzów: 2.195

KAŻDY KOCHA OPAŁĘ — J. Patrick
premiera: 3 lutego 1973
reż. Z. Kopalko

scen. M. Durczewski
przedstawień: 41
widzów: 12.385

SPIĄCA KRÓLEWNA — (bajka)
M. Borzykowski
premiera: 12 stycznia 1973
reż. C. Skołuda
scen. M. Puklicz
przedstawień: 57
widzów: 22.960

RÓŻA — S. Żeromski
premiera: 15 kwietnia 1973
reż. K. Tyszarska
scen. J. Bersz
przedstawień: 11
widzów: 4.240

WIECZÓR TRZECH KRÓLI —
W. Szekspir
premiera: 7 lipca 1973
reż. C. Skołuda
scen. M. Durczewski
przedstawień: 39
widzów: 12.190

Również i ten niepokojąco słaby artystycznie i jednostronny sezon wypełniły sztuki klasyczne, stawiające zbyt wysokie wymagania możliwościom zespołu. Zaczęto go „Antygoną” Sofoklesa, która w zamiśle dyrekcji miała się mieścić w cyklu sztuk nawiązujących dyskusję z widownią na temat bohatera naszych czasów, a któremu początek dały takie realizacje jak „Kordian” i „Wyzwolenie”. Przedstawienie zamiarowi temu nie sprostało, było statyczne, koturnowe, przeważał nużący element rapsodyczny, mimo interesującej oprawy plastycznej. Wśród dotychczasowych inscenizacji ta okazała się najslabsza, aczkolwiek w całym sezonie była jedyną liczącą się pozycją.

Po „Antygonie” teatr wystawił zgrabną adaptację „Czapajewa” bez specjalnych zaskoczeń oraz klasyczną już „Paryżankę”, która o dziwo nie zadowoliła publiczności. Z tymi samymi intencjami co tę francuską farsę

wystawiono następnie sceniczny żart Patricka „Każdy kocha Opalę”. Przedstawienie to mogło również rozczarować, nie tylko ze względu na wyjątkowo słabe aktorstwo. Reżyser postanowił mu nadać z lekka makabryczny wyraz, wyeksponować melodramatyzm i rozegrać całość w konwencji komedii realistycznej. Wszystkie te elementy dziwnie się na scenie pokłóciły tracąc przy okazji to, co w sztuce jest najwartościowsze — liryczną zadumę, dla której ten sceniczny żart jest tylko pretekstem, aby powiedzieć często gorzką prawdę o człowieku.

„Róża” S. Żeromskiego zapowiadała się jako główna pozycja sezonu. Wysilek rzeczywiście włożono w tę inscenizację ogromny. Niestety i tu powtórzyły się te same braki co przy „Antygonie”. Sztuka zainscenizowana z rozmachem w bardzo sugestywnej scenografii, która stworzyła jedynie piękne ramy. Ich wnętrze było aktorsko puste, nieprzekonywające, a ze względu na dłużyzny często irytująco nieciekawe. Wbrew oczekiwaniom nie była to wcale ozdoba repertuaru.

Sezon, jak przystało na teatr o klasycznym „odchyleniu”, zakończono Szekspirowskim „Wieczorem trzech króli”. W tym przypadku autor nie potrafił nobilitować ambicji. Przedstawienie było rażąco nieporadne, potwierdziło stawianą już wcześniej diagnozę na temat możliwości zespołu, którego repertuar zbyt często przerastał. Potwierdził to sezon następny, ostatni już dotychczasowej dyrekcji.

Sezon 1973/74

MOTYLE SĄ WOLNE — L. Gershe
premiera: 10 listopada 1973
reż. C. Skoługa
scen. M. Rzeszewski
przedstawień: 26
widzów: 8.861

PIERWSZY DZIEŃ WOLNOŚCI —
L. Kruczkowski
premiera: 17 listopada 1973
reż. K. Tyszarska
scen. B. Jankowska
przedstawień: 66
widzów: 28.331

O KRÓLEWNIE I SMOKU — (bajka)
M. Zborowiecki
premiera: 30 grudnia 1973
reż. C. Skoługa
scen. M. Puklicz

przedstawień: 63
widzów: 24.297

CZARUJĄCA SZEWCOWA —
F. G. Lorca
premiera: 3 lutego 1974
reż. Z. Dąbrowski
scen. Z. Pietrusińska
przedstawień: 17
widzów: 6.796

W MAŁYM DWORKU — S. Witkiewicz
premiera: 31 marca 1974
reż. K. Tyszarska
scen. B. Jankowska
przedstawień: 15
widzów: 6.350

OŻENIĆ SIĘ NIE MOGĘ — A. Fredro
premiera: 21 kwietnia 1974
reż. Z. Kopalko
scen. M. Durczewski
przedstawień: 19
widzów: 7.329

Był to sezon zdecydowanie najslabszy ze wszystkich prowadzonych przez dotychczasową dyrekcję, banalny i bez wyrazu, z jednym tylko wyjątkiem jaki stanowiła sztuka Witkacego. Rozpoczęto go rozrywkową ko-

medią amerykańską „Motyle są wolne”. Utwór napisany z brodwayowską swadą, z dużą znajomością wymagań tzw. masowego widza, ze względu na swą młodzieżową treść miał szanse stać się frekwencyjną podporą. Furory jednak nie wywołał, dając przeciętną ilość przedstawień. Typowy przerywnik repertuarowy mógł się z powodzeniem znaleźć wcale nie na początku sezonu.

Następną premierą osadzoną jak sędzę świadomie w nurcie zbliżającego się trzydziestolecia był „Pierwszy dzień wolności”. Realizacja tej sztuki potwierdziła raz jeszcze, że teatr gorzowski posiada poważne trudności wykonawcze. Na scenie widzieliśmy rażące zderzenie ciekawej koncepcji reżyserskiej, eksponującej zawartą w sztuce problematykę moralną, ze zwykłą nieporadnością aktorską. Sztuka w konsekwencji przerosła możliwości zespołu. Potwierdzenie tego faktu znaleźć można było również w przedstawieniu „Czarującej szewcowej”. Podobną ocenę wystawić trzeba też następnej premierze, ostatniej już w tym sezonie, komedii A. Fredry „Ożenić się nie mogę”.

Jedynym wyjątkiem tego ubożego i nieporadnego sezonu była inscenizacja sztuki Witkacego „W małym dworku”. Przedstawienie to starało się bronić honoru gorzowskiej sceny. Było ambitne i ciekawe, pozostawia jednak pytanie, dlaczego tylko w tej jednej sztuce zetknęliśmy się z teatrem, który miał widzowi coś do przekazania.

Z końcem tego sezonu nastąpiła zmiana dyrekcji, piątej już licząc od reaktywowania teatru w roku 1960. Ale ten nowy okres będzie już należał do kolejnego bilansu.

Tabela 3

IŁOŚĆ PREMIER, PRZEDSTAWIEŃ I WIDZÓW
W LATACH 1960—1974 W PODZIALE NA SEZONY

Sezon	Ilość premier	Przedstawień	Widzów
1960/61	9	192	79.785
1961/62	12	301	108.855
1962/63	8	192	56.864
1963/64	10	267	86.356
1964/65	9	133	46.805
1965/66	9	128	40.026
1966/67	6	207	77.109
1967/68	9	281	106.897
1968/69	7	224	84.210
1969/70	6	201	71.618
1970/71	7	135	61.986
1971/72	7	224	88.153
1972/73	7	229	85.273
1973/74	6	206	81.964

Dane zawarte w tabeli oraz w całym opracowaniu oparto na materiałach sprawozdawczych teatru oraz teatralnego archiwum, nie były one do tej pory publikowane.

Tabela 4

SZTUKI WYSTAWIANE NA SCENIE GORZOWSKIEJ
W LATACH 1960—1974 W PODZIALE NA SEZONY

Sezon	Polskie		Obce	
	klasyczne	współczesne	klasyczne	współczesne
1960/61	2	4	3	—
1961/62	6	3	1	2
1962/63	1	4	2	1
1963/64	2	4	2	2
1964/65	2	4	2	1
1965/66	3	3	2	1
1966/67	1	2	1	2
1967/68	5	2	1	1
1968/69	3	2	2	1
1969/70	3	2	1	—
1970/71	1	3	3	—
1971/72	2	2	3	—
1972/73	1	1	3	2
1973/74	2	2	1	1

WYRÓŻNIENIA SCENY GORZOWSKIEJ NA FESTIWALACH TEATRALNYCH

Sezon 1962/63

Wrocław:

Irena Byrska — wyróżnienie za reżyserię sztuk „Uciekła mi przepióreczka” S. Zeromskiego i „Mazepa” J. Słowackiego

Sezon 1967/68

Kalisz:

Wojciech Zieleziński — wyróżnienie za scenografię do sztuki J. Słowackiego „Zawisza Czarny”

Sezon 1968/69

Kalisz:

Teatr — wyróżnienie za realizację sztuki „Proces” jako przykład twórczych poszukiwań nowego modelu teatru

BIBLIOGRAFIA

- ARCHIWALIA i notatki własne oraz wybrane recenzje publikowane w prasie lokalnej i pozawojewódzkiej.
- BEAUMARCHAIS P. de: Cyrulik sewilski. Teatr Ziemi Lubuskiej, Zielona Góra. Rec. Giżejowski Z., Gazeta Zielonogórska 1957 nr 150, s. 4; Konopacka-Csala K., Odra nr 4/5, s. 28 (fot. z przedst.), Teatr i Film nr 6, s. 35; Ważbiński Z., Nowe Sygnały nr 27, s. 8.
- BROSKIEWICZ J.: Niepokój przed podróżą. Teatr Ziemi Lubuskiej, Zielona Góra. Rec. Soliński B. (ami), Gazeta Zielonogórska 1963 nr 38, s. 3—4; Gawlik J. P., Życie Literackie nr 6, s. 5; Pawłowska E., Gazeta Zielonogórska nr 16, s. 4 (wywiad z J. Broszkiewiczem i M. Straszewską); [Soliński B.] (ami), Nadodrze nr 3, s. 12.
- BRYLL E.: Rzecz listopadowa. Reż. J. Hoffmann. Lubuski Teatr im. L. Kruczkowskiego, Zielona Góra. Rec. Doboszowa H., Gazeta Zielonogórska 1969 nr 45, s. 6; Fik M., Teatr nr 6, s. 10—11; [Soliński B.] (ami), Nadodrze nr 6, s. 9—10.
- CIESIELSKI J. W.: O teatrze amatorskim i jego entuzjastach (fragment pamiętnika dotyczący początków sceny w Gorzowie, maszynopis w posiadaniu autora).
- CORNEILLE P.: Przedziwny kochanek. Teatr Ziemi Lubuskiej, Zielona Góra. Rec. Bąk B., Słowo Polskie 1962 nr 205, s. 3. Kubicka I., Gazeta Zielonogórska nr 14, s. 3—4, [Soliński B.] (ami), Nadodrze nr 2, s. 12; [Wróblewski A.], A. W. Teatr nr 6, s. 24.
- DOCZYŃSKI J.: Ludzie i zdarzenia, (w:) Gorzów Wielkopolski. Gorzów 1960.
- DOKUMENTY archiwalne teatru w Zielonej Górze (dane statystyczne).
- DOKUMENTY archiwalne teatru w Gorzowie (dane statystyczne).
- GAWLIK J. P.: Portret. Teatr Ziemi Lubuskiej, Zielona Góra. Rec. Greń Z., Życie Literackie 1962 nr 9, s. 3, 8; Hoffmann J., Zeszyty Teatralne nr 5/37, s. 5 (wypowiedź reżysera); Misiorny M., Teatr nr 20, s. 13—14; (Id.) Trybuna Ludu nr 39, s. 6; Solińska I., Gazeta Zielonogórska nr 26, s. 4; Wróblewski A., Nowa Kultura nr 10, s. 4; (Id.) A. W. Teatr nr 5, s. 24—25.
- GAZETA ZIELONOGÓRSKA z dnia 22.XI.1951 r.
- GHELDERODE M. de: Zejście aktora. Teatr Ziemi Lubuskiej, Zielona Góra. Rec. Soliński B. (ami), Gazeta Zielonogórska 1963 nr 15, s. 3; Gawlik J. P., Życie Literackie nr 6, s. 5, 10—11; [Soliński B.] (ami), Nadodrze nr 2, s. 12 (fot. z przedst.), Teatr nr 4, s. 27.
- IBSEN H.: John Gabriel Borkman. Teatr Ziemi Lubuskiej, Zielona Góra. Rec.: Bąk B., Odra 1959 nr 40, s. 8; Giżejowski Z., Gazeta Zielonogórska nr 211, s. 3 (felieton przedprem.); Hebanowski S., Teatr nr 22, s. 6—7.
- IWASZKIEWICZ J.: Lato w Nohant. Teatr Ziemi Lubuskiej, Zielona Góra. Rec.: Bąk B., Odra 1958 nr 17, s. 9; Kubicka I., Gazeta Zielonogórska nr 71, s. 3; Odojewski W., Tygodnik Zachodni nr 21, s. 4.
- KLICPERA V.: Hadrian z Gzymsów. Teatr Ziemi Lubuskiej, Zielona Góra. Rec.: [Kubicka I.] (ika), Gazeta Zielonogórska 1953 nr 6, s. 5; Żyromirski E., Teatr 1953 nr 16, s. 20—21, il.
- KOHOUT P.: Miłość. Teatr Ziemi Lubuskiej, Zielona Góra. Rec.: Bąk B., Odra 1958 nr 38, s. 8—9; Giżejowski Z., Gazeta Zielonogórska nr 215, s. 3; Kubicka I., Gazeta Zielonogórska nr 223, s. 3—4; Odojewski W., Tygodnik Zachodni nr 39, s. 4 (sprostowanie błędów korektorskich) nr 40, s. 6; Prorok L., Orka nr 49, s. 12; Ritt J., Trybuna Ludu nr 281, s. 6 (fot. z przedst.); Teatr nr 22, s. 27.
- KRUCZKOWSKI L.: Niemcy. Teatr Ziemi Lubuskiej, Zielona Góra. Rec.: Bąk B., Odra 1960 nr 18, s. 8; Giżejowski Z., Felieton przedpremierowy. Gazeta Zielo-

nogórska nr 79, s. 5; Kubicka I., Gazeta Zielonogórska nr 85, s. 4; Solińska I., Nadodrże nr 6, s. 11; [Soliński B.] (ami), Nadodrże nr 5, s. 12.

—: Szkice z piekła uczciwych. Adapt. scen. K. Nastulanka. Reż. M. Okopiński. Teatr Ziemi Lubuskiej im. L. Kruczkowskiego, Zielona Góra. Rec.: [Biłos F.] (fb). Głos Wielkopolski 1966 nr 287, s. 6 (wystawa w Poznaniu); [Kosińska M.] (M. K.), Życie Warszawy nr 301, s. 4; Okopiński M., Zeszyty Teatralne 1966/67 nr 4, s. 3 (wywiad z reżyserem); [Soliński B.] (ami), Nadodrże nr 24, s. 1, 10. Szydłowski R., Gazeta Zielonogórska nr 289, s. 3—4; Szydłowski R., Trybuna Ludu nr 347, s. 6.

—: Śmierć gubernatora. Reż. J. Hoffmann. Lubuski Teatr im. L. Kruczkowskiego, Zielona Góra, Rec.: Doboszowa H., Gazeta Zielonogórska 1969 nr 272, s. 4; Gawlik J. P., Życie Literackie nr 48, s. 12; [Soliński B.] (ami), Nadodrże nr 25, s. 1, 9; Teatr nr 24, s. 27 (fot. z przedst.).

LEONOW L.: Najazd. Teatr Ziemi Lubuskiej, Zielona Góra. Rec.: Bąk B., Odra (R. Z.) 1960 nr 50, s. 6; Gąssowski Sz., Gazeta Poznańska nr 306, s. 3 (wyst. w Poznaniu); (Id.), Przyjaźń 1961 nr 7, s. 14; Kubicka I.: Gazeta Zielonogórska 1960 nr 270, s. 4; Matulewicz J., Kurier Polski 1960 nr 271, s. 4; Okopiński M., Gazeta Zielonogórska 1960 nr 264, s. 4 (wywiad przedprem.), rozm. I. Kubicka; [Soliński B.] (ami), Nadodrże 1960 nr 12, s. 12; Szczawiński J., Kierunki 1961 nr 8, s. 10—11; [Wróblewski A.] A. W. Teatr 1961 nr 1, s. 23 (fot. z przedst.), Teatr 1960 nr 24, s. 28.

MALISZEWSKI A.: Wczoraj i przedwczoraj. Teatr Ziemi Lubuskiej, Zielona Góra. Rec.: [Kubicka I.] (ika), Gazeta Zielonogórska 1953 nr 110, s. 5.

MAKARENKO A.: Poemat pedagogiczny. Teatr Ziemi Lubuskiej, Zielona Góra. Rec.: [Kubicka I.] (ika), Gazeta Zielonogórska 1953 nr 78, s. 4; Teatr 1953 nr 18, s. 20, il.

MISIORYN M.: Teatry dramatyczne Ziem Zachodnich. Poznań 1960.

—: XX lat Lubuskiego Teatru im. Leona Kruczkowskiego w Zielonej Górze (album wydany z okazji dwudziestolecia sceny). Zielona Góra 1971.

PAWLIKOWSKA-JASNORZEWSKA M.: Baba-dziwo. Premiera 1967. Lubuski Teatr im. L. Kruczkowskiego, Zielona Góra. Rec.: Niesiobędzki J., Gazeta Zielonogórska 1968 nr 3, s. 3—4; (Id.), (jn.), Współczesność nr 6, s. 7, [Soliński B.] (ami), Nadodrże nr 2, s. 10; Teatr nr 2, s. 20.

PINTER H.: Krajobraz. Lekki ból. Tł. Taborski. Reż.: J. Hoffmann. Lubuski Teatr im. L. Kruczkowskiego, Zielona Góra. Rec.: Doboszowa H., Gazeta Zielonogórska 1970 nr 169, s. 8, Pinter H., Zeszyty Teatralne 1969/1970 nr 6, s. 1 (list z życzeniami dla inscenizatora i zespołu); z fot. H. Pintera na s. 2, [Soliński B.] (ami), Nadodrże nr 14, s. 10, Wróblewski A., Teatr nr 18, s. 20—21.

—: Kochanek. Kolekcja Tł. B. Taborski, Reż. J. Hoffmann. Lubuski Teatr im. L. Kruczkowskiego, Zielona Góra. Hoffmann J., Gazeta Zielonogórska 1968 nr 35, s. 5 (wywiad przedpremierowy, rozm. (han.) właśc. H. Ankiewicz, Rec.: Piotrowska E., Nurt 1968 nr 3, s. 54—55; [Soliński B.] (ami), Nadodrże nr 6, s. 10; Zadrężny S. Gazeta Zielonogórska nr 55, s. 3—4, (Id.), Teatr nr 7—8; Teatr nr 14, s. 6 (fot. z przedst.).

PROSPEKT repertuarowy na sezon 1968/69, Zielona Góra.

PROSPEKT repertuarowy na sezon 1969/70, Zielona Góra.

PROGRAMY teatralne 1960—1974, Gorzów.

RITTNER T.: Człowiek z budki suflera. Teatr Ziemi Lubuskiej, Zielona Góra. Rec.: Bąk B., Odra (R. 3) 1961 nr 4, s. 6; Greń Z., Życie Literackie 1961 nr 16, s. 4; Kamiński S., Głos Wielkopolski nr 19, s. 5.

ROCZNIKI dwutygodnika Nadodrze 1959—1974.

- SCHILLER F. von: Intryga i miłość. Teatr Ziemi Lubuskiej, Zielona Góra. Rec.: [Biniak J.] J. B.: Schiller w Zielonej Górze. Głos Wielkopolski 1956 nr 183, s. 4; Furmanek J.: Była to prawdziwa uczta..., Kultura i Życie nr 145, s. 3; Giżejewski Z.: Intryga i miłość (felieton przedpremierowy). Gazeta Zielonogórska nr 175, s. 3; Koczanowicz Z.: Od miłości do intrygi. Gazeta Zielonogórska nr 219, s. 3; Kubicka I., Solińska I., Gazeta Zielonogórska nr 215 s. 4; Prorok L., Ziemia i Morze nr 27, s. 5, 6 (fot. z przedstawienia). Teatr nr 18, s. 2.
- SHAKESPEARE W.: Król Lear. Tł. J. Paszkowski. Reż. J. Hoffmann. Lubuski Teatr im. L. Kruczkowskiego, Zielona Góra. Rec.: Doboszowa H., Gazeta Zielonogórska 1970 nr 62, s. 4; Hoffmann J., Gazeta Zielonogórska nr 14, s. 4 (wypow. reż. przed premierą), rozm. (Han.) właśc. H. Ankiewicz; [Soliński B.] (ami), Nadodrze nr 4, s. 10; Wróblewski A., Teatr nr 5, s. 12—13, Teatr nr 5, s. 2 fot. z przedst.).
- : Ryszard II. Teatr Ziemi Lubuskiej, Zielona Góra. Rec.: Kubicka I. Gazeta Zielonogórska 1962 nr 120, s. 3—4; [Solińska I.] (iws.), Gazeta Zielonogórska nr 81, s. 3; Warpechowski J. Gazeta Zielonogórska nr 110, s. 3 (wywiad ze scenografem przed premierą; rozm. E. Pawłowska), fot. z przedst., Teatr nr 13, s. 27, s. 27.
- : Burza. Teatr Ziemi Lubuskiej, Zielona Góra. Rec.: Bąk B., Odra 1959 nr 13, s. 2; Giżejewski Z., Gazeta Zielonogórska nr 31, s. 3 (felieton przedpremierowy); Odojewski W., Teatr nr 6, s. 10—12, (polem). Siwicka Z. nr 9, s. 13; Odojewski W. nr 9, s. 3 (sprost.); Solińska I., Gazeta Zielonogórska nr 34, s. 3, 5.
- SŁOWACKI J.: Fantazy. Teatr Ziemi Lubuskiej, Zielona Góra. Rec.: Bąk B. Odra 1959 nr 16, s. 8, 11; Giżejewski Z. Gazeta Zielonogórska nr 68, s. 6; Kubicka I. Gazeta Zielonogórska nr 73, s. 3, 6; Radost M. Kurier Polski nr 77; s. 4 (fot. z przedst.), Teatr nr 17, s. 2.
- SZANIAWSKI J., Żeglarz. Teatr Ziemi Lubuskiej, Zielona Góra. Rec.: Skołuda C. Teatr 1955 nr 20, s. 12—13, il.
- SZYPULSKI A.: Tlen. Lubuski Teatr im. L. Kruczkowskiego, Zielona Góra. Rec.: Gawlik J. P. Gazeta Zielonogórska 1964 nr 120, s. 3, 6; Sieradzka Z. Głos Pracy nr 136, s. 4; [Soliński B.] (ami). Nadodrze nr 7, s. 12.
- WYSPIAŃSKI S.: Powrót Odysa. Oprac. i układ tekstu J. Hoffmann i J. Ziomek. Reż. J. Hoffmann. Rec.: Fik M. Teatr 1968 nr 24, s. 23—24; Gabrusiewicz A. Gazeta Zielonogórska nr 262, s. 3; Gawlik J. P. Życie Literackie nr 46, s. 7, 12; Hoffmann J. Gazeta Zielonogórska nr 255, s. 4 (wywiad przedpremierowy); [Kubicka I.] (ika). Trybuna Ludu nr 317, s. 4; [Soliński B.] (ami). Nadodrze nr 22, s. 10.
- ZATRYBÓWNA A.: Ocalenie. Teatr Ziemi Lubuskiej, Zielona Góra. Rec. Greń Z. Nadodrze 1961 nr 4, s. 13; (Id.). Życie Literackie nr 16 s. 4; Jasiński T. Orka nr 15, s. 6; Mańkowski J. Kierunki nr 12, s. 10; Szydłowski R. Gazeta Zielonogórska nr 54, s. 3—4, (Id.). Trybuna Ludu nr 67, s. 6.
- ZESZYTY teatralne. Zielona Góra 1958—1974.
- ZEROMSKI S.: Turoń. Reż. J. Hoffmann. Lubuski Teatr im. L. Kruczkowskiego, Zielona Góra. Rec.: [Piotrowska E.] E. P. Nurt 1970 nr 12, s. 61. [Soliński B.] (ami). Nadodrze nr 24, s. 8.

Zielona Góra, sierpień 1974 r.